

Tartalomjegyzék

- 3 Főszerkesztői előszó
- 5 **Dániel András:** Keresztül az almán (rövidpróza)
- 8 **Bíró Tímea:** A pelenkás sündisznó (rövidpróza)
- 10 **Jódal Rózsa:** Dr. Deszka (rövidpróza)
- 13 **Igor Kolarov:** Ezer álarc háza (rövidprózák) (Orovec Krisztina fordítása)
- 20 **Másik Tivadar:** Epifánia néni (rövidpróza)
- 22 **Dudás Robert:** A zöld szökőkút (rövidpróza), Lom(b)talanítás (vers)
- 24 **Cirok Szabó István:** Szakíts, ha bírsz (vers)
- 25 **André Ferenc:** Betörtem egy ablakot (vers)
- 27 **Tékiss Tamás:** Otthonmaradós (vers)
- 29 **Fenyvesi Ottó:** Költemények nagyobbacska gyerekeknek (versek)
- 35 **Kormányos Ákos:** Fenyvesi Ottót a középiskolákba! (jegyzet)
- 38 **Mészáros Anikó:** A három aranygyűrű (mesedráma)
- 58 **Oláh K. Tamás:** A kilencéves Szabó Gergő álomszerű ébredése (dráma)
- 86 **Miro Gavran:** A kisállatorvos (bábjáték) (Varga Viktória fordítása)

- 104 Utasi Anikó:** A farkas, aki kipottyant a könyvből
(Tijeri Robereht–Gregoar Mabir: *Vuk koji je ispao iz knjige*) (kritika)
- 108 Lapis-Lovas Anett Csilla:** „Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk” –
Találkozások a transzcendenssel Zágoni Balázs *A Gömb* és *Odaát* című
regényeiben (tanulmány)
- 117 Lapis József:** A (populáris) gyerekirodalom és a társadalmi ideológiák
(tanulmány)
- 129 Bálint Emma:** A konyhából a csatatérre. A társadalmi nemi szerepek
filmes megjelenítése Hófehérke karakterén keresztül (tanulmány)

A számot **Herédi Károly** szerkesztette.

A fedőlapon és a számban **Bicskei Anikó** illusztrációit közöljük.

Főszerkesztői előszó

Herédi Károly magyartanárnak, a *Jó Pajtás* hetilap *Iránytű* című rova-
ta szerkesztőjének a Szegedi Tudományegyetem doktorjelöltjeként a
gyerekirodalom-kutatás a fő profilja. A *Híd* első, általa szerkesztett gye-
rekirodalmi száma 2015-ben jelent meg, azóta több blokknyi anyagot
közöltünk folyóiratunkban az ő válogatásában kortárs írók és illusztrá-
torok alkotásaival, valamint az ezekre reflektáló elméleti írásokkal. Egyik
régebbi kritikájában Lovász Andrea *Felnőtt gyerekirodalom* című kötete
kapcsán fogalmazza meg, hogy „manapság a gyerekkönyv sokkal élet-
szerűbb, »nem elhallgat, hanem átfogalmaz; lefordítja, tolmácsolja a
gyerekeknek a mindennapokat« (29). Tulajdonképpen úgy válik gyerek-
könyvvé, hogy közben profi irodalom lesz, és ez az öntudatra ébredő
gyerekirodalom megszűnik gügyögni és takargatni a problémákat. Nem
alkalmazott irodalomként funkcionálnak már ezek a szövegek, nem vala-
milyen tanítás szócsöveiként működnek, [...] paradox módon mégis »be-
avatásként, gyakorló pályaként, tesztvezetésként, virtuális kalandpark-
ként szolgálnak« (31).”

Ilyen virtuális kalandparkként érdemes elképzelni a *Híd* 2020. évi gyerek-
irodalmi számát is: szövegein végighaladva a gyerekek hétköznapi küz-
delmei elevenednek meg a mesék belső rendszerének logikáját követve,
azt a reményt keltve olvasójukban, hogy az összekuszálódott viszonyok
kibogozhatóak, a szerzett sérülések fájdalmai csillapíthatóak, és még a
legmélyebb szakadékok fölött is vezet át függőhíd. Dániel András me-
séjének kukaca például létfilozófiai kérdéseket boncolgatva rágcsgálja (és
kakálja) keresztül-kasul almáját, Bíró Tímea Matyi nevű sündisznója az or-

voslátogatás (és az ezzel együtt járó, kötelező tisztálkodás) miatt méltatlankodik, Jódal Rózsa Dr. Deszkája barátságokat alapoz meg a téren, Igor Kolarov fanyar humorú Efije a szülei elvesztését igyekszik túlélni, Másik Tivadar kellemetlenkedő Epifánia nénije pedig egy Boloványe nevű egészségfaluban köt ki pihenni. Dudás Robert prózájában a szabadkai zöld szökőkút melletti cukrászda csokifagyija olvadozik, és hasonlóan ismerős helyszínek elevenednek meg Tékiss Tamás falusorolójában is. André Ferenc és Cirok Szabó István verseiben az iskolai balhék világába csöppenünk ablaktörésestül és csapatjátékostul. Kormányos Ákos a kamaszokat szólítja meg *Fenyvesi Ottót a középiskolákba!* című jegyzetében, Fenyvesi Ottó pedig unokaversei néhány darabját bocsátotta rendelkezésünkre. Két friss dráma is helyet kapott a számban: Oláh K. Tamás Szabadka-motívumokból építkező „álomjátékát” a szabadkai Gyermekszínház, Mészáros Anikó népmese-dramatizációját pedig a zentai Magyar Kamaraszínház mutatta be nemrégiben. A szlovén drámaíró, Miro Gavran bábjátékát Varga Viktória fordításában közöljük. A számot Szél Jankó és Eperke életre keltője, Bicskei Anikó illusztrálta. Elemző szövegeink foglalkoznak többek között a könyvből kiesett farkasról szóló francia kötettel, a populáris gyerekirodalom és a társadalmi ideológiák kapcsolatával, a transzcendenssel való találkozással, valamint a Hófehérke filmes adaptációinak genderkérdéseivel.

A *Híd* gyerekirodalmi száma tehát sokféle témát boncolgat, ezért „felhasználása” is igen sokrétű lehet: általános iskolásoknak és középiskolásoknak, szülőknek és tanároknak, versmondóköri- és színjátszócsoporthoz vezetőknél egyaránt ajánljuk. És persze azoknak a felnőtteknek, akik úgy érzik, szorulnak még némi gyakorlatozásra ebben a kalandparkban.

BERÉNYI Emőke

DÁNIEL ANDRÁS

Keresztül az almán

Mondjuk, volt egy kukac (az egyszerűség kedvéért legyen a neve: Kukac). Egy télre eltett almában üdögélt a kamrapolc sarkában, bár neki sem a télről, sem a kamrapolcra nem volt tudomása, hiszen amikor berágta magát a pirosuló gyümölcsbe, az még egy almafa ágán lógott valahol a napsütötte kertben. Meg hát, köztünk szólva, a kukacok amúgy sem a világ dolgaiban való jártasságukról híresek.

Kukac azt sem tudta egészen pontosan, mióta is időzik odabent, az alma belsejében. Nem volt nála óra, de hiába is lett volna, mert kukac lévén nem ismerte a számokat, és a hol lassan, hol gyorsan telő percekéről, órákról és napokról sem volt közelebbi tudomása. Mégis volt egy olyan érzése, mintha már túl régen lustálkodna abban a szűk járatban, amit az alma húzába rágott magának... az imént? régesrég? Ki tudja már! – Jól van, elég volt a vacakolásból! – sóhajtotta Kukac.

Bár egyedül volt, most mégis többes számot használt, mint mindig, ha magában beszélt. Ez a magányos kukacok furcsa szokása – talán mert így nem érzik annyira egyedül magukat.

– Munkára fel! – adta ki magának a parancsot Kukac, és rágni kezdett. Úgy tervezte, hogy addig halad egyenesen előre, amíg ki nem rágja magát a napvilágra valahol, az alma másik felén. Nem volt se térképe, se iránytűje, csak ment, valamiféle ősi kukacmegérzéstől vezérelve, az orra után.

Az almában sötét volt, figyelmét így semmi sem terelte el a céljától. Rágott, ahogy csak az erejéből telt. Előre elképzelte a pillanatot, amikor kidugja majd a fejét az alma túlsó oldalán, és szemét elvakítja a kertet

pompás ragyogásba borító napfény! Kukacnak persze sem a kertről, sem a napról nem voltak közelebbi ismeretei, de azért volt valami határozott emléke a fényben táncoló levelekről, és a melegről, ami jólesően simogatta a hátát, amikor néha-néha megpihent valamelyiken...

Az alma húsa jó szaftos volt, Kukac alig bírta nyelni. Szerencsére egészséges, jó étvágyú kukac volt, úgy érezte, bármennyi almát meg tudna enni, ha arról volna szó. Tulajdonképpen prima dolga van itt, gondolta Kukac, mikor néha megállt szusszanni egy kicsit, vagy épp kakilni egyet. (Mit tegyünk, mivel az almákban nincsen vécé, a kukacok ott végzik a dolgukat, amerre éppen járnak.) Végülis: akarhat ennél többet egy kukac? Semmiképpen sem, gondolta Kukac. Mondjuk, egyhangúnak talán egyhangú kicsit, ahogy egyedül fúrja itt ezt az alagutat, de hát mit tegyen: ilyen a kukacélet, ez a dolga, és kész!

De vajon miért is? Kukac fejében olyan váratlanul bukkant fel ez a kérdés, hogy egy pillanatra még nyelni is elfelejtett. Talán megparancsolták neki, hogy ezt csinálja? Vagy van valami fontos dolga odaát? Esetleg találkozója lesz ott valakivel?

Már éppen töprengeni kezdett volna a válaszon, ám ekkor az alma magházához ért. Itt egy kicsit jobban neki kellett gyürkőznie, mert errefelé a terep rágósabbnak bizonyult. Teljes erejéből dolgozott, és mire túljutott a magházon, már ki is ment a fejéből az iménti furcsa gondolat. Ügyes vagyok és erős, gondolta elégedetten Kukac, és folytatta útját, csak a legritkábban engedve meg magának egy-egy rövidke pihenőt (plusz kakilások, de ezt hagyjuk). Csodálkozva állapította meg, hogy bár jó ideje úton van, és talán cseppet már fáradtnak is érzi magát, mégis gyorsabban halad, mint az elején! Kukac nagyon büszke volt magára – mert nem tudta (honnan is tudhatta volna?), hogy a télire eltett alma ezen a felén bizony már puhulni kezdett egy kicsit...

Akármeddig tudnék rágni, gondolta vidáman Kukac, de azért (valljuk be) már előre örült a jól megérdemelt pihenésnek egy napfényben fürdő falevélen. Talán még dudorászni is kezdett volna, ha a kukacok értenének az ilyesmihez. Ennek híján némán, ám elszántan araszolt előre az almalétől ragacsos alagútban, miközben saját egyhangú csámcsogásától valami édes, zsongító kábulat ereszkedett apró kukacelméjére. Nem

csoda hát, hogy szinte felkiáltott meglepetésében, amikor egy váratlan pillanatban – a levegőbe harapott!

– Itt volnánk? – kérdezte önmagától Kukac.

– Úgy bizony! – állapította meg, miután kidugta a fejét az alma héjába rágott kerek lukon. Ám abban a pillanatban rögtön el is csodálkozott! Odakint ugyanis csupán egy egészen picit volt világosabb, mint ahonnan jött, az alma belsejében. Se napfény, se ágak, se zöld levelek! Kukac értetlenül és vaksin hunyorgott a sűrű félhomályban. Mivel amúgy sem volt valami éles a szeme, csak bizonytalan, feketébe vesző foltokat látott maga előtt – de mindegy is, hiszen (mivel sosem találkozott ilyesmivel) úgysem ismerte volna fel a polcokon sorakozó konzerveket és a lekvárral meg kompóttal teli befőttesüvegeket. Csend volt, sem lombok neszezése, sem madárcsiripelés nem hallatszott.

– Itt valami tévedés történt! – dünnyögte csalódottan Kukac, mikor rövid nézelődés után visszahúzta a fejét a lukból – Meg kell találnunk a jó kijáratot!

Azzal kedvetlenül megfordult, és újra rágni kezdett befelé – csak úgy, valamiféle ősi kukacmegérzéstől vezérelve, az orra után...

BÍRÓ TÍMEA

A pelenkás sündisznó

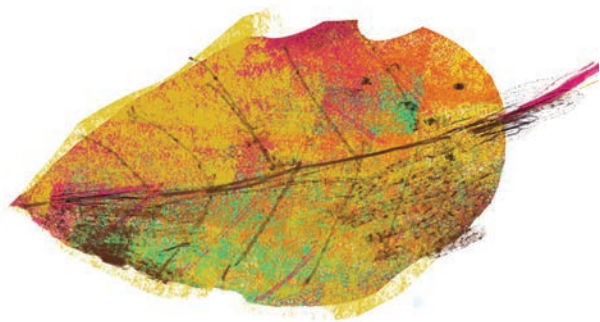
Janka imádja a tenyerébe venni, és a hátára fordítani Matyinbródot, aki ilyenkor lázas kalimpálásba kezd, hogy tegyék már le a földre. A szeán-szot megnehezíti, hogy a süni vastag zsírpárnácskákat növesztett, és a nagy felfordulásban összevissza rázkódnak a sünihurkák. A lány már többször fogyókúrára fogta a túskegombócot, de néhány nap után mindig komolyan aggódni kezdett a disznócska egészségéért, ezért gyorsan vége szakadt a kíméletlen böjtnek.

Az egyik ilyen szelídítés után Janka észrevette, hogy a süni jobb hátsó lába rózsaszínűbb a kelleténél, és be van dagadva. Kétségbeesve kapott a mobiltelefon után, hogy időpontot kérjen Matyó orvosához, a kopasz és mosolygós Eugénhez, aki az egyedüli sünspecialista a városban. Szerencsére már másnapra kaptak időpontot a rendelőbe, így egy matyó-csutakolás volt a kötelező esti program, amikor a mosdókagyló a süni számára tengerré változik, és a legfőbb feladat mielőbb kievickélni a szárazföldre. Ahogy a fogkefe súrolta a tegnapi halmaradékot Matyinbród tüskéiről, a süniben úgy nőtt a fürdés iránti ellenszenv:

– A dinnye-csöszkapitányság parancsnoka ez a Janka, hogy így dörzsöl ezzel a szagos lötytyel, hát azt hiszi, hogy majd én ilyen mesterséges bűzben pózolgatok a rendelő asztalán, mint egy kiállítási majom. Na, majd megnézheti reggel, hogy hány sünipukival robbantom szét ezt a nevetéses illatfelhőt a túskeirhából!

Janka másnap délelőtt csalódottan vette tudomásul, hogy a sünsampon minden parányi illatfelhője messzire szállt, és a sünidisznó ismét visszanyerte férfias és orrfacsaró illatát. Csak a nyári szellőben bízott, hogy

majd az kiszellőzteti az állatot, mire gyalog a rendelőbe ér vele. Matyó szerette ezeket a sietős kirándulásokat, mert a rózsaszín szimatgombja rengeteg illattal találkozott. Mindig beleszédült a sok fejkapkodásba, és a fárasztó utazás után dupla adag csirkeropi hozta vissza a megszokott egyensúlyba.

Az állatorvosi rendelő folyosóján egy nyervákoló macska, egy klopfoló-fejű mopsz, és egy szaporán lihegő labrador várakozott. Matyó sünszágára mindannyian felkapták a fejüket, de semmit nem láttak belőle, mert a hordozó elrejtette az afrikai törpesünt. Mutymurádé nem szerette a kutyákat, mert a családjában olyan ősi rémtörténetek keringtek, hogy a négylábúk szeretnek focizni a sünikkel, és bátran állják a tuskék által okozott harci sebeket.

Fél óra várakozás után Matyó kopasz őrangyala, Eugén felhúzta a sünivizsgáló kesztyűjét, és az óriási fogójával próbálta kinyitni az összegömbölyödött és ziháló Matyinbródot. Janka a lakótársa földe hajolva fújta ki a levegőt, hogy a kisdisznó megfélemedkezzen a veszélyről és a félelméről, majd pedig kinyíljon, mint egy virágzásnak indult kaktusz.

Az orvos szerint sérülés okozta a bábó bedagadását, és miután Janka elmesélte a frizsideres esetet, beigazolódott a gyanú, Matyó megvágta magát. Fertőtlenítő injekciót kapott öt napon át, de mivel a süniláb egyre lilább lett, Eugén azt javasolta, hogy amputálják le a lábfejét. Janka úgy sírt a folyosón a műtét közben, mint egy rossz anyuka, aki nem vigyázott eléggé a gyermekére, de a barátnője megnyugtatta, hogy ez gyakori eset a sünöknél, hiszen szeretnek sötét helyeken futkározni, ahol nem látják a rájuk leselkedő veszélyt.

Az operáció egy óra hosszáig tartott, Matyó egy bébipelusban várta a kisírt szemű gazdiját, aki megígérte, hogy egy biztonságosabb otthont biztosít a szeretett sünijének, de előbb segít neki a mielőbbi felépülésben. Matyó kómásan nézelődött és szimatolt, az egész folyosót betöltötte a gyógyszerillat. Miután a lány visszatette a forgáccsal teli hordozóba, tudta, hogy ezután csakis a csirkefalatok jöhetnek és a hálózásák mélységes puhasága.

JÓDAL RÓZSA

Dr. Deszka

Zsolti a születésnapjára gördeszkát kért. Egy pillanatig sem habozott, hogy mi legyen a kívánsága, hiszen már a fél osztály... Mit a fél osztály!? A fél iskola! Sőt, a fél város gördeszkázott.

Nem vesztegette ám az időt. Még aznap délután vad gyakorlásba fogott. S később is, folyamatosan. Gyakorolt hajnalok hajnalán, mihelyt kipatant a szeme. Gyakorolt délben, amint hazaért az iskolából. Gyakorolt délután, miután elkészült a leckéjével. Gyakorolt volna ő előtte is... csak hát... ezek az értetlen szülők... Számukra más a fontossági sorrend. Hiába, nem értenek sem a sporthoz, sem a művészetekhez. Mert ugyebár, a vérbeli gördeszkázás – az már valóságos művészet, sőt, tudomány. A srácok szemében pedig maga a sportok királynője.

Szóval gyakorolt a mi Zsoltink – apró, kényszerű megszakításokkal – reggeltől estig. Mert utóbb már vad szenvedéllyel, lámpafénynél is egyre csak a deszkát űzte, míg csak haza nem parancsolták. „Ugyan már! Vacsorázni, aludni – micsoda maradi szokások!” – morogta magában olyankor kelletlenül.

Nem mondom, szépen haladt. A város főterén – mert utóbb a menő gördeszkások oda tették át székhelyüket és fő-fő versenypályájukat – már elég sok bravúros mutatványt vitt véghez. Tudott már lépcsőről lépcsőre ugratni. Felfelé is, lefelé is. Megfordulni a levegőben. Egyszer még a tér egyik padjára is felpenderült. Igaz, azon nyomban le is penderült. Méghozzá úgy, hogy a hátán kötött ki. Sajnos, minden kezdet nehéz.

Nem sok csodálója volt, mert a legtöbb társa már tudott annyit, mint ő. Sőt. Néhányan többet is.

Egy bámulója azonban mégis akadt. Egy kis, rosszul öltözött, torzonborz fiú. Már napok óta meg-megjelent a deszkások körül, és elsősorban Zsoltit figyelte.

Hősünk, estéből föltápáskodva, rámordult.

– Mit bámulsz?

– Én csak... – rebegte megszeppelve a kócos.

– Hátraarc! – vezényelt Zsolti.

A kicsi arrébb oldalgott, de nem tágított.

Hanem Zsoltinak aznap valahogy nem ment az edzés. Esett, kelt, esett, kelt. A többiek heccelték, csúfolták. Dini egy hasra esését még ki is fütyülte. Zsolti dúlt-fúlt magában. Már éppen haza akart indulni, amikor, a borzas vágyakozó pillantását elkapva, mégis meggondolta magát.

– Kéne? – kérdezte, a deszkát a kezében lóbálva.

– Hát... – nyögte a kicsi, és felragyogott a szeme.

– Na gyere, tedd rá te is a patádat.

Szokatlan volt, hogy mindketten ráálltak. A deszka is csodálkozott, a fiúk is. Dini röhögött.

– Nézd, most így... – fordult újdonsült tanítványához Zsolti. – Ne törődj velük. Irigy kutyák. Rám figyelj. A lábamra.

A kis borzas megdicsőült arccal utánozta minden mozdulatát.

Hanem akkor! Kész csoda. A gördeszka nyúlni kezdett, kerekei megduplázódtak. Aztán pördült egyet a két fiúval, s egyből a tizedik lépcső tetején termett! A többi fiúnak tátva maradt a szája. A deszka meg csak akkor kezdte igazán elemében érezni magát. Kétszer... háromszor... ötször... tízszer perdült meg a levegőben! Földre ereszkedve előbb kicsi, majd egyre szélesebb koncentrikus köröket kezdett rajzolni a téren. Méghozzá villámsebessen. A hirtelenjében összeverődött közönség tagjai nem győztek hátraugrálni. Aztán felmászott a közeli szálloda falára. Úgy siklott felfelé, mint egy... mint egy... szánkó, bob, vagy lift? Nem is tudták mihez hasonlítani, mert ilyen csodát még nem láttak. A hotel tetőzetéről egy rugaszkodással átugrott a színház lapos tetejére, amelyen egy ideje szabadtéri kávéház üzemelt. Olyan ügyesen sergett-forgott az asztalok, székek között, hogy egyet sem döntött fel közben. Felpattant a terasz párkányára, körbesiklott rajta, megint perdült néhányat a leve-

gőben, egy üres asztalon termett, majd lepattanva róla, lassan helyben kezdett körözni. A vendégek tapsoltak, az egyik pincér pedig egy-egy üdítővel kínálta meg a lihegő gördeszkázókat. Felhörpintették, majd ismét a levegőbe emelkedtek. Most a levegőben siklottak. Köröket, nyolcasokat és szabályos kockákat rajzoltak; meredeken felfelé tartottak, akár egy kilőtt űrhajó, egy időre eltűntek szem elől, majd sűrűlve lefelé zuhantak... Többen sikoltozni kezdtek, és a kapualjakba menekültek. A fiúk végül gördeszkástól, amelyen úgy álltak, akár a cövek, egy vonuló felhőn tűntek fel, lassan, integetve ellebegtek felettük, s eltűntek a meszeségben.

Sokáig várták őket, azonban nem kerültek elő.

No, de nem kell félni. Estig biztos megjönnek. Hazahozza majd őket az üresen korgó gyomruk. Meg a hír, hogy teljesítményüket látva, Zsolti tornatanára a csodagördeszkájukat közben elnevezte Dr. Deszkának. Ez a szerkentyű olyan csodás, hogy a legkevesebb, amit megérdemel, az a doktori titulus.

Nincs igazam?

IGOR KOLAROV

Ezer álarc háza

– regény két gitárra és egy auloszra –
(Részlet)

1. TOLEDÓI VILLA

Efinek hívnak.

Mit mondjak még magamról?

Kihajítottam a nagynéném tévéjét az ablakon, megszúrtam villával I. Hannibált, a macskámat (le akartam ellenőrizni, él-e), gumikígyót csempésztem a gyümölcsös polcra a boltban.

Van még valami.

Soha nem alszom.

2. LÁTHATATLAN EFI

Én nem olyanvalaki vagyok, akiről könnyű elgondolni bármit.

Egyszerűen nem tudom, honnan kezdjem a magamról való gondolkodást.

Ha meg is próbálom, nehezen bírom ki, hogy ne álljak fejre.

Mégis, mindent el lehet mondani mindenkiről. Például:

Efi hó.

Efi mongúz.

Efi probléma.

Efi végeláthatatlan éjszaka.

Kivezető út nélküli dzsungel vagyok.
Hát így állnak a dolgok.

3. AZ EGYFORMA KÉRDÉSEK LÁDIKÁJA

- Az egekre, Efi, miért nem tudsz olyan lenni, mint más kislányok? – kérdezi a néném.
- Mert a világ tele van más kislányokkal.
Igaz, ami igaz, ő sem volt olyan, mint más nagynénik.

4. TÍZ CSALÁD OTTHONA

A nagynéném, I. Hannibál, a macskám és én az Erik Satie utca 9. szám alatt éltünk.

A háromemeletes épületnek tetőtere is volt. A tetőterre vezető lépcsősor végén egy mindig kulcsra zárt, fémrácsos ajtó állt. A tetőtérben senki sem élt. Ismertem az összes lakót, és természetesen mindannyian kerültek engem egy kicsit. Ha-ha.

Az épület a legrégebb volt az utcában, és a legrégebbek között volt a városban. Megpróbáltam kiszámolni, hány lakója lehetett a keletkezésétől egészen máig.

Az eredmény: sok.

5. A BOLYGÓ NEVE: I. HANNIBÁL

Álmodnak-e a macskák?

Biztosan.

De I. Hannibál a lusták lustája volt, úgyhogy ez az ő esetében nem érvényes.

I. Hannibál naphosszat csak heverészett.

Hatalmas volt. Úgy értem, valóban hatalmas. Egy fenevad. Óriási mennyiségű ételt volt képes behabzsolni. Nem válogatott, megevett mindent. Falánk jószág volt.

Ezerféle módja van annak, miként lehet megszártani az állatokat fürdés után. Már ha fürdenek egyáltalán. I. Hannibált úgy szárítottam, hogy a csillárhoz kötöttem őt a nagynéném térdharisnyájával. Fenséges látvány. Soha nem tiltakozott, túlságosan is lusta volt ehhez.

Be kell ismernem.

I. Hannibál lenyűgözött engem.

6. KIS SIVATAG

Mondani szeretnék valamit a kis Efiről. De nem tudok. A nyolc évvel ezelőtti Efiről, vagy a két évvel ezelőttről. Mit éreztem, amikor hatéves voltam? Nem tudom. Emlékszem eseményekre, de nem emlékszem magamra. Mintha mások emlékei élnének bennem.

Ez azt jelenti, hogy félig üres a fejem.

7. GALÉRIA

D. Elena, a legjobb egyetlen barátnőm több mint 120 portrét festett rólam. Ő festő. A városközpontban volt műterme.

D. Elena tudja, hogy az emlékezetem lyukacsos, mint a lyukacsos sajt.

Megkérdeztem tőle egyszer a műteremben:

– Miért én vagyok rajta mindezek a képeken?

– Az nem te vagy – mondta. – Az a te múltad.

8. CIPŐ A TÚLOLDALRÓL

Néhány megjegyzés I. Hannibálról.

- I. Hannibál egy hatalmas, vénséges rejtély.
- I. Hannibál nem csibe.
- I. Hannibál nem cipő.
- I. Hannibál egy idióta. Néha.

- Ugyanabban a hónapban és ugyanabban az évben született, amikor én.
- S mégis, nem én vagyok I. Hannibál, ő meg nem Efi.
- Könnyebb mongúznak lenni, mint I. Hannibálnak.
- Meggyújtottam a farkát. Kétszer.
- I. Hannibál a leghallgatagabb macska az egész univerzumban.

9. ÚJ KÉP

– Vedd fel ezt – mondta D. Elena, és a kezembe nyomott egy pazar bizánci ruhát. – El szeretném készíteni a portrédat ebben.

– Megint? Hát nincs már elég portrém?

– Nincs. Ezen kívül pedig: csodaszép arcod van.

Csodaszép arcom?

Naná.

Az orrom. Kezdjük az orrommal. Túl hosszú és szeplős. A fülem néha kicsi, néha nagy. A szemem nemkülönben. A szemem alatti táskáktól legalább egy évvel idősebbnek látszom. Továbbá... A karom vékony, mint a nád, a lábszáram meg vastag. Lúdtalpas vagyok, bütykös a térdem, keskeny a vállam. Inkább nem is sorolom tovább. Ez vagyok én. Tessék.

Mégis, szeretném, ha az orrom még hosszabb lenne.

Az valamiért olyan érdekes.

10. MISZTIKUS SZÍN

D. Elena 29 éves volt, és pontosan 17 évvel volt idősebb nálam. Ha ez valakit érdekel.

Elvárásolt a hangszíne. A régi könyvek színe. A rántottához széttört tojások színe. A Bajkál-tó színe.

Olyan lehet talán, mint az alvó embereké.

Amikor, mint az eső, lehull egy különleges álom, s lemos mindent.

11. ÚJ MEGJEGYZÉSEK I. HANNIBÁLÉRÓL

I. Hannibál időnként jócskán meglepett engem. Például a különös tekintetével. Attól aztán nem volt menekvés. Olyan volt, mintha mindjárt megszólalna.

Egészen valószínű, hogy az első dolog, amit mondana, a következők egyike lenne:

- Adj enni, Efi, éhen halok.
- Gyönyörű vagyok, nemde? Megengedtem neked, hogy birtokolj engem.
- Csakis azért létezel, hogy engem simogass, fogadd ezt el.
- Te hülye tyúk, ne tuszkolj be a sütőbe, hát malac vagyok én?!

De, mint ahogyan már mondtam, ő volt a leghallgatagabb macska az egész univerzumban.

12. ARCIMBOLDO A FAZÉKBAN

D. Elena dolgai között kutakodtam a műteremben. Több száz könyve és képe között ráakadtam egy Arcimboldo nevű festőre. Egyedül fedeztem fel őt magamnak.

Giuseppe Arcimboldo.

1527-ben született, 1593-ban halt meg. Ez minden, amit tudnom kell róla.

Ennyi. Ha festő lennék, úgy festenék, mint ő. Arcimboldo lennék, ez kétségtelen. A képein különféle gyümölcsöket (körtét, almát, szőlőt), fákat, füveket, állatokat és halakat helyezett egymás mellé, így hozta létre különféle fura szerzetek portréit.

Hirtelen rámtört a vágy, hogy összegyűjtsem az összes képét és megfőzöm őket ebédre.

13. A TŰZ, A FŰSZEREK ÉS A CSEND MŰVÉSZETE

Végtére is, ez volt az igazság.

Mestere voltam az ételkészítésnek. Meg tudtam csinálni mindent, amit csak elképzeltem. Elég volt megtapogatnom valamilyen élelmiszert, s máris tudtam, mit tudok belőle készíteni.

D. Elena azt mondta, hogy van érzésem a dolgokhoz. Meg tudtam változtatni, át tudtam alakítani őket.

Egyszerű. Csak hallgatni kell. A dolgok el fogják mesélni maguktól a történetüket.

– Minden lélegzik – mondtam D. Elenának.

14. A NÉNÉM HÉTFÉLE LEÍRÁSA

A nagynéném éjjeliórként dolgozott egy bébiétel-gyárban.

Ez azt jelenti, hogy bizonyos tekintetben hasonlítunk. Mindketten tudtuk, hogy pontosan milyen az éjszaka. Hacsak el nem szunyókált a munkahelyén. De mindegy is.

Kicsoda is valójában az én néném?

Első leírás: A néném egy gladiátor. Nem tudom, miért. Ez a gondolat sokáig motoszkál a fejemben.

Második leírás: A nénémnek van tehetsége a kertészkedéshez, de nincs neki kertje.

Harmadik leírás: A néném esetlen. Valódi mestere a rendetlenségnek.

Negyedik leírás: A néném képregényeket olvas.

Ötödik leírás: A néném függőt visel az orrában.

Hatodik leírás: A néném – néha – gyengéd, mint a szellő.

Hetedik leírás: A néném mélységesen hallgat, tetőtől talpig. Úgy hallgat, mint ahogyan Afrikában hallgatnak az emberek.

Végkövetkeztetés: Nem ismerem a nénémet.

Még egy végkövetkeztetés: Nem ismer ő sem engem.

15. NAGY KÖR, KIS KÖR

D. Elena becipelt a műterembe egy glóbuszt.

– Milyen hülye ötlet – mondtam –, elkészíteni a világ mását.

Megrajzolni, kifesteni, nevet adni a hegyeknek, a folyóknak meg az országoknak. Ha innen nézed, nagyon kicsinek látszik, nem?

– De – mondta D. Elena.

– Miről gondolkodsz? Szórakozottnak tűnsz.

– El szeretnék menni, Efi.

– Hová?

– Egy olyan helyre, amit még nem találtak ki.

16. KÉTSZEMÉLYES GITÁR

– Mesélj anyáról meg apáról – kértem a néném.

– Miről szeretnél hallani?

– A zenéről.

– Anyukád ujjában valami varázslat rejlett, tudod? Amikor elkezdett gitározni, az egész világot a feje tetejére állította. Olyan szépen muzsikált.

– És apa?

– Ő szépen tudta őt hallgatni. Tökéletesek voltak.

OROVEC Krisztina fordítása

MÁSİK TIVADAR

Epifánia néni

Bobcicának kevés olyan kellemetlen rokona volt, mint a városban élő nénikéje, Epifánia. Bobcica nem is igazán kedvelte őt, hisz a néni csupa cicoma, csupa máz és csupa fellengzősség volt. Szerencsére évente mindössze három alkalommal látogatta meg hősünket: az új év első napján lencsét enni, farsang idején fánkot magába tömni és a saját születésnapján tortát falatozni. Utóbbival okozta a legtöbb bosszúságot és fejtörést Bobcicának, Epifánia ugyanis nem csupán életkorát titkolta, de születésének pontos dátumát is. Egyik évben még az is megesett, hogy kétszer jelentette be születésnapját látogatását. Ennek apropóján pedig júniusban bodzatortát, októberben körtés pitét rendelt Bobcicától.

Vizitjei alkalmával sohasem mulasztotta el, hogy eldicsekedjen ikerfiával: az egyik folyammérnök volt a sivatagban, a másik pedig csillagászként dolgozott egy csillagvizsgálóban, valahol az Alpokban. És persze nem maradhatott el az sem, hogy megjegyzéseket tegyen Bobcica munkájára, mert bármennyire is szerette a lencsét, a fánkot meg a születésnapján limonádét és tortát, azért mégiscsak felettébb furcsállta Bobcica életmódját és növények iránti rajongását. Természetesen Hölgybogárról is megvolt a véleménye. Kritizálta hajviseletét, ruháit. Kifogásolta szemszínét és modorát. Továbbá úgy találta, hogy Hölgybogár túl sokat olvas. Hölgybogár viszont már az első találkozásukat követően úgy találta, hogy soha többé nem szeretne egy légtérben tartózkodni Epifánia nénivel. Egy szó, mint száz, a néni igazán kellemetlen vendég volt, aki már jó előre gyomorbántalmakat okozott Bobcicának. Nem is csoda tehát, ha

Epifánia rövid látogatásai után, amikor a vonat elrobogott vele a város felé, az egész utca egy emberként könnyebült meg.

Soha nem történt meg eddig, hogy a néni kihagyott volna egy ünnepi lakomát, emiatt is kezdte furcsállni Hölgybogár, hogy bár már közeledett farsang farka, még semmi hír sem érkezett szomszédja nénikéjéről. Ez a bizonytalanság pedig, mondanunk sem kell, meglehetősen rossz hatással volt Bobcica kedélyállapotára. Bár a csigapostás minden nap elrobogott piros motorján a 7-es számú ház előtt, ahol hősünk lakott, sokáig nem akadt kézbesítenivalója, mígnem egy nap...

...egy nap a csigapostás jókorát fékezett Bobcica háza előtt, és egy kék borítékot csúsztatott a borostyánnal benőtt, tavasztól késő nyárig madárházként is funkcionáló postaládába. Bobcica ezt látva gyors léptekkel indult a küldeményért, amit remegő kézzel vett magához, de csak egy jó erős mentatea elfogyasztása után mert felbontani. A borítékban egy táviratot talált:

Boloványéra mentem STOP Látogatás elhalasztva STOP Epifánia néni
STOP

Bobcica a piacon, a vásárban vagy a vonaton már többször hallott olyan beszélgetést, amelyben valaki megemlítette, hogy a betegek boloványéra mennek. Mivel azonban ő soha nem volt beteg, mindez nem foglalkoztatta különösebben. Egyszerűen kialakult az a meggyőződése, hogy a Boloványe nem más, mint egy olyan csodás, tiszta hegyi levegőjű falu, ahol fehér papucsos és köpenyes doktorok és nővérek gondoskodnak a lábfájós vagy műtét után lábadozó páciensekről. Ahol hóforrások táplálta gyógymedencékben áztatják isiászos tagjaikat idősödő tanárok és gyári munkások. Maga elé képzelte, ahogyan Epifánia néni kezében krokodilbőr táskájával kilép a Hegyivonatból. Az állomás épületén öles betűkkel hirdeti a felirat:

BOLOVÁNYE – EGÉSZSÉGFALU

Ugyan a távirat hatására Bobcica igencsak megkönnyebbült, de hamarosan eluralkodott rajta a sajnálat. Mert bizony teljes szívéből sajnálni kezdte az orvosokat, ápolókat és gyógytornászokat, akik nem tudhatták, hogy Epifánia néni milyen lekvárral szereti legjobban a farsangi fánkot.

DUDÁS ROBERT

A zöld szökőkút

- Csokisat kérnék!
- Parancsolj, fiam!
- Köszönöm szépen!
- Én köszönöm, fiam!

Nem ülök az asztalokhoz. A szökőkúthoz sétálok. A zöld Zsolnayn foglalok magamnak helyet, ahogyan gyerekként anyámmal tettük iskola után. A fagylalt már olvad. Kinyomósat vettem. Így neveztem régen, most is így fogom.

Elképzelem, ahogyan finom vízcseppek érintik bőröm. Megfordulok.

- Nézd, anya, milyen szép!
  - Igen, gyönyörű! Vigyázz, bele ne ess!
  - Milyen mély lehet?
  - Nagyon mély.
  - Nagyon-nagyon?
  - Annál is jobban.
  - Itt a szélén nem is! Le tudok nyúlni az aljára.
  - Mondom, vigyázz, még a végén beleesel!
  - Nem eshetek bele, ha belemászom!
  - Inkább a fagyidat nyaljad, a végén még a kezedre olvad!
- Valóban. Már ragadok a barna krémtől.

Lom(b)talanítás

gyerekként azt hittem
a tavaszi lomtalanítás
tavaszi lombtalanítást jelent
nem értettem
a rügyfakadás kezdetén
miért kell a fákat
megfosztani
a kiteljesedés lehetőségétől

most se értem miért teszik

CIROK SZABÓ ISTVÁN

Szakíts, ha bírsz

Már tudtam, amikor elindultunk a teremből kifelé,
Hogy a mai tornaóra, nem lesz egy sima tornaóra.
A tornaterem közepén felsorakoztunk ellenségeim elé,
Negyvenöt perc múlva győztesként lépek a folyosóra.
Végignézek a hadseregemen, erős, bátor osztálytársak.
Pont szemben velem áll Ottó, Balázs, Ákos és Eszter.
Persze Eszter Balázs kezét fogja, ma véget vetek fogságának.
Várom a jelre, szakíts, ha bírsz, rohanok most az egyszer
Igazán. Megcélzom Balázs és Eszter összefont ujjait,
De gyenge testem ezen a köteléken nem hatol át.
Istenem, nem lettem győztes, sem első, sem nulladik.
Az ellenség túsza lettem, na jó, adj király katonát!
Vesztesként lépek a folyosóra és lehajtott fejjel egészen
a teremig. Bár ne is léteznék, ehelyett most lesz magyaróra,
Hátranézek, az utolsó sorban Eszter keze Balázs kezében,
A tanárnő észrevesz, a táblához hív, krétát ad, akasztófa,
Mindenki engem néz, a levegő izzik, akár a parázs,
A táblához fordulok, nagybetűkkel felírom, hogy B _ _ _ ZS.

ANDRÉ FERENC

Betörtem egy ablakot

Szívem nehéz, kő a gyomrom,
Rémületemben hallgatok:
Rosszul rúgtam el a labdát,
S betörtem egy ablakot.

Nem látta meg senki, mégis
Mint egy őz, oly riadt vagyok:
Mi lesz, hogyha megtudják, hogy
Betörtem egy ablakot?

Pedig nem is szándékos volt,
Hol vannak az őrangyalok,
Miért nem vigyáztak, mikor
Betörtem egy ablakot?

Legjobb volna elbújdosni,
Várnak rám vörös hajnalok!
Más országban nem nézik majd,
Hogy betörtem egy ablakot.

Mégis inkább hazamegyek,
Még nap is vádlón ragyog.
Tudja már az egész világ,
Hogy betörtem egy ablakot!

Odaállok apu elé,
Torkom szorul, nyelvem dadog:
„La-Labdáztam s vé-véletlen
be-betörtem egy ablakot.”

Elmosolyodik, megölel:
„Betörtél egy ablakot?
Ne se törődj! Kicseréljük,
Legalább nincs nagy bajod.”

A szöveg a Forum Könyvkiadó gondozásában hamarosan megjelenő gyerekvess-antológiába készült.

TÉKISS TAMÁS

Otthonmaradós

Átruccannék egy lányhoz Moholra,
ha a fél osztály nem utána loholna.
Bár a másik fele meg
azt mondja, egy boszorka.

Átugornék Kanizsára
csak felment épp a benzin ára.
Kérdeztem, drágul még?
Azt mondták, nemsokára.

Megnézném egyszer a Tiszát Zentán,
de nem indul busz, csak szerdán.
Hát még ilyen!
Többet se megyek busszal eztán.

Meglesném egyszer, mekkora Szabadka,
ha az eső épp nem szakadna,
talán ha eláll,
de ne adj egy garast a szavamra.

Azt mondják, egész jól néz ki Titel,
csak félek, hogy gyenge a wifi-jel.
Itthon sem túl erős,
De a semmitől jobb azért kicsivel.

Kíváncsi vagyok, milyen is az a Rábé,
de megülte a gyomrom a karalábé.
Pedig csak azért ettem,
hogy ne legyen itthon hacacaré.

Elstoppolnék egyszer a Tarcál-hegyik,
de ilyen néven nem ismerik.
Megtanulnám szerbül,
De egy szótár kerestetik.

Azt hallottam, nincs messze Ada.
de épp elromlott itthon a Lada.
Apu azt mondta, megjavítja,
csak épp nem tudni, hogy mi a baja.

Biztos pompás hely az a Palics,
bárcsak lenne a tavában hal is.
Az eddigi zsákmányom
a szákomban csupán egy kavics.

Úgy tudom, meseszép Horgos,
de félek, hogy nincs a faluban orvos.
Bár egy talán van,
csak az meg nem olyan szorgos.

Azt beszélik, szép hely Nagybecskerek,
el is mennék, ha nem lennék gyerek.
Talán majd jövőre,
de idén még nem nagyon merek.

A szöveg a Forum Könyvkiadó gondozásában hamarosan megjelenő gyerekvers-antológiába készült.

FENYVESI OTTÓ

Költemények nagyobbacska gyerekeknek

Valaki bogarat ültetett a fülembbe:

a fejünkben szavak laknak,
mondatok, számok, bonyolult képletek.
Fülünkben tanyáznak a hangok.
Szemünkben rejtőzik a fény.
Koponyánkban lakik a logika.
A sarkon pedig a Bagi Janika.

Szeretek a körúton mászkálni,

hagyjanak engem békén,
van már nekem magamhoz való eszem,
nem szeretem, ha húzzák a hajam,
és az orromnál fogva vezetnek.
Legjobban anyut és aput szeretem,
meg az autókat. Órákig tudom bámulni őket.
Viszont vannak dolgok, amit nagyon nem értek:
miért van az, hogy Kekének
lúdtalpas a lába, nekem meg nem?
Tudom, van még egy-két hibám,
a ragokat néha lenyelem, és tegnap
– észre sem vettem – véletlenül
meghorzoltam a könyököm.

Reggeli, uzsonna, ebéd, vacsora:
reggelire egy kupa tej.
Uzsonnára lekváros batyu.
Trombitaszósz készül ma ebédre.
Harsonakompót lesz vacsorára.

Keke ma nem jött iskolába,
az anyukája azt üzenve,
a lábához dörgölődött egy macska,
Azóta sehol sem találja,
úgy sejtí, beköltözött a cicába.
Nem tudni, meddig
rejtőzik benne?

Most jövök a falvédőről:
ebből már máskor is
származtak bonyodalmak.
Amikor legutóbb arra jártam,
Keke mondókát ismételtetett
a nappali szoba plafonján,
aminek lényege: aki kíváncsi
hamar megöregszik,
vagy nem.

Jaj, nekem! Megázik a hajam,
otthon felejtettem az esernyőm.
Otthon felejtettem a házi feladatot.
Jaj, nekem!
Tegnap eltévedtünk a plázában,
mindenféle cicák jöttek szembe velünk,
vadak és szelídek.
A papi egyre csak azt mondogatta

nyugalom fiatalúr, semmi baj,
a hajunk szála se görbülhet.

Öcsém, facsiga!

Mi szeretnél lenni, ha nagy leszel?
Kérdezte a Béla sógor,
és meghúzta a fülem.
Mondtam neki vasgúró.
Bence azt mondta vasutas,
Robi orvos,
Gergő sintér.
Samu meg indián.

Vettem egy talicskát

házat építenék, villát,
kacsalábon forgó palotát.
Lesz benne kemence,
többek között
kuckó és medence.

Rajzol a csemete

Egy kis piros, egy kis barna, kevéske fekete.
Már kész is a meskete.
Egy kis piros, egy kis sárga, egy kis fekete,
még semmi,
még semmi sem dőlt el,
lehet zsiráf,
lehet teve,
talán
lehetett volna krokodil.

Ferike, a sárkány

Ferike még kicsi,

apró, mint a meggy.
Bíborban született,
bársonyban.
Más mint a többi,
nem szokványos.
Nem sír, nem nyafog
feleslegesen.
A többi, mind taknyos, és köhög.
De ő nem.
Ő Ferike, a sárkány.
Ha felhúzod lángot okád.
Tűzet köp. Villog
Berreg és szirénáz.

Ördög és pokol!
Az utcánkba költözött egy tejszarnok.
Olyan tejszag van,
az egész utca tejszagú.
Az utcánkba költözött egy tejszarnok.
Van túró, tejföl, kefir.
Csoki az mér' nincs!
Az oviban kecsketúrót osztogat a Kiskaresz.

Öklömet rázom!
Köhögök és fáj a torkom.
Megfázott az orrom.
Támadnak a vírusok,
öklömet rázom, hiába!
Fáj a torkom,
megfázott az orrom.
Legyűrt a sok bacilus.
Fekszem és izzadok.

Álmomban

elgázolt egy kandúr.
Álmomban hangyával birkóztam,
víz alatt úszott egy elefánt.
Álmomban elgázolt egy cica.
Ha majd holnap felébredek,
mindent újrakezek.

Mindig az van,

amit én akarok,
ha nem az van,
akkor nem akartam eléggé.

Tudom, hogy

a front az nem jó!
Olyankor anyunak fáj a feje,
apunak és a nagyinak is.
Csak az enyém nem akar fájni.
Sehogy se.
A kutya fáját! –
ahogy a papi mondaná.
Csak tudnám mit jelent:
A kutya fáját?!

Az egy régi iskola.

Azt mondja a papi:
abba az iskolába már nem jár senki.
Betört az ablaka,
odabenn már csak a madarak,
cserebogarak és egerek
tanulják az írást, olvasást.
A táblán ott felejtettek egy matekpéldát,
már senki se nem fogja megoldani.
Senki se nem jár oda.

A földrajzszertár legmagasabb
polcán van egy földgömb,
úgy látom, Új-Zéland,
az nagyon messze van,
meg a Csile.
Oda ment férjhez
a szomszéd néni lánya,
a Balog Csilla.

*Nagyapó nagyon fázós,
melegre vágyik,
jó szavakra.
Öreg a foga,
a haja, a bajsza.
Csak a szeme kivétel.
Mindig csillog.
És mindent lát.
Látja a múltat
és a jövőt.
Szeretné olykor
az árnyékát átugrani.*

*Azt mondja a papi:
sehol egy szék,
pedig mindjárt seggre ülök.*

KORMÁNYOS ÁKOS

Fenyvesi Ottót a középiskolákba!

Középiskolás koromban egyetlen verset sem olvastam el kedvtelésből. Pedig amióta az eszemet tudom, rengeteget olvastam. Regényeket, aztán általános iskola végétől pszichológia szakkönyveket, gimiben filozófiát, de verset soha. Érdekes, drámát is olvastam, de utólag jöttem rá, hogy utáltam az egészet. Kényszer volt, kompenzálás. Végigéretttem magamon az Arany János-féle *Hamletet*. Az egészet. Ciki, nem ciki, egy mukkot sem értettem belőle, de végigolvastam. Verset egyet sem. Kizárólag akkor, ha kötelező volt. Szavalóversenyekre jártam, jól ment, de ez is kötelezettség volt, amit a családom támasztott felém. Ez azért is érdekes, mert úgy emlékszem, amikor kötelező volt olvasni a verset, azt szerettem. Különösen szerettem lírát elemezni, és tanáraink előszeretettel szólítottak fel, hiszen jól ment. Láttam az összefüggéseket, a szimbólumokat, sőt, izgattak, érdekeltek, rendszeresen jelentkeztem és mégis, soha az iskolán kívül egyszer sem vettem elő verset.

Alapvetően semmi különös nincs ebben a történetben. Középiskolások kevesen olvasnak. Aki olvasó, azok közül is kevés, aki lírát is fogyaszt. Osztályonként van néhány diák, aki eljár művészeti vetélkedőkre, tagja a színjátszó körnek. Ők olvasnak verseket. Évfolyamonként nem több, mint 3–5 diák. Érdekes, hogy végül költőnek álltam, illetve költőnek is, és ma alig múlik el hét líraolvasás nélkül.

Ahogy az sokszor lenni szokott, a fiúk az osztályban egy bandát alkottak. Persze ez nem azt jelenti, hogy nem barátkoztunk a lányokkal, azt hiszem, mi egy nagyon jó közösség voltunk, de ebben a korban természetes, hogy az azonos nemű diákok könnyebben megtalálják a közös

hangot, együtt keresik az útjukat. Mi, fiúk nagyon összetartóak voltunk. Szerencsésnek mondhatom magam, ezek tényleg azok az évek voltak, amikor nem akartam beteg lenni, mert tuti, hogy valaki aznap fog valami ormótlan baromságot csinálni, aminek mindenki része akar lenni. Ezek az események ráadásul össze is kötnek, és sok közülük örök emlék marad.

Kivételes osztály lehettünk, ugyanis mi fiúk találtunk magunknak egy költőt. Nem emlékszem, hogy hogyan, ki fedezte fel, de állíthatom, hogy az osztály fiú tagjai szinte mind, ha nem is olvasták, de hallották verseit, hiszen „before”-bulikon, sírva-röhögve olvastuk fel hangosan egymásnak Bada Dadát. Rendszeresen olvastunk tőle. Bada Dada számomra így igen fontos szerzővé vált később.

Vannak olyan teoretikusok, akik szerint a magyar lírának volt egy aranykorszaka. Akkor írták a legjobb verseket, és bár vannak jó költőink, senki azóta nem ér fel odáig. Különösen szeretik kiemelni Adyt. A következőkben felelőtlenül fogok beugrani ebbe a vitába. Felelőtlenül, mert nem fogok érvelni. Egyrészt ez nem az a dolgozat, másrészt meg tőlem elmondhatatlanul nagyobb tudású költők, esztéták, filozófusok sem tudnak dülőre jutni a kérdésben. Így én most nagyon szubjektív módon fogok néhány axiómaszerű kijelentést tenni. Nem hiszek az aranykorban. Bada Dada semmivel sem kevesebb költő, mint Ady. Egyszerűen nem. Mindketten egyértelműen művészek. Nincs másod- meg harmadrangú művész. Illetve a közbeszédben van, de esztétikailag nincs. A műalkotás az vagy az, vagy nem. A művész az vagy az, vagy nem, és aki az, az nem tud kevesebb vagy több lenni, mint egy másik művész. Állnak egymás mellett teljesen autentikusan, nulla alá/fölérendeltség.

Sajnos sokkal később ismertem meg Fenyvesi Ottó költészetét. Azóta mániámmá vált, hogy őt kell oktatni a középiskolákban. Egy laza, vagány költő, olyan témákkal, amik elmondhatatlanul érdeklík a középiskolásokat. Zene, italok, fesztivál, szexualitás. Mindez egyszerre kendőzetlenül, de mégis finoman. Nem hazudik, amit persze egy tini kiszúr. Íme a *Minimum Rock and Roll (Tiszatáj, 2015)* fűlszövege:

&

Over and over.

Valaki föléd hajol,
megcsókolja a szád,
boldog, hogy létezel.

Azt mondja: az élet
csupa rongy, frázis.

Mondja még:

nem visel bugyit, és
szívesen olvas lírát,
Adyt és József Attilát.

Már nem vagyok középiskolás, és óvatos szeretnék lenni, nem szeretném megmondani, hogy mire van szükségük, de azt hiszem ez közelel hozzám. Nem hiszem, hogy ez a szöveg kevesebbet tud, mint a *Héja-nász az avaron*. Arról nem beszélve, hogy egy tini azonnal elhajtja az Ady-verset, hiszen neki a szexről ne beszéljenek rébuszokban, meg ne beszéljenek félre. Persze a tiniknek sincs igazuk, a *Héja-nász az avaron* nagyon is sokat és fontos dolgokat közvetít a szexualitásról, viszont ez a korosztály nem erre kíváncsi. Nem hozok több verset ide, mert szívem szerint citálnám a fél Fenyvesi-univerzumot, annyi biztos, hogy Fenyvesi nem kevesebb, mint Ady, József Attila, Petőfi vagy bárki más költőnk, aki valaha hozott már létre műalkotást. Autentikus, örök lázadó, közben mégis finom. Éppen úgy beszél a szexualitásról, hogy arra vevő minden diák nemi hovatartozástól és orientációtól függetlenül. Nem igaz, hogy a tinik nem fogyasztanak szívesen verset, csak senki nem mutatja meg nekik Bada Dadát, vagy épp Fenyvesi Ottót. Több Fenyvesi Ottóra van szükségünk a középiskolákban. Több lazaságra, vagányságra, egyenes-ségre, őszinteségre. Fenyvesi Ottót a középiskolákba!

MÉSZÁROS ANIKÓ

A három aranygyűrű

A magyar népmese alapján összegyúrta Mészáros Anikó

Szereplők

KIRÁLY
ÖZVEGY BURKUS KIRÁLYNÉ
CSINOS KIRÁLYFI
RONGYOS KIRÁLYFI
ÖREG BARÁT
FEKETE KIRÁLY
KIRÁLYLÁNY
LIBÁK
GEBE/PARIPA
SZATÓCS
SÁRKÁNYOK

Első jelenet

Palota, háttérben a király és a királyné, közöttük a király toprongyos fia, és a királyné felcicomázott fia, akit szokás szerint fésülget, csinósít.

KIRÁLYFI Minden mese így kezdődik. Adott egy boldog (*végignéz a saját családján*), vagy egy kevésbé boldog család. Mindenki döntse el maga, hová tartozik a mi házunk népe. Ez az egykedvű úr itt az édesapám, a király. Úgy képelem, hogy aki frissen házasodik, mindig nagy vigyort hord az arcán, de bizonyosan vannak kivételek. Új felesége, a Burkus királyné nagyon

előkelő fajta. Mindent szeret, ami pompa és cicoma, púder és hajzselé, ékszer és selyem. Meglátszik ez az ő egyetlen fián is, hát nézzétek, hogy ki van nyalva, most is azt az egy szál félreálló haját igazítják megfelelő szögbe azon a fényesre törölt képén. Ha hiszitek, ha nem, én is királyfi volnék, nem csak ez a bálgúnár itt mellettem. Lehet, hogy nem követem az utolsó divatot, s az öltözékem itt-ott megkopott (*mutat egy jó nagy lyukra a térdén*), de azért az én fejemen is korona ragyog, még ha kissé rozsdás is. Nem volt ez mindig így, de miután édesanyám meghalt, az udvari tanácsosok addig fúrták-faragták édesapámat, az öreg királyt, míg feleségül nem vette az özvegy Burkus királynét, akivel ez a piperkőc is a palotába költözött.

KIRÁLY Mondd csak, lelkem, édes feleségem, hát hogy lehet az, hogy a te fiad mindig olyan, mint akit a skatulyából húztak elő, az én szegény gyermekem meg szakasztott úgy fest, mint egy koldus?

KIRÁLYNÉ Jaj, drága királyom, ilyen ennek a természete!

KIRÁLY A természete?

KIRÁLYNÉ Ha meglát egy pocsolját, beleugrik. Ez a szenvedélye.

KIRÁLY Az igaz, hogy csupa sár.

KIRÁLYNÉ Ha elmegy egy szemétrakás mellett, azonnal meghempereg benne.

KIRÁLY Látszik is rajta!

KIRÁLYNÉ (*sírva*) Akármilyen új ruhát adok rá, mind elszaggatja! Ha új inget varratok neki, menten leszórja paradicsomszósszal.

KIRÁLY Milyen igaz, a felöltőjén ott virít a heti menü!

KIRÁLYNÉ Hiába kérelem, elcsúfítja az új bakancsot. Dorgálni? Falra hányt borsó! Mit is tehetnék ezzel az engedetlen fiúval? Hát királyfi az ilyen egyáltalán?

KIRÁLY Lári-fári, ha ez valóban így van, nem is nevelek én királyt belőle. Egy ilyen toprongyos legénynek bizony a mezőn a helye! Eredj fiam, őrizd csak az aranyszőrű juhokat, nekik aztán nem kell kiöltözni, és még a pásztor béréit is megtarthatjuk.

KIRÁLYNÉ Ez aztán a királyi ötlet! Két legyet ütünk egy csapásra. Akarom mondani, fájó szívvel engedünk útnak, de ha jó atyád ekképpen döntött... Szolgák! Botot a kezébe, tarisznyát a nyakába! Isten veled fiam (*keserves álzokogás közepette kilöki a palotából*).

Második jelenet

KIRÁLYFI Hajaj, jajajaj, így bálni a király egyetlen fiával. Mi lesz most velem? Hová legyek? Merre menjek? Mondd meg, te bárány, te ott, te bizony, csak bámulni tudsz? Mihez is kezdjek ennyi birka között?

Felelet helyett bamba bégetés.

KIRÁLYFI Benneteket is hiába kérdezi az ember! Na de mi is jut eszembe, bégetőktől tanácsot kérni... Korgó gyomorral viszont a gondolkodás is nehezebb, nézzük, mi finomat készítették nekem uzsonnára? (*tarisznyájából előkotorja az ételt*) Pfüúúj, penészes kenyér (*szagolja, fintorog*), ecetes szaftban, savanyú tejjel és avas szalonnával? Egye meg, aki tálalta! Ördög bújjék a potrohába, csípje meg a lódarázs! Királyfi létemre, hogy egy jó adag paprikást se ehessenek? Ennek már a fele sem tréfa! Ha ti így, én meg úgy, elindulok világgá!

DAL (népdal)

Elmegyek, elmegyek, el is van vágyásom,

Ebben a faluban nincsen maradásom.

Akkor lesz, mikor lesz visszajövetelem

Mikor egy szem búza száz keresztet terem.

Az pedig sosem lesz, hogy annyit teremjen,

Nekem se várjátok hazajövetelem.

KIRÁLYFI Erre mondják azt, hogy csöbörből vödörbe. Ebbe a sötét, sűrű erdőbe, amibe keveredtem egy napig se élem túl. Milyen rémes neszek, micsoda ijesztő hangok! Lefeküdni sem merek, mert bizony Isten, hogy felfalnak a vadállatok. Kelltt nekem megszületni, kelltt nekem útra kelni! *Fentről a fejére esik egy könyv.*

KIRÁLYFI Hát ez meg mi a csuda? Bár egy oldal szalonna volna! Menten éhen veszek.

ÖREG BARÁT (*fenn a fán*) Párdon és elnézést, ez csak a *Benedek Elek* összes. Ha megkérhetlek, hozd már fel nekem, nehezemre esik a járkálás.

KIRÁLYFI Ez meg kicsoda? Ennél rosszabb már úgy sem lehet, ha fel akar falni, essünk túl rajta.

ÖREG BARÁT Gyere, csak gyere, ne félj, nálam aztán nem kell aggódnod, itt nem bánt senki, az én odúm olyan biztonságos, mint a könyvtárak gyermekrésze. Itt olvasok évek óta, egyik könyvet a másik után, csak úgy falom a betűket, iszom a történeteket. Tarts velem, olvass te is, mondjuk ezt a vámpíros történetet, igazán tanulságos. De ha éjszakára ijesztőnek találsz, itt van ez a mesekönyv, csupa tündérmesét rejt.

DAL vagy ZENE. Közben olvasnak, széles mozdulatokkal tárgyalnak, egymásnak magyaráznak az olvasottakról.

Pl. Öreg barát dala
*Olvass velem, nem bánod meg,
minden könyv egy újabb kezdet,
hol az oldalakon át
szárnyal a fantáziád.*

*Mesék, versek jó barátok,
bennük megtalálod álmod,
tudás, vágy és képzelet
a sorok közt rejlenek.*

*Könyvfalónak áll a világ,
aki olvas, pórus nem jár,
Hogyha pedig nem hiszed,
vedd kezébe könyvedet.*

ÖREG BARÁT Hanem tudom ám, ki vagy! Ismerlek téged és a történeted is. Na, nem kell félni, csak hallgass ide, fogadd meg a tanácsomat, és minden jóra fordul! Azonnal indulj a fekete király országába, járulj elébe, s állj be libapásztornak.

KIRÁLYFI Ez az én keresztm. Ha nem birkák bégetnek, akkor majd libák gágognak körülöttem hátralévő életemben.

ÖREG BARÁT A király száz libát ad majd neked, de azok olyan cudarok, hogy ahány van belőlük, annyi felé repülnek, amint kiviszed őket a rétre.

Nem volt még olyan pásztor, aki össze tudta volna őket terelni, de neked ezzel nem lesz gondod, nesze, adok neked egy furulyát, ha megfújod, mind a száz liba visszarepül hozzád, és mindet hazahajthatod.

KIRÁLYFI Ez aztán a valami! Köszönöm a jóságodat, bátyám, indulok is utamra.

ÖREG BARÁT Ne olyan hevesen! Adok neked még valamit: itt ez a három aranygyűrű. Mikor hazahajtod a libákat, kösd őket a furulyádra. Meglátja majd azt a fekete király egyetlen leánya, kéri tőled a gyűrűket, de addig oda ne add neki, míg meg nem mutatja, miféle jegy van a bal füle mögött, a jobb füle mögött, és a fátyollal eltakart homlokán. Most már mehetsz, járj szerencsével!

KIRÁLYFI Hálásan köszönöm a tanácsokat! Egy életem, egy halálom, én a szerencsém megpróbálom.

ZENE

Harmadik jelenet

A fekete király udvarában.

FEKETE KIRÁLY Mi járatban vagy te szakadt vándor? Ha már így megzavartad a délelőttöm nyugalma, ajánlom, hogy jó magyarázattal szolgálj!

KIRÁLYFI Felséges királyom, messzi földről híres a te birodalmad. Biztosíthatlak, hogy piszkos külsőm becsületes szívet takar. Szolgálatba állnék. Úgy hallottam, akadna itt munka számomra.

FEKETE KIRÁLY Mi tagadás, jó füled van. A lehető legjobbkor érteztél, éppen libapásztorra van szükségem. Van nekem száz libám, azokat kell megvigyáznod. Ha csak egyet is elveszítesz közülük, jobb, ha a szemem elé se kerülsz, különben karóba húzatlak! Ha azonban hűségesen megőrzöd őket, itt a kezem, nem lúdláb, azt kívánhatsz cserébe, amit csak szeretnél.

KIRÁLYFI Bízva ide, király uram! Na, gyertek csak libuskáim, gyertek.

Királyfi kitereli a rétre a libákat, ő meg lepihen.

DAL

*Kihajtom a libám a rétre,
Magam is kimegyek melléje.
Kicsiket ütök a liba fejére,
Libuskám, ne menj a vetésbe.*

LIBA 1 Hogy ez micsoda bájgúnár!

LIBA 2 Na, pont te beszélsz!

LIBA 1 Nekem gágogsz, libuci? *(Közben előkap egy tükört és gyorsan ellenőrizi kinézetét)*

LIBA 2 Teee, te Gőgös Gúnár Gedeon!

LIBA 1 Hiába irigykedsz! Százszor is szebb vagyok nálad!

LIBA 2 Én meg mindig eggyel többször!

LIBA 3 Libabőrös leszek ettől a sok zöldségtől, amit ti itt összehordotok. Mindenki tudja, hogy nekem vannak a legszebb tollaim, hiába bámuljátok magatokat unásig a patak vizében.

LIBA 2 Ne szólj bele, mert megjáród!

LIBA 3 Hogy a csőrömről ne is beszéljek.

LIBA 4 Ahelyett, hogy egymást csipkeditek, ideje megréfálni az új pász-tort.

MIND Egyezünk!

LIBA 1 Akkor ahogy szoktuk, te balról, én jobbról...

LIBA 2 Nem, én jobbról, te balról.

LIBA 3 Nem jól tudjátok, mert én balról, ti meg felülről.

LIBA 4 Sajnos rosszul tudjátok, mert én szállok rá felülről, és ti pedig...

Addig gágognak, míg össze nem vesznek.

LIBA 1 A rózsza piros, az ibolya lila, pukkadj meg, te idétlen liba!

KIRÁLYFI Mi ez a gágogás? Ez aztán a galiba! Adok én nektek talpalávalót! Várjunk csak, hogy is mondta az öreg? Kössem a gyűrűket a furulyára. Így ni. Mehetünk, libáim!

ZENE. *Betáncolnak a fekete király udvarába.*

Negyedik jelenet

Fekete király udvara/libaól

Királyfi érkezik a libákkal, fújja a furulyát, rajta az aranygyűrűk. Király és királylány várják.

FEKETE KIRÁLY *(kezeit dörzsölve)* Gyere lányom te is közelebb, hadd lássuk, hány libát veszített el ez a pásztor! Mert egy ilyen koszos ördög hogy is tudna elbánni az én szép lúdjaimmel?

KIRÁLYLÁNY *(úgy, hogy apja ne, csak a közönség hallja)* Engem inkább az érdekel, mi az, ami olyan szépen csillog azon a furulyán? Tán csak a szemem káprázik? Nini! Hát ezek aranygyűrűk! Ilyen drága holmik egy rongyos pásztorlegénynél? Csalafintaságot szimatolok! Na, csak maradjunk kettesben, elkérem én tőle ezeket, s ha nem adja szép szerével, majd rafinált leszek.

FEKETE KIRÁLY Hát akkor számoljuk csak azokat a jószágokat, édes fiam! KIRÁLYFI Tessék csak jól átszámolni oda is, vissza is, mind egy szálig megvannak!

FEKETE KIRÁLY Egy, kettő, három, né... na még egyszer. Egy, kettő, *(egyre kerekedő szemmel számol)* huszonhárom, negyvenöt, kilencvenkilenc, száz! Nem hiszek a szememnek! Csakugyan egy híja sincs a libáknak! Jaj, de elgyengültek a lábaim. Mind a száz? Jaj de szédülök. Le kell most pihennem, reggel jelentkezz a jutalmadért, pásztor. *(király el)*

KIRÁLYLÁNY Hanem mondd csak, te legény, ha már így magunk között maradtunk, mi csillog a te furulyádon?

KIRÁLYFI Azon csak a nóta ragyog, felséges királykisasszony.

KIRÁLYLÁNY Ne lódíts, jó pásztor. Mutasd csak ide! Gyűrűk azok, igaz-e? Valódi aranykarikák!

KIRÁLYFI Nem tagadom.

KIRÁLYLÁNY Minek is az neked, egy rongyos libapásztornak? Melyik ujjadra is húznád? Add nekem őket, vagy legalább az egyiket. Milyen tökéletesen illene az én királylányi ujjaimra.

KIRÁLYFI Nagyon szívesen neked adom, mondjuk, ezt a legkisebbet, de csak akkor, ha megmutatod, milyen jegy van a bal füled mögött.

KIRÁLYLÁNY Hogyisne! Azt a jelet apámon, anyámon és hűséges dajkámmon kívül még ugyan senki sem látta!

KIRÁLYFI Ha nem, hát nem. Akkor enyém marad ez a szép, csillogó-villogó míves aranygyűrű. Majd felhúdom a kisujjamra, és ezentúl így járok libákat legeltetni.

KIRÁLYLÁNY Tényleg milyen vakító ez az ékszer. Nem. Nem mutathatom. Esetleg mégis. Egy kicsit. Tán nem fog megártani, hiszen olyan gyönyörű ez a gyűrű. *(félrehúzza a haját bal füle mellől)*

KIRÁLYFI Ilyen ragyogó csillagot az égen sem lehet látni, mint amelyet a te bal füled mögött. Nesze, itt a gyűrű.

KIRÁLYLÁNY *(ujjára húzza a gyűrűt, illegeti magát benne)* Ugyan, add ide a másikat is. Olyan magányos ez a szegény gyűrű most az ujjamon. Vágyik a testvéreére.

KIRÁLYFI Jó szívvel neked adom, ha megmutatod, milyen jel van a jobb füled mögött.

KIRÁLYLÁNY Hát azért ez mégiscsak szemtelenség! Szó sem lehet róla.

KIRÁLYFI Nekem úgy is jó. Majd felhúdom ide, ni, az ujjamra, s így, feldíszítve járom a legelőket.

KIRÁLYLÁNY És ha valami mást adnék cserébe? Néhány krajcárt, új ruhákat, kincseket?

KIRÁLYFI Indulok is én vissza a mezőre...

KIRÁLYLÁNY Várj hát, megmutatom, de csak mert ez a gyűrű még jobban csillog, mint az előző. *(elhúzza a haját a jobb füle mellől is)*

KIRÁLYFI A jobb füled mögött lévő hold a valódinál is fényesebb! Betartom, amit ígértem, tiéd a második gyűrű is.

KIRÁLYLÁNY *(hízkelkedően, cirógatva a királyfit)* Hanem a harmadikért mit kérsz cserébe?

KIRÁLYFI Hát mi tagadás, egy csókocska is igazán jól esne, de ennek magasabb az ára!

KIRÁLYLÁNY Még a csóknál is magasabb?

KIRÁLYFI Mutasd meg, milyen jelet rejt homlokod a fátyol alatt.

KIRÁLYLÁNY Van is nekem más választásom? Ha már a másik két jelről is lehullott a lepel, íme, nézd meg hát. *(lassan felhúzza fátyolát)*

KIRÁLYFI *(majd megvakul a fényességtől)* Hiszen a nap az égről a homlokodra költözött! Ilyen szépet még életemben nem láttam. Tessék, az utolsó gyűrű, leled benne örököd.

A királynő kikapja a királyfi kezéből a gyűrűt és kiszalad a színről szegyenében.

Ötödik jelenet

FEKETE KIRÁLY Hogy a macska rúgja meg! Szedte vette teremette, hogy a csudába tudta hazahozni mindegyik libát ez a toprongyos legény? Minden hiába, ha már ígéretet tettem, be kell tartanom a szavam. Na, te pásztor, letöltötted a szolgálatod, becsületesen megőrizted a libáimat. Mondd hát, mit kívánsz!

KIRÁLYFI Nem kérek én sokat felséges királyom. Van az udvarodban egy öreg, kehes ló. Add nekem azt a szolgálatomért cserébe.

FEKETE KIRÁLY Ne nevetess, szegény legény! Pont arra a vén gebére fáj a fogad? Elment tán az a maradék eszed? Mi hasznát vennéd neki? Nézz szét az istállóban, van ezüstszőrű, aranyszőrű, de még gyémántszőrű paripám is, válassz azok közül, jó szívvel adom.

KIRÁLYFI Nem érdelek én ilyen drága jutalmat.

FEKETE KIRÁLY Hanem még drágábbat is, adok hozzá aranynerget, gyémántnerget, ezüstostort, rubintsarkantyút!

KIRÁLYFI Megülöm én szőrén is azt a gebét.

FEKETE KIRÁLY A nyergükbe még egy zsák aranyat is teszek.

KIRÁLYFI Jó nekem a rozsdás patkó is!

FEKETE KIRÁLY Lehetetlen téged jobb belátásra bírni! Vidd hát azt a roszakag hátast! *(király el)*

KIRÁLYFI *(kantárt köt a lóra, elkezd vezetni)* Na gyere, te girhes jószág.

ZENE. A ló egyből összeesik. A királyfi vonszolja a gebét, aki minduntalan el-esik, összegabalyodik a lába, nem bír felállni. Tesznek egy kört a színpadon és hátul, cibálva, cipelve a lovat.

Egyszer csak a ló megrázza magát, talpra áll, erős paripává változik.

LÓ Édes gazdám, végre kimentettél a fekete király birodalmából! Most már felülhetsz a hátamra. Mondd, milyen sebesen száguldjak veled? Úgy, mint a sebes szél, úgy, mint a madár, vagy úgy, mint a gondolat?
KIRÁLYFI Ha már választhatok, hát suhanj, mint a gondolat!

ZENE. Lovaglás, az öreg barát odújánál állapodnak meg.

DAL

*Paripám csodaszép pejő,
Ide lép, oda lép, hejhó!
Hegyen át, vizen át vágat,
Nem adom, ha igérsz százat!*

*Amikor paripám ballag,
Odanéz valahány csillag.
Amikor paripám táncol,
Odanéz a Nap is százszor!*

ÖREG BARÁT Szervusz fiam, Isten hozott, vártalak már, bár ezúttal mened is kell tovább azon nyomban.

LÓ Ez aztán a vendéglátás!

ÖREG BARÁT Amíg úton voltál hozzám, a fekete király kihirdette, hogy megszülött lányát annak adja feleségül, aki tudja, milyen jegyeket hordoz magán a leány. Nincs most idő teázgatni!

LÓ Pedig egy kis zabkeksz jólesne most uzsonnára.

ÖREG BARÁT De hogy lásd, jó szívvel vagyok irántad, adok neked egy aranytőrülkőzöt, meg egy hozzád illő gúnyát. Most aztán szedd ránca magad, de rögtön! Így mégsem járulhatsz a királylány elé. Öltsd magadra ezt a gyémántos ruhát, tisztítsd meg az arcod, és nyomban indulj a királyi udvarba.

KIRÁLYFI Na persze, pont nekem adják majd a szépséges királylányt.

LÓ (röhög) Nyihaha, pont neki!

ÖREG BARÁT Te csak öltsd magadra ezt a gyémántos ruhát, tisztítsd meg az arcod, és nyomban indulj a királyi udvarba. Lesznek ott királyok, gró-

fok, nagy süvegű tótok, még cigányok és koldusok is megpróbálják majd elnyerni a leány kezét, de te csak maradj utoljára, s tied lesz a királykisasszony.

LÓ Arra aztán nem vennék zabot!

ÖREG BARÁT De jól vigyázz, ha megtartjátok a lakodalmat, el ne aludj a nászéjszakán, különben a tündérek elragadják a feleséged, amiatt, hogy elárulta, milyen jelek vannak a füle mögött meg a homlokán.

Királyfi közben elkészült.

LÓ Nahát, gazdám, így már hasonlítasz is valamire. Pattanj a hátamra, megyünk a fekete király birodalmába.

Hatodik jelenet

Királyi udvar. Sokadalom, kérők mindenfelé.

FEKETE KIRÁLY Mint tudjátok, kedves egybegyűltek, annak adom leányom kezét, aki eltalálja, milyen jegy van a bal füle mögött, a jobb füle mögött, s fátyolos homloka alatt. Csak az jár sikerrel, aki mindhárom jelet kitalálja!

KÉRŐ 1 Perec, kifli, vajjas kenyér.

KÉRŐ 2 Na menj már, alma, szőlő, dió!

KÉRŐ 3 Nevetségesek vagytok: rózsa, tulipán, gerbera!

KÉRŐ 4 Badar beszéd! Veréb, cinege, vörösbecy!

KÉRŐ 5 Amatőrök! Sajt, kolbász, szalonna!

Egyre gyorsabb találgatások, egymás szavába vágva.

FEKETE KIRÁLY Uraim, uraim, nem licitálni jöttek!

KIRÁLYFI (*előlép a tömegből*) A királykisasszony bal füle mögött egy ragyogó csillag, a jobb füle mögött egy hold, szebb annál, ami az égen világít, fátyolos homlokán pedig maga a nap ragyog.

FEKETE KIRÁLY Eltaláltad, királyfi! Szavamat meg nem szeghetem: tiéd a lányom, s a fele királyságom!

ZENE. Ló és királyfi összeborulnak, a kérőkől lakodalmi sokadalom kerekedik, jön a királylány, tánc.

DAL (bukovinai népdal)
Hej, de biz' ez lakodalom,
Magam is megházasodom.
Hej, rózsá, violám,
Csókolgasd meg az orcám!

Házasodj meg, ha meg akarsz,
Végy el engem, ha el akarsz.
Hej, rózsá, violám,
Csókolgasd meg az orcám!

Mert ha engem elszalasztasz,
Ilyen rózsát nem szakasztasz.
Hej, rózsá, violám,
Csókolgasd meg az orcám!

ZENE VÉGE. Ketten maradnak a szobában, meg a ló, a királylány alszik.

KIRÁLYFI Aludj csak szépséges feleségem, én őrzöm majd az álmodat,
veled együtt, ugye lovacskám?

LÓ Én egészen elálmosodtam...

KIRÁLYFI Eszedbe se jusson!

LÓ Csak egy kicsit pihentetem a szemem. (*hangosan horkolni kezd*)

KIRÁLYFI Na, te mormota, veled is csak többen vagyunk... jaj de nehezek
a szempilláim, nem szabad elaludni... (*ő is horkolni kezd*)

Hetedik jelenet

KIRÁLYFI (*felriad*) Jaj nekem, jaj neked, jaj nekünk! Kelj fel te lusta ló! El-
tűnt az én drága királykisasszonyom.

LÓ (*beszél álmában*) Egy vödör zab, két vödör zab...

KIRÁLYFI Ébredj már! Nem lesz itt semmiféle zab, amíg meg nem találjuk a feleségem!

ZENE. *Keresgélnek minden díszlet mögött, alatt, mellett, míg meg nem találják valami félreeső helyen/letakarva valamivel.*

LÓ Ez itt egy láb.

KIRÁLYFI Ez meg még egy! Ez ő!

LÓ Ébresztó, királykisasszony, hasadra süt a nap!

KIRÁLYFI Ébredj, királylány! Kelj fel, kis feleségem!

LÓ Bezzeg ő még álmodhat zöld rétekről, nagy vödör zabokról, egyéb nyalánságokról. . .

KIRÁLYFI Csitt, te hétalvó! Inkább azt próbáld kitalálni, hogyan keltsük életre!

LÓ Locsoljuk fel friss vízzel! *(lefröcköli)*

KIRÁLYFI Semmi.

LÓ Próbáljuk meg jól felrázni a kedélyeit! *(rázogatni kezdik)*

KIRÁLYFI Reménytelen. *(felemeli a királylány kezét, ami élettelenül hull vissza mellé)*

LÓ Énekeljünk ébresztő nótát neki!

DAL (angol népdal)

Ébred már a hajnaltündér, csengő hangja víg kacagás.

Csengő hangja, ha ha ha ha ha ha ha ha, hajnaltündér ébred már.

KIRÁLYFI Esélytelen. Ó, én balga, miért is aludtam át az éjszakát? Búcsúzom hát tőled, szívem szerelme, aztán magammal is végzek! *(megcsókolja)*

LÓ Na arra kíváncsi leszek!

KIRÁLYLÁNY *(ébredezni kezd, lassan magához tér)* Meg ne halljam, hogy a férjem ilyen badarságokat beszél!

KIRÁLYFI Hát te élsz? S az első szavad máris korholás? Korai még zsörtölődni! Te csak pihenj. Készítek neked egy szép fekhelyet, hamarosan erőre kapsz.

KIRÁLYLÁNY Megleszek én, egyet se aggódj. Hanem ide hallgass, el kell menned a nagyvárosba. Tudod, az Óperenciás tenger felé vezető úton a

harmadik elágazásnál elfordulsz balra, utána a hetedhét ország határától még három mérföldnyi utat kell megtenni... Abban a városban keresd meg a szatócs boltját. Ott árulják a legszebb fekete posztót a világon, igazi királyi gúnyának való anyag. Az ajtó mögött, egy üveg alatt tartják. A boltos nem akarja majd neked odaadni, de te ígérj neki kétszer annyit, mint amennyibe kerül. Ha így sem szerzed meg, amiért mentél, itt ez a cédula, mutasd meg neki, s nem hogy a kelmét is neked adja, de még ebédre is marasztal. Fogadd el a meghívást, de jól vigyázz, el ne aludj az asztalnál, mert különben kereshetsz ismét, míg meg nem találsz engem. Ebéd után aztán viszonzod a szívességet, invitáld őt vendégségbe ide, hozzám. Ne félj, lesz enni-, innivaló bőven. Indulj hát, indulj azon nyomban!

ZENE. Királyfi útra kel.

Nyolcadik jelenet

Szatócsbolt.

KIRÁLYFI Na, paripám, megérkeztünk.

LÓ Lássuk azt a híres vásznat. *(lő kint marad)*

KIRÁLYFI Adjon Isten, Szatócs uram.

SZATÓCS Isten hozta, mivel szolgálhatok? Most érkezett friss szállítmány, selyem, batiszt, kasmír, szőrmék, lenge, téli, szőttés, gyapjú, mi szem-szájnak ingere. Ez itt illene a felesége szeméhez, ez a másik meg a maga arcéleit szépen kiemelné...

KIRÁLYFI Mind eltörpül ez amellett, ami ott lapul az ajtó mögött, az üveg alatt.

SZATÓCS Badarság, méltóságos uram, van itt gyémántberakású, aranyszállal szőtt, nézze meg ezt az aprólékos munkát, kézzel készült! *(mutogatja a szöveteket)*

KIRÁLYFI Dupla árat fizetek azért a fekete posztóért!

SZATÓCS Ne legyen rögeszmés! Ihol ez a finom kelme, szinte olyan, mintha a bőre lenne!

KIRÁLYFI Adjon egy rőfnyit abból a feketéből!

SZATÓCS Azt nem lehet.

KIRÁLYFI *(előveszi a cédulát)* Nem-e? Hát most lehet-e?

SZATÓCS *(elolvassa a cetlit, hajlongásba kezd)* Máris adom, hát miért nem így tetszett kezdeni? S ha már ilyen jó üzletet csináltunk, ünnepeljük meg egy ebéddel. Ne sértsen meg azzal, hogy visszautasítja a meghívásomat. *(taszigálja az asztal felé)*

KIRÁLYFI A világeért se hagynám ki ezt a terülj-terülj asztalkát.

ZENE. *Habzsolás.*

KIRÁLYFI Magába fér még? Hát én úgy teletömtem a bendőmet. *(nagyot ásít)* Kedvem lenne egyet aludni. De hiszen nem szabad, nem alhatok. *(egyre álmosabb, szédeleg, majdnem lebukik a székről)*

LÓ *(be)* Gyanús nekem ez a hosszadalmas vásárlás. *(körülnéz)* Jellemző, engem bezzeg mindig kihagynak a jóból, sehol egy csokor répa, vagy pár szem gabona... Na de, királyfi, mit csinálsz? Ne aludj! *(nagyot rúg a székre, hogy a királyfi leesik róla, és felébred).*

KIRÁLYFI Hát most már, nekem igazán mennem kéne, Szatócs uram! De ragaszkodom hozzá, hogy a szíves vendéglátást illendően megköszönjem. Haladéktalanul velem kell jönnie szerény hajlékomba, hogy ott is legalább ilyen jó menüsört együnk végig.

LÓ Ez lesz csak a királyi multság...

SZATÓCS Ám legyen! De mielőtt útra kelünk, hadd szabjam magára az új posztót, úgy illik, hogy a régi ruha helyét új állja.

ZENE. *Gag-szerű jelenet. A szatócs mérőszalaggal méregeti a királyfit, ráigazítja a fekete posztót, majd útnak indulnak.*

Kilencedik jelenet

KIRÁLYFI Hát itt lennénk, Szatócs barátom, megérkeztünk. Kerüljék beljebb. Az én drága feleségem jó vacsorával vár bennünket. Édesem, merre vagy? Hahó?

LÓ Ennek aztán hűlt helye!

KIRÁLYFI Nyerítesz, ha kell, ha nem.

SZATÓCS Remélem nem alkalmatlan időben érkeztem.

KIRÁLYFI Dehogy is, mindjárt jön ez a jó asszony. Drágám, édesem! Ért-
hetetlen. Sehol senki.

LÓ Bezzeg az asztal már megterítve. KÉT személyre. Nekem már megint
kívül tágasabb. (el)

SZATÓCS *(nyálcsorgatva az asztal körül)* Foglaljunk hát helyet, amondó
vagyok.

KIRÁLYFI Persze, jó étvágyat! Fogjunk neki!

*ZENE. Habzsolás. Mikor elfogy az étel, egy lány jön be, két újabb megrakott
tányérral a kezében, ezeket a királyfi és a szatócs elé helyezi, majd az asztal
közepére ejt egy aranygyűrűt.*

ZENE VÉGE.

KIRÁLYFI Hát ez? *(magasba emeli a gyűrűt, egymásra merednek a szatócs-
csal, majd esznek tovább. A lány kitáncol a színről)*

ZENE. *Habzsolás.*

Újból bejön egy lány, újabb tányérokat hoz, újabb gyűrűt ejt az asztalra.

ZENE VÉGE.

SZATÓCS Na és ez? *(magasba emeli a gyűrűt, egymásra merednek a ki-
rályfival, majd esznek tovább. A lány kitáncol a színről)*

ZENE. *Habzsolás.*

Újból bejön egy lány, újabb tányérokat hoz, újabb gyűrűt ejt az asztalra.

EGYÜTT Ez meg aztán micsoda?

Királyfi és szatócs egyszerre kidőlnek és elalszanak.

Tizedik jelenet

LÓ *(beérkezve megint azt látja, hogy a királyfi alszik)* Kelj fel, gazdám! Hogy lehet ennyit aludni? Már megint elbóbiskoltál! Hé! *(rázogatja)* Ami egyszer bevált... *(belerúg a székébe, a királyfi leesik a földre, felriad)*

KIRÁLYFI Mi az? Ki van itt? Királylány, te vagy az?

LÓ Nem éppen kísérteties a hasonlóság köztünk. *(Pilllog, illeg)*

KIRÁLYFI Mindig a legrosszabbkor tréfálkozol! Édes királylányom, kedves feleségem, itt vagy?

LÓ Elillant az, mint a te álmod!

KIRÁLYFI Ó, én szerencsétlen, már megint elszundítottam.

LÓ Szundítani ebéd után szokás, te meg átaludtad az éjszakát, mint a medve a telet.

KIRÁLYFI Jaj nekem, jaj neked, jaj nekünk! Hová menjek? Mivé legyek? Kihez forduljak?

LÓ Rajtunk már csak egyvalaki segíthet.

ZENE. Színváltás. Öreg barát odúja.

KIRÁLYFI Adjon Isten, öregapám.

ÖREG BARÁT Hát téged mi szél hozott? Nem bírtál ébren maradni, úgy-e? S most aztán volt szép feleség, s nincs már többé, igaz-e?

Királyfi jajong.

ÖREG BARÁT Még most az egyszer útba igazítalak. Három a tündérigazság. No, ne hüppögj már. Hanem hegyezd füled.

Erre a királyfi, s a ló is hegyezik a fülüket.

ÖREG BARÁT A te feleséged Tündérországra raboskodik. Tündérorság határán két sárkány áll strázsát, s azok téged nem akarnak beereszteni. Adok én neked egy botocskát. Amikor azt mondod neki „üssed, üssed botocskám, üsd vágd, hisz nem apád”, az majd megfizeti a vámot. Azu-

tán eldobhatod a botodat, s elcsaphatod a lovadat, hadd legelésszen a selyemréten.

LÓ Ez már nekem tetsző beszéd.

KIRÁLYFI Csitulj el.

ÖREG BARÁT Neked aztán térden kell csúsznod a rézhídtól az aranyhídig, hogy a tündérek szíve megessék rajtad. Az aranyhídnál majd látsz egy asszonyt, de nem elevent, kőből van az kifaragva. A szobor előtt mondj el egy miatyánkot. A többi a te gondod.

KIRÁLYFI Nem is késlekedek tovább! Köszönöm a hozzám való jóságodat! Paripám, indulunk!

ZENE. Irány Tündérország.

Tizenegyedik jelenet

Tündérország kapuja.

SÁRKÁNY 1 Na, várj, ezt biztos nem tudod! Melyik a legsárgább madár?
Na, na, melyik?

SÁRKÁNY 2 Na vajon melyik?

SÁRKÁNY 1 Hát a citrom héja. *(harsányan nevet)*

SÁRKÁNY 2 *(cinikusan)* Majd' megszakadok a nevetéstől.

SÁRKÁNY 1 Jó-jó, csak még egyet. Ez nagyon jó lesz. *(előre kuncog)* Hogy hívják a nagyot halló medvét? Na, na, hogy hívják?

SÁRKÁNY 2 Hogy hívják?

SÁRKÁNY 1 MEEEDVEEEE!!! *(még jobban rázza a nevetés, mint az előbb)*

SÁRKÁNY 2 Jól van, most már igazán elég lesz.

SÁRKÁNY 1 Még csak egy utolsót, ez lesz a legjobb! Mit tegyen a paraszt, ha nincsen földje?

SÁRKÁNY 2 *(megadóan)* Mit tegyen?

SÁRKÁNY 1 Vessen magára! *(röhög)* Érted... vessen... magára...

SÁRKÁNY 2 *(kissé sértve)* Inkább játszunk valami mást.

SÁRKÁNY 1 Vessen magára...

SÁRKÁNY 2 Barkóba?

SÁRKÁNY 1 Legyen. Gondoltam!
SÁRKÁNY 2 Tárgy?
SÁRKÁNY 1 Nem.
SÁRKÁNY 2 Élőlény?
SÁRKÁNY 1 Nem.
SÁRKÁNY 2 Hanem?
SÁRKÁNY 1 Ember!
SÁRKÁNY 2 Muszáj volt megmondani?
SÁRKÁNY 1 Ember, ember a láthatáron!
KIRÁLYFI Eresszetek be Tündérországba, ti fenevadak!
LÓ Fenevadak? Ezek?
SÁRKÁNY 1 Nem eresztünk.
SÁRKÁNY 2 Nem eresztünk?
EGYSZERRE Nem eresztünk!
SÁRKÁNY 1 De hogy ne távozz üres kézzel, mondok neked egy jó viccet!
KIRÁLYFI És mi lenne, ha én mondanék nektek egy szép mondókát?
SÁRKÁNYOK Halljuk, halljuk, minden nap tanulhat valami hasznosat az ember!
KIRÁLYFI Üssed, üssed botocskám, üsd vágd, hisz nem apád!

A királyfi csépelni kezdi a sárkányokat.

SÁRKÁNY 1 Jaj de rossz ez a tréfa!
SÁRKÁNY 2 Még a te találós kérdéseidnél is rosszabb!
KIRÁLYFI Nesze nektek, ajtónállók!

*A ló a háttérben szurkol.
A sárkányok kiszaladnak a színről.*

LÓ Ez volt ám, a remek ütközet!
KIRÁLYFI Szabad az út Tündérországba, édes kis feleségem, jövök!

A ló a királyfi körül sertepertél.

KIRÁLYFI Te pedig menj, legeléssz a selymes mezőkön, ahogy azt illik.
LÓ Csak még meglesem, ahogy térden csúszva útra kelsz.

Királyfi térdre ereszkedik, úgy csúszik a Tündérváros belseje felé, ahol felesége szobra/felesége merevedve áll.

KIRÁLYFI Hát itt vagy, világszép királykisasszonykám! Egyet se félj, ezúttal nem alszom el! Mi atyánk, aki a mennyekben vagy...

A királynő feléled, összeölelkeznek.

KIRÁLYLÁNY Ezek után csak az ásó, kapa s a nagyharang választhat el minket egymástól.

KIRÁLYFI Bennünket már az sem!

LÓ Csak a délutáni szunyókálás.

Vége.

OLÁH K. TAMÁS

A kilencéves Szabó Gergő álomszerű ébredése

Szereplők

GERGŐ

CSILLAG

ANYA

APA

TIKVICKI BÁCSI

SZÁRITS BÁCSI

BRENNER

MÉSZÁROS

ALEX

BÁNE

EGY FIZIKUS

Történik Szabadkán és Szabó Gergő fejében.

Első jelenet

Magányos pad Szabadka Prozivka városrészének parkjában. Gergő egyedül van. Megjelenik Csillag.

CSILLAG Megengeded, hogy leüljek melléd?

GERGŐ Meg.

CSILLAG Mit csinálsz itt egyedül?

GERGŐ Figyelem az árnyékokat.

CSILLAG Miért?

GERGŐ Csak. Szeretem nézni őket. Látod például a levelek árnyékát ott a homokozóban? Ilyenkor a nyári szélben olyan, mintha táncolnának. Vagy nézd annak a biciklinek az árnyékát a verebek tollain. Olyan, mintha a küllők a kalitkájuk rácsai lennének, de mégis szabadok. Azt hiszem, gondolat kísérletnek hívják az ilyet. Szóval mondhatjuk, hogy gondolat-kísérletezek. Elképzelek dolgokat, amik nem történnek meg igazából. Olyan, mintha álmodnék. Tudom, hogy sokan nem szeretik az árnyékokat, mert sötétnek meg barátságtalannak tartják őket, de én mindig úgy képelem, hogy puhán betakarják a világot, és megvédik az embereket meg az állatokat a leégéstől.

CSILLAG Mi a neved?

GERGŐ Gergő. Nem Gergely, hanem Gergő. A tanító néni Gerinek szólít, de csak azért, mert sose mertem megmondani neki, hogy nem szeretem, ha becéznek. Te se becézz inkább, jó?

CSILLAG Jó.

GERGŐ És te ki vagy? Sose láttalak még itt.

CSILLAG Csilla Gréta vagyok. Szólíthatasz Csillának is meg Grétának is. Vagy Grétinek. Még csak hatéves vagyok. Nem döntöttem el, melyik nevet szeretem jobban. Most költöztünk ide. Ott lakunk az utolsó tömbben a hatodik emeleten. A szüleim a csokigyárban dolgoznak itt a Zentai úton, szóval szeptembertől már én is itt fogok iskolába járni.

GERGŐ Nem ismerek egy kétnevű lányt sem. Mit szólnál, ha Csillagnak neveznélek?

CSILLAG Senki sem hív így.

GERGŐ Hát majd én hívlak. Megengeded?

CSILLAG Meg. Te hány éves vagy?

GERGŐ Nemsokára hét leszek.

CSILLAG Nem ismerek sok hétéves fiút, de akiket ismerek, azok jobban szeretik a videójátékokat az árnyékoknál.

GERGŐ Én nem.

CSILLAG Hol vannak a barátaid?

GERGŐ Nemrég mentek el vidójátékokkal játszani.

CSILLAG Tényleg?

GERGŐ Tudod, itt a tömbökben nem igazán vannak barátaim. A régiek mind elköltöztek.

CSILLAG Hová?

GERGŐ Külföldre. Nem tudom hová. Azt hiszem, hogy Ausztráliába, Németországba meg Angyalföldre.

CSILLAG Angyalföld egy ország?

GERGŐ Nem hiszem.

CSILLAG Én szívesen leszek a barátod, ha szeretnéd. Senkit sem ismerek még itt rajtad kívül.

GERGŐ Szeretném, ha a barátom lennél.

CSILLAG Szuper! Köszönöm, hogy ideülhettem melléd. Most vissza kell mennem az anyukámhoz. Látod? Ott ül azon a padon!

GERGŐ Szép anyukád van. Csak ezért ültél ide?

CSILLAG Csak ezért.

CSILLAG A te anyukád nem szokott lejönni veled?

GERGŐ Nem szokott már. Azt mondta, nagyfiú vagyok, csak ne menjek meszszi-re a betonszobortól. Attól ott! Integyet majd a teraszról, ha kész az ebéd.

CSILLAG Milyen szobor ez?

GERGŐ Nem tudom.

CSILLAG Nem valami szép.

GERGŐ Nem az, de nagyon hosszú árnyéka szokott lenni. Az elég szép. Majd megkérdezem anyukámat, hogy mit ábrázol, ha felmegyek ebédelni.

CSILLAG Tudod én mindig azt gondoltam, hogy akkor, ha az anyukámék végre elkezdenek dolgozni a csokigyárban, akkor annyi ingyen csokit ehetnek, amennyi csak beléjük fér, és haza is vihetnek belőle annyit, amennyit két kézzel elbírnak. És elképzelttem, hogy inntől fogva csak csokoládét fogunk enni otthon. Csokoládét reggelire, csokoládét ebédre, és csokoládét vacsorára. De azóta is ugyanúgy rántothtás meg tökfőzelék meg ilyenek vannak ebédre, mint eddig.

GERGŐ Én szeretem a tökfőzeléket.

CSILLAG Te vagy eddig a legfurcsább barátom. Mikor találkozunk legközelebb?

GERGŐ Holnap én ugyanekkor kijövök majd gondolatkísérletezni. Arra gondolok majd, hogy a földönkívüliek átvették az uralmat a Spartak stadion fölött. Szívesen látlak. Ha akarod, megmutathatom neked a környéket is.
CSILLAG Jól hangzik. Akkor lejövök majd anyukámmal, jó?
GERGŐ Jó lesz!
CSILLAG Szia, Gergő! Nem Gergely, hanem Gergő!
GERGŐ Szia, csillagréti Csillag!

Második jelenet

Gergőék lakása a negyedik emeleten. Ebédidő.

ANYA Megmostad a kezed?
GERGŐ Megmostam.
APA Biztos?
GERGŐ Igen, apu. Biztos.
ANYA Na, nehogy már összevesszetek itt nekem! Inkább együnk! De csak óvatosan, fiúk! Nagyon forró még a leves. Fújjad, kicsim!
APA Milyen fura. Valami új fűszert tettél bele?
ANYA Nem ízlik?
APA De, finom lett. Csak kérdeztem.
ANYA Azt mondtad, fura.
APA Fura, de jó. Furán jó. Van ilyen, hogy valami furán jó, nem? Szokták ezt így mondani, Gergő, ugye?
GERGŐ Nem tudom. Szokták biztosan.
APA Persze, hogy szokták! Nehogy már csak furán rossz lehessen valami!
GERGŐ Tényleg finom, anyu.
ANYA Lestyán. Lestyán van benne.
APA Hol vetted?
ANYA A Tejpiacon. Gondoltam, kipróbálom.
APA Tényleg finom, na! Szeretem a leveseidet. Főleg ezeket a sűrű leve-seket. Jó sok zöldséggel. Az a jó, ha van a levesben anyag. A nagyapád mindig ezt mondta. Ne haragudj a furáért, jó? Azt kellett volna monda-nom, hogy szokatlan. Szokatlanul finom.

ANYA De azért nem olyan szokatlan, hogy finom a főztöm, ugye? A fasírtot is szeretitek, nem?

APA Szeretjük. Igaz, fiam?

GERGŐ Szeretjük, apu.

ANYA Csináltam hozzá tökfőzeléket is.

GERGŐ Azt nagyon szeretjük!

APA Mit csináltál ma, kicsim?

GERGŐ Hát. Találkoztam egy lánnyal.

APA Komolyan? Ez egy nagy dolog.

GERGŐ Üldögéltem lent a padon, és csak úgy odajött hozzám, és kérdezte, hogy leülhet-e.

APA És tetszik?

ANYA Ugyan, Andris! Nem kell erre válaszolnod, Gergő!

APA Mi rosszat mondtam?

ANYA Semmi rosszat. De hát egy találkozás után még nem kell tet-szenie.

GERGŐ Szimpatikus.

ANYA Szimpatikus, úgy mondják, hogy szimpatikus.

APA Na, hát ez igazán nagy dolog.

ANYA Hogy hívják ezt a kislányt?

GERGŐ Csillagnak. De ne beszéljünk róla inkább, oké?

ANYA Oké.

GERGŐ Ugye nem baj?

ANYA Dehogy baj, kicsim. Együnk. Kinek szedhetek még?

Harmadik jelenet

A magányos padon. Két évvel később.

GERGŐ Boldog nyolcadik születésnapot, Csillag!

CSILLAG Nahát! Köszönöm szépen.

GERGŐ Most már idősebb vagy annál, mint amilyen idős én voltam akkor, amikor először találkoztunk itt.

CSILLAG Honnan tudtad, hogy ma van a születésnapom?

GERGŐ Anyuék mondták. Tudod van otthon egy nagy naptárunk, amibe minden fontos eseményt felírunk, hogy sohase felejtsük el őket. Felírjuk a születésnapokat, a névnapokat, a szülői értekezleteket, azt, hogy mikor megyünk moziba meg színházba, hogy mikor kinek kell lehoznia a szemetet, hogy mikor megyünk nyaralni, mikor látogatunk ki közösen a nagymama sírjához, meg hogy mikor van a szüleim házassági évfordulója. Az épp a múlt héten volt, de nem sikerült valami jól. Anyuék megint összevesztek. Mostanában sokat veszekednek. Nagyon sokat. Anya sírni is szokott néha, amikor azt hiszi, hogy nem hallom. De te is tudod, hogy milyen vékonyak itt a tömbben a falak. Arra gondoltam, hogy a jövő évi naptárból majd kitörölöm az évfordulót, és ha elfelejtik, akkor majd nem fognak kiabálni egymással. *(szünet)* Hoztam neked valamit a szülinapod alkalmából.

CSILLAG Nem kellett volna. A hétvégén tartom majd. Lesz torta is meg minden.

GERGŐ Csak egy apróság. Tessék!

CSILLAG Mi ez?

GERGŐ Ne nyisd ki! Ez egy olyan doboz, amit nem szabad kinyitni.

CSILLAG Akkor meg mire jó?

GERGŐ Mindjárt elmondom! Tudod, apu mesélt nekem csütörtökön egy fizikusról, amikor az uszodába mentünk. A nevére már nem emlékszem, mert elég hosszú és furcsa neve van.

CSILLAG Nem baj. Én azt se tudom, mit csinál az, aki fizikus.

GERGŐ Én sem tudom pontosan. De azt tudom, hogy meg akarja érteni a világot, és ezért nagyon sokat gondolkodik. Pont úgy, mint a varázslók, meg a bolond Putyi bácsi a kocsmá előtt.

CSILLAG Akkor olyan, mint te. Te is fizikus vagy!

GERGŐ Azt nem hiszem, de ez a bácsi is gondolatkísérleteket csinált, pont, mint én. Csak az a különbség, hogy neki volt egy macskája is.

CSILLAG Milyen macskája?

GERGŐ Nem tudom. Ez a kísérlete szempontjából nem lényeges.

CSILLAG Ha nem lényeges, akkor lehetne mondjuk perzsa macska vagy hócipős macska vagy orosz kék macska. Nagyon szeretem a cicákat.

GERGŐ Tudom.

CSILLAG Várj! Inkább legyen ez a macska egy skót lógófülű macska!

GERGŐ Jól van, Csillag, legyen ez egy skót lógófülű macska. Visszatérhetünk a kísérlethez?

CSILLAG Igen. Mi köze a macskának a dobozomhoz?

GERGŐ Ez volna a lényeg. Szóval ez a hosszú nevű fizikus, akinek nem emlékszem a nevére, beletette a skót lógófülű macskáját egy dobozba, amibe egyáltalán nem lehetett belátni. Persze nem ekkorába, hanem akkorába, amekkorába belefért. És persze nem is igazából, mert ez csak egy gondolatkísérlet.

CSILLAG Miért tette a cicát a dobozba?

GERGŐ Mert így akarta megmutatni, hogy a világban a dolgok egyszerre többféleképpen is létezhetnek, és egyszerre több helyen is lehetnek.

CSILLAG Nem értem, Gergő. Én sohase láttam még egy macskát egyszerre több helyen.

GERGŐ Az apukám azt mondta, hogy a világ icipici építőkövekből áll, amik annyira icipicik, hogy nem is lehet őket szabad szemmel látni. Ezekből a kövekből épül fel minden. A fák, a virágok, a házak, a levegő, a születésnap tortád, még te is meg én is. Az összes ember! Minden! Még akkor is, ha ezt nem látod szabad szemmel. Érted?

CSILLAG Hát én...

GERGŐ És ebben az icipici világban más szabályok érvényesek. Különleges szabályok. Mint egy álomban vagy egy mesében. Mert ezek a kis építőkövek több helyen is lehetnek egyszerre, és egyszerre lehetnek ilyenek is meg olyanok is.

CSILLAG Miért?

GERGŐ A különleges szabályok miatt. És arra jöttem rá, hogy mivel mi ketten is ilyen icipici építőkövekből vagyunk, ezek a különleges szabályok ránk is érvényesek, csak mi nem veszünk róluk tudomást valamiért. Mi is több alakban élünk, Csillag! Egyszerre többféleképpen is létezőnk. Egyszerre vagyunk boldogok és szomorúak, egyszerre játszunk a parkban és videójátékozunk a szobánkban, egyszerre puszi arcon bennünket a nagymamánk és fordítjuk el tőle az arcunkat, amikor felénk csücsörít. És ez a furcsa nevű fizikus azt mondta, hogy csak akkor dől el, hogy egy pillanatban milyen egy dolog igazából, ha van valaki, aki nézi. Attól

függ, hogy valaki boldog vagy szomorú, hogy mi milyennek látjuk. Csak rajtunk áll, hogy milyené tesszük a pillantásunkkal a világot.

CSILLAG Én még csak nyolcéves lettem ma, Gergő. Nem teljesen értem, hogy miről beszélsz. Azt mondd meg inkább, hogy mi köze ennek az egésznek a furcsa nevű bácsi cicájához!

GERGŐ Szóval azért, hogy ezt az egészet bebizonyítsa, ez a bácsi gondolatban beletette a cicáját egy dobozba, és odarakott mellé egy kis mérget is.

CSILLAG Jaj, ne! Miért csinált ilyet?

GERGŐ Mert gondolatban mindent megtehet úgy, hogy ne legyen a cicának semmi baja. Mondtam, hogy ez csak egy gondolatkísérlet. Nem csinálta meg igazából.

CSILLAG Nem?

GERGŐ Nem, ne izgulj! De gondolatban lezárta a dobozt, benne a skót lógófülű macskával meg egy kis méreggel, úgy, hogy senki ne láthasson bele. És elment hazulról egy kicsit, hogy kiszellőztesse a fejét, vagy azért, hogy vegyen egy kis kakaót a reggeli tejbegrízhez. És addig, amíg haza nem ért, és ki nem nyitotta a dobozt, hogy belenézzen, a cicája egyszerre volt élő cica és halott cica, mert ihatott is a méregből meg nem is a dobozban. Senki sem tudhatta, mert senki sem nézte meg.

CSILLAG És mi lett végül a cicával? Ivott a méregből? Mondd, hogy nem! Mondd, hogy életben maradt!

GERGŐ Nem az a lényeg, hogy életben maradt-e. Ez csak egy gondolatkísérlet.

CSILLAG Szerintem biztosan életben maradt, és sok-sok lógófülű skót kiscicája született.

GERGŐ Biztosan.

CSILLAG Azt hiszem, értem. De azt még mindig nem értem, hogy miért kaptam tőled ezt a dobozkát.

GERGŐ Mert ez a dobozka pont olyan, mint ennek a fizikusnak a doboza. Ha ránézel, mindig eszedbe jut majd, amit mondtam. Hogy különleges szabályok vonatkoznak ránk is. Hogy nem csak egyfélék vagyunk. Nem csak egy helyen létezőnk. Ott lehetünk egymásnak olyankor is, ha éppen távol vagyunk egymástól. Gondolj erre, ha a dobozra nézel.

CSILLAG Köszönöm, Gergő! Akárhányszor létezőnk is, te mindenhogy a barátom vagy.

GERGŐ Te is az enyém! Boldog születésnapot, Csillag!

Negyedik jelenet

Gergőék konyhája. Anya telefonál.

ANYA Jó... Oké, András... Nem... Semmi... Ezt már megbeszéltük, emlékszel? Figyelj csak! Hallottad mi történt, ugye? Igen. Azzal a kislánnyal. Szörnyű, nem? El sem tudom képzelni, milyen lehet. Igen, akit a Gergő Csillagnak hív. Vagyis... Érted. Igen, az Eszteréknek a lánya... Igen, persze! Majd viszünk... Nem! Nem, felejtse el! Komolyan. Erről nem akarok vitát nyitni... Figyelj, erről nem nyitok vitát, jó? Miért van az, hogy mindig neked kell, hogy igazad legyen? Mi? Hogyhogy az enyém az utolsó szó? Hát nem veszed észre, hogy mit csinálsz? Már megint. Gratulálok! Hagyjuk ezt abba, jó? Elmondani neki? Szerintem még túl korai lenne... Igen, szerintem az. Gergő még csak kilencéves, András! Kérlek, ha nálad lesz, inkább te se mondd el neki, jó? Ne is hozd fel a témát! Úgy lesz a legegyszerűbb. Ne beszélj róla, és kész, rendben...? Megkérhetlek erre? Majd én megoldom. Oké, akkor ezt megbeszéltük... Mennem kell. Indulok érte a suliba. Majd beszélünk! Jó. Rendben. Átadom. Szia.

Ötödik jelenet

Gergő és Anya kocsiban ülnek. Anya az utat figyeli. Gergő kifelé bámul az ablakon.

ANYA Milyen napod volt?

GERGŐ Jó.

Szünet.

ANYA Sok házit kaptatok?

GERGŐ Nem olyan sokat.

Szünet.

ANYA És a Mészáros Petiékkel kibékültél már?

GERGŐ Nem akarok kibékülni velük. Semmi közöm hozzájuk.

ANYA Tegnap találkoztam az anyukájával. Azt mondta, nagyon sajnálja a dolgot.

GERGŐ Majd én megoldom ezt anyu, jó? Nem kell beleavatkoznod.

ANYA Persze, kisfiám. Beszéltem apukáddal. Megvette a videójátékot. Üzeni, hogy nagyon vár a hétvégén.

GERGŐ Én is várom. Kár, hogy nem jön többször hozzánk.

ANYA Hidd el, Gergő, hogy jobb így, hogy te mész hozzá. Én kértem meg rá, hogy inkább ne jöjjön el. Van olyan, hogy a felnőttek néha nem akarják látni egymást.

GERGŐ De miért nem akarsz látni az aput?

ANYA Mert tudod, összevesztünk.

GERGŐ De kibékültök majd?

ANYA Nem tudom... Nem hiszem... Azt hiszem, hogy nem.

GERGŐ Biztos?

ANYA Biztos. Mármost lehet, hogy egy kicsit később majd többször fogunk találkozni, de egyelőre még nem. Tudod, nagyon megbántott.

GERGŐ Sajnálom. De ugye nem miattam vesztetek össze? Rosszul csináltam valamit?

ANYA Jaj, dehogy is, szívem! Szó sincs erről. Te mindent nagyon jól csináltál.

GERGŐ Mindent?

ANYA Mindent. Te nagyon jó kisfiú vagy, Gergő! Figyelj csak! Mit szólnál egy fagyhoz? Megállhatnánk a központban. Úgyis el kéne mennem a bankba.

GERGŐ Nem kérek most fagyit.

ANYA Pedig nagyon meleg van.

GERGŐ Nem kívánom a fagyit, anyu!

ANYA Vehetünk elvitelre is, és akkor megehetjük később otthon.

GERGŐ Nem akarok fagyizni, anyu!

ANYA Jól van. Akkor nem fagyizunk.

GERGŐ Anyu...

ANYA Igen, kicsim?

GERGŐ Bocsánat.

ANYA Semmi baj. Nincs semmi baj, kicsim.

GERGŐ Nem találkoztál Csillag szüleivel a napokban?

ANYA Nem.

GERGŐ Tudod, nem jött le a hétvégén játszani. Ugye nem beteg?

ANYA Nem kicsim, nem az.

GERGŐ Honnan tudod?

ANYA Én csak...

GERGŐ Valami más történt vele?

ANYA Tudod, Gergő...

GERGŐ Mi az, anyu?

ANYA Csillag... szóval a Csillag már nincs itt.

GERGŐ Hogyhogy nincs? Hol nincs?

ANYA Nem lakik már Szabadkán.

GERGŐ Hogyhogy nem? Hát hol lakik?

ANYA Elköltözött, kicsim.

GERGŐ Elköltözött ő is? Hová?

ANYA Hát ő... tudod ő... Egy olyan helyre költözött, ahonnan nem lehet csak úgy visszajönni.

GERGŐ Miért nem?

ANYA Mert nagyon messze van.

GERGŐ És repülők se járnak?

ANYA Nem, nem járnak még repülők se.

GERGŐ De jó neki ott, ahol most van, ugye?

ANYA *(hallgat)*

GERGŐ Anyu?

ANYA Csillag egy jó helyen van. Ebben biztos vagyok. Attól, hogy nem tud kijönni játszani, még jó helyen van. Beszéljünk erről egy kicsit később, jó?

GERGŐ Mikor később?

ANYA Majd akkor, ha egy kicsit nagyobb leszel.

GERGŐ Honnan tudod, hogy jobb helyen van?

ANYA Tudom és kész.

GERGŐ De honnan?

ANYA Majd megérted, ha nagyobb leszel.
GERGŐ Megígéred?
ANYA Meg.
GERGŐ Mondd, hogy megígéred!
ANYA Megígérem, kicsim.
GERGŐ Köszönöm.
ANYA Megállunk most itt egy picit. Csak egy perc. Beugrok a bankba.
Jössz vagy megvársz itt a kocsiiban?
GERGŐ Megvárlok inkább.
ANYA Jól van. Hozok fagyit is. Ha neked nem kell, majd megeszem én.
GERGŐ Jó, anya.
ANYA Sietek. Szeretlek.
GERGŐ Én is szeretlek.

Hatodik jelenet

Apa lakásán. Éjszaka. Gergő az ágyában fekszik.

APA Alvás, Gergő! Egy-kettő!
GERGŐ Még nem akarok, apu. Nem akarok aludni.
APA Nagyon késő van már. Holnap iskola.
GERGŐ Talán fel fog hívni.
APA Kicsoda? Anyád? Hiszen beszéltél ma velem, nem? Holnap reggel meg úgyis találkoztok.
GERGŐ Nem anyu, hanem Csillag.
APA Jaj, Gergő...
GERGŐ Mi a baj?
APA Ő nem tud felhívni téged.
GERGŐ Miért nem?
APA Mert ahol van, onnan nem lehet idetelefonálni.
GERGŐ Miért?
APA Ne gondoldj most erre.
GERGŐ Nem akarsz valamit elmondani?
APA Nagyon fáradt vagyok. Aludjunk inkább, fiam! Jó?

GERGŐ De...
APA Jó, Gergő?
GERGŐ Oké, apu. Aludjunk.
APA Jól van. *(indul)* Szép álmokat, kisfiam. *(lekapcsolja a villanyt)*
GERGŐ Szép álmokat, apu!

Hetedik jelenet

Bizonytalan tér. Álomidő.

GERGŐ Csillag!
CSILLAG Szia, Gergő!
GERGŐ Hol voltál? Miért nem jöttél?
CSILLAG Mert nem tudtam.
GERGŐ Furcsa vagy. Nem látlak jól.
CSILLAG Mert valahol máshol vagyok. El kellett mennem. Minden rendben.
GERGŐ Akkor jó. Örülök, hogy hallom a hangodat.
CSILLAG Én is örülök a te hangodnak. Megnyugtat.
GERGŐ Engem is a tiéd. Sokszor félek mostanában.
CSILLAG Miért?
GERGŐ Nem tudom. Nem tudom megmagyarázni. Gyerek vagyok. Van olyan, hogy egy gyerek fél. Elmúlik, ha nagyobbak leszünk.
CSILLAG Mitől félsz a legjobban?
GERGŐ A kutyáktól, a fogorvosoktól, attól, hogy csigára lépek és összetöröm a házát, meg attól, hogy a szüleim soha nem fognak kibékülni egymással. Csillag...
CSILLAG Igen?
GERGŐ Vissza fogsz jönni valamikor? Tudod, eléggé hiányzol.
CSILLAG Amikor azt mondd, eléggé, akkor arra gondolsz, hogy nagyon?
GERGŐ Igen, arra.
CSILLAG Nem mehetek vissza.
GERGŐ Miért nem?
CSILLAG Mert már csak egy emlék vagyok. Nem igazi.

GERGŐ Nem vagy igazi?

CSILLAG Nem hiszem. Az igazi Csillag elment. Elköltözött. Szóval ez most mind csak a fejedben van. De így legalább azt csinálhatunk, amit csak szeretnél.

GERGŐ Szeretnék megtalálni. Igazából. A valóságban.

CSILLAG Nem fog sikerülni.

GERGŐ Egy fiú nem szokott ilyeneket mondani egy lánynak, de hiányzol. Megszoktalak. Együtt nőttünk fel.

CSILLAG Butaságokat beszélsz. Még nem is nőttünk fel.

GERGŐ Emlékszem minden napra, amit együtt töltöttünk. Minden helyre, amit együtt fedeztünk fel a környéken. Emlékszel, amikor a Palicsi-tónál voltunk? Mikor nem figyeltek a szüleink, és mi előreszaladtunk, hogy beelógassuk a lábunkat a zöld vízbe.

CSILLAG Emlékszem. Szeretem azt az emléket.

GERGŐ Már nagyon elhalványult. Szeretnék jobban emlékezni rá.

CSILLAG Éld újra! Éld újra velem együtt! Nem olyan nehéz. Csak rá kell gondolnod. Úgyis szereted a gondolatkísérleteket, nem? Add a kezed!

GERGŐ Hova viszel?

CSILLAG Visszaviszlek a tóhoz!

Nyolcadik jelenet

A Palicsi-tónál. Álomidő.

GERGŐ Ez nem az az emlék. Nem ilyenre emlékszem. Minden másnak tűnik egy kicsit.

CSILLAG De azért ismerős, nem?

GERGŐ De, ismerős. Pont olyan zöld és habos a víz, mint amilyenek ismerem.

CSILLAG Pedig nem volt mindig ilyen.

GERGŐ Nem?

CSILLAG Nem! Megmutatom! *(amit mond, megjelenik)* Tudod, egy fiatal juhász sírta ezt a tavat sok-sok évvel ezelőtt, aki itt lakott a közelben. Úgy hívták, hogy Pali, és róla nevezték el Palicsi-tónak. És akkor még nagyon

tiszta volt a vize, és sós, mint a tenger, mert a tenger is sós, mint az emberek könnye. Csak a tengereket nem emberek sírják, hanem bálnák és vándormadarak.

GERGŐ De miért sírt ez a Pali juhász ennyit, hogy egy egész tó lett a könnyeiből?

CSILLAG Sírt ő mindenért. Ilyen ember volt. Egy érzékeny lelkű juhász. Sírt örömeiben, sírt bánatában, sírt, amikor egy szép napfelkeltét látott egy hideg téli napon, sírt, amikor a kedvenc focicsapata kikapott, és akkor is, ha győztek, sírt, amikor a felesége először fogta meg a kezét, és sírt akkor is, amikor megszületett az első kisbabájuk.

GERGŐ De akkor, ha a tó a Pali juhász tiszta könnyeiből van, miért lett ilyen zöld és szúrós szagú?

CSILLAG Mert sok évvel azután, hogy Pali a családjával elköltözött innen, egy csapat évig érő óriás érkezett Palicsra a világ túlsó végéről.

GERGŐ Óriások?

CSILLAG Igen. Olyan hatalmasak voltak, hogy egész nap felhők gomolyogtak a fejük körül. De, mire ideértek, már nagyon elfáradtak, szóval letelepedtek a tó partján. Szundítani akartak egy kicsit, de annyira éhesek voltak, hogy egyszerűen nem tudtak elaludni a gyomruk korgásától, amivel még a tó madarait is elijesztették. És akkor az egyik óriás kitalálta, hogy levest főzhetnének a tóból, amivel egy kicsit csillapíthatnák az éhségüket. Így az óriások mérföldes lépteikkel körbejárták a vidéket. Egész babérbokrokat húztak ki a földből, és sok-sok zöldséggel meg fűszernövényekkel együtt a mederbe szórták őket. Az egyik óriás pedig a szemüvege lencséjével felforralta az egész tavat.

GERGŐ De miért kellett levest főzniük az egész tóból?

CSILLAG El sem tudod képzelni, hogy a világvégi óriásoknak mekkora az étvágyuk!

GERGŐ De akkor hogy lehet, hogy még mindig itt a tó?

CSILLAG Mert elfűszerezték.

GERGŐ Micsoda!?

CSILLAG Túl sok borsot meg martonosi paprikát szórtak bele. Olyan sokat, hogy még az óriások számára is túl csípős lett. De hát egy tavat nem lehet kiönteni, mint egy elrontott levest. Szóval így hagyták, amikor to-

vábbálltak. Azóta teljesen kihűlt. De minden rosszban van valami jó is!
Most itt él a legtöbb levescápa és betűtésztahal az egész világon.
GERGŐ Ezt az egészet most találtad ki, ugye?
CSILLAG Tévedsz. Ez a te álmod. Nézd a vitorlásokat!
GERGŐ Nagyon szépek!
CSILLAG És a madarak is visszamerészkedtek, hogy a betűtésztahalakra vadásszanak. Sokáig el tudnám nézegetni őket.
GERGŐ Menjünk inkább.
CSILLAG Jól! Eszembe jutott egy másik ismerős hely is.

Kilencedik jelenet

A szabadkai Mladost csipkegyár. Álomidő. Hatalmas nyüzsgés a termekben. Gőzerővel folyik a munka.

GERGŐ Nahát! Ez a Csipkegyár, ugye?
CSILLAG Igen, az!
GERGŐ De ez sem olyan, mint volt. Mi ez a nyüzsgés?
CSILLAG Most újra működik.
GERGŐ Anyu sokat mesélt erről a gyárról. Az ő anyukája is itt dolgozott. A nagyí.
TIKVICKI BÁCSI Jó napot! Dobár dán! A nevem Tikvicki! Tikvicki Jozsip. Kerüljetek beljebb! Megmutatom a termelést! A csipkeverést! Én vagyok itt a legrégebb óta! A gyár minden zugát úgy ismerem, mint a tenyeremet. Gyertek csak! Hamar, hamar!
GERGŐ Milyen fura alak! Alig tudok lépést tartani vele.
CSILLAG Hogy zúgnak a gépek!
TIKVICKI BÁCSI Igen, csodás muzsika a tüllgépek zenéje, nem? Szerintem van olyan szép, mint egy operett. Tessék csak nézni! Abban a teremben ott fönt, amit selyemosztálynak nevezünk, különböző szalagokat csinálunk. Vékonyakat lakodalmakra, és szélesek is. Meg zászlókat is csinálunk már nagyon régóta. Bizony! A mi zászlóinkat fújta a szél egész Jugoszláviában.
CSILLAG *(súgva Gergőnek)* Mi az, hogy Jugoszlávia?

GERGŐ (*súgva Csillagnak*) Nem tudom, de elég képtelenül hangzik.
TIKVICKI BÁCSI Hogy lobogtak, istenem! Egy zászló sem tud olyan szépen lobogni, mint a mi zászlóink. Azokon a gépeken meg gézek és kötszerek készülnek. De gyártunk rövidárut, paszományokat és persze csipkét. Nagyon-nagyon sok csipkét. Bizony!

CSILLAG (*súgva Gergőnek*) Mi az a paszomány, Gergő?

TIKVICKI BÁCSI Az automata szövőgépek egész nap működnek, de pókok és pillangók is besegítenek az érzékenyebb daraboknál. Most egy nagy megrendelésen dolgozunk éppen. Egy hatalmas levesszűrő csipkét varrunk, amivel le lehet majd szűrni az egész Palicsi-tavat. Ez az első alkalom, hogy ekkorát kell készítenünk, szóval gyakorlott szövőmadarakat is alkalmaznunk kell. Ők a műszakvezetők. Meg persze itt dolgoznak nálunk a legügyesebb kezű szabadkai lányok, nők és asszonyok.

GERGŐ Az én nagymamám is itt dolgozott ám valamikor.

TIKVICKI BÁCSI Tudom, ismertem őt. Egyszer el is hívtam randevúzni a színházba. A *Csipkerózsikát* néztük meg. De ez persze még azelőtt volt, hogy megismerkedett a nagyapáddal.

CSILLAG És milyen fajta csipkék készülnek még itt, Tikvicki bácsi?

TIKVICKI BÁCSI Nos, készül még kisebb-nagyobb csipkeabrosz, csipkehuzat, csipkebogyó és csipkebigyó, csipketerítő televíziókészülékre, monitorokra, csipkedísz, csipkeminta, csipkefátyol, csipkeruhácska és mindenféle csipkerongyika, csipkeharisnya, csipkeszegély, csipkeszörp, csipketea és csipkelekvár. Az udvarban pedig természetesen csak és kizárólag csipkebokrok nőnek. Maradjatok itt nyugodtan uzsonnára!

GERGŐ Köszönjük szépen Tikvicki bácsi, de uzsonnára majd legközelebb maradunk. Most van még egy kis álmodnivalónk.

TIKVICKI BÁCSI Gyertek vissza bármikor! A Csipkegyár kapuja mindig nyitva áll előttetek! És még egy jó tanács! Járjatok sokat színházba!

CSILLAG Úgy lesz, Tikvicki bácsi! Úgy lesz!

GERGŐ Jó munkát, Tikvicki bácsi!

TIKVICKI BÁCSI További szép álmokat, gyerekek!

Tizedik jelenet

Kifutópálya valahol Szabadka közelében. Álomidő.

GERGŐ Hol vagyunk?

CSILLAG Egy repülőgépben. Mindjárt felemelkedünk!

GERGŐ De hát én még sohasem repültem.

CSILLAG Ne izgulj, nem lesz baj. Ez a gép nagyon biztonságos.

GERGŐ De mégis ki vezeti?

SZÁRITS BÁCSI Üdvözlöm az utasokat a fedélzeten. Szárits János vagyok, tisztelettel, az önök pilótája. Vagy ha úgy jobb' tetszik, szólíthatnak Jani bának, Jancsi bácsinak vagy čika Ivicának is. Nekem aztán mindegy! Sze-mélyem atléta, birkózó, a szabadkai labdarúgó csapat egyik alapítója, Európa-szerte elismert kerékpározó, és egyben a kelet-európai repülés legfontosabb úttörője.

CSILLAG És feltaláló!

SZÁRITS BÁCSI Úgy ám! Ezt a repülőgépet is én magam építettem! Mi-csoda szenzáció volt, amikor először emelkedtem fel vele. Bizony! Héte-zer ember tapsolt nekünk, hétezer! El tudják ezt képzelni?

GERGŐ Emlékszem már, olvastam magáról egy könyvben! Biztosan cso-dálatos volt!

SZÁRITS BÁCSI Bizony, hogy az volt! Na, de mondják már el, kikhez van szerencsém?

CSILLAG Én Csillag vagyok, ő meg Gergő! Az ő álmában vagyunk most!

SZÁRITS BÁCSI Ó, micsoda megtiszteltetés, Gergő úr! Soha nem volt még szerencsém az álmodóhoz. Mi sokban hasonlítunk ám! Tudnia kell, hogy én magam is nagy álmodozó vagyok.

GERGŐ Nagyon szép ez a repülő!

SZÁRITS BÁCSI És hogy süvít! Mindjárt meglátják! Kapaszkodjanak erő-sen, megiramodunk!

GERGŐ Azt hiszem, félek egy kicsit.

SZÁRITS BÁCSI Badarság! Ez a legbiztonságosabb repülő egész Szabad-kán! Öveket becsatolni! Gyorsulásra felkészülni! Orrot fel! Futóműveket be! Felszállás!

CSILLAG Repülünk!

GERGŐ Repülünk!

SZÁRITS BÁCSI Mondtam, hogy nem kell féliük semmitől. A légtér kifejezetten biztonságos Szabadka felett. Sárkányokkal csak Kanizsa felett lehet találkozni néha, de azok is elég barátságosak, amíg nem próbálja meg lehagyni őket az ember.

CSILLAG Igaz az János bácsi, hogy Szabadka felett nagyon különlegesek a felhők?

SZÁRITS BÁCSI Értesülései helytállóak, kisasszony! Városunk felett igen szokatlan felhőképződményeket figyelhet meg az ember. Különösen érdekesek az édességfelhők családjába tartozó vattacukorfelhők és jégkásafelhők. Mondanom sem kell, hogy rendkívül finomak! Van kedvük megkóstolni őket?

GERGŐ Persze!

SZÁRITS BÁCSI Akkor berepülünk a városháza fölé. Ott a legfinomabbak! Kapaszkodjanak! Irányváltoztató manőver következik!

CSILLAG Már látom őket! Ott egy hatalmas vattacukorfelhő-gomolyag.

SZÁRITS BÁCSI Van ott néhány hurkapálca az ülések alatt! Rántsák elő őket, és nyújtsák ki a kezüket!

GERGŐ Hát ezek isteni finomak!

CSILLAG Köszönjük, Jani bácsi!

SZÁRITS BÁCSI Most pedig még magasabbra emelkedünk! A jégkásafelhők rétegébe. Poharak az ülés alatt!

GERGŐ Micsoda álom!

CSILLAG Tudtam, hogy szeretni fogod!

GERGŐ Imádom a repülést!

SZÁRITS BÁCSI Poharakat kinyújtani!

CSILLAG Nahát, ez citrom ízű!

GERGŐ Az enyém vaníliás!

CSILLAG Ereszkedjen egy kicsit lejjebb, Jani bácsi, kiugrunk a gépből!

GERGŐ Micsoda?

CSILLAG Ne izgulj, Gergő! Csak arra kell gondolnod, hogy valami nagyon-nagyon könnyű dologgal van megtöltve a tested, és máris repülni fogsz! Ez csak egy álom! Egy gondolatkísérlet, tudod! Gondolj mondjuk

a szélre vagy egy tollpíhére! Vagy léggömbökre, rigófüttyre, esetleg egy bárány leheletére vagy egy hörcsög ásítására! Na, annak tényleg semmi súlya nincs!

GERGŐ Nem fog sikerülni.

CSILLAG Dehogynem fog! Gyerünk, Gergő!

GERGŐ A testem könnyű! Habkönnyű! Habkönnyű a testem!

Gergő és Csillag lebegni kezdenek.

CSILLAG Látod? Sikerült. Máris repülünk!

GERGŐ El se hiszem.

SZÁRITS BÁCSI Hörcsögásítás? Ó, szűzanyám! Hát ennyire egyszerű volna a repülés?

GERGŐ Köszönjük az utazást, Jani bácsi!

SZÁRITS BÁCSI Öröömre szolgált, uram! Kis kezét csókolom, kisaszszony! Megyek és meglátogatom a sörhabfelhőket!

CSILLAG Jó szelet kívánunk, Jani bácsi!

SZÁRITS BÁCSI Szerencsés ébredést az álmodónak!

Tizenegyedik jelenet

A varázsló kertjében. Álomidő. Brenner a kerítés mögött térdel. Leskelődik.

BRENNER Psszt! Csendben! Guggoljatok ide mellém, és maradjatok csendben!

GERGŐ Mi ez a hely?

BRENNER Ez a varázsló kertje. Én találtam rá az unokatestvéremmel. Szép, mi?

CSILLAG Szép! Nagyon édes a virágok illata. Sose éreztem még ilyen kábító illatot.

BRENNER Kik vagytok?

CSILLAG Én Csillag, ő meg Gergő. Ő álmodja ezt az egészet.

BRENNER Álljunk csak meg egy szóra! Ez valami tévedés lesz! Én álmodom ezt az egészet! A nevem Brenner, és olyan idős vagyok, mint ti.

GERGŐ Honnan tudod, hogy hány évesek vagyunk?
BRENNER Milyen buta kérdés ez? Mert én álmodlak benneteket! Min-
dent tudok rólatok. Látjátok ott azokat a virágokat? Az én fejemből pat-
tant ki az összes! A hosszú szárúak, a kürt alakúak, a fekete bársonyszir-
múak, a bíborpiros, kövér virágok, még a haragoszöld fű is.
CSILLAG Mutasd meg ennek a nagyképű fiúnak, Gergő, hogy te is álmo-
dó vagy!
GERGŐ Két álmodó? Hogyan lehetséges ez?
CSILLAG Vannak olyan álmok, amiket többen kell álmodni, hogy megva-
lósuljanak. Csak gondolj valamire! Teljesülni fog!
GERGŐ Oda süss, Brenner! Mik virágoznak ott a kerítés tövében?
CSILLAG Óriáskelyhű liliomok! Gyönyörűek!
GERGŐ És nézd csak, ott az ágyások mellett!
CSILLAG Lila virágú nőszirmok!
BRENNER Te álmodod ezeket a virágokat?
GERGŐ Én bizony!
BRENNER Be kell vallanom, tényleg szépek! Mit szólnál, ha együtt álmod-
nánk tovább?
GERGŐ Nem bánom!
BRENNER Oda a kert végébe! Kéne oda egy ház!
GERGŐ Rendben! Zöld zsalus ablakai lesznek!
BRENNER A tető pedig azonnal összehajlik az ablakok felett, mert na-
gyon tágas a padlása.
GERGŐ Kék szegfűket álmodok az ablakok fölél!
CSILLAG És kié lesz ez a ház?
BRENNER Ez a varázsló háza! Őt már korábban kitaláltam! Veszélyes alak
fekete szemekkel!
CSILLAG Találkoztál is vele?
BRENNER Nem, még sohasem. Félek tőle! Nem is mernék bemenni a
házba, mert nincs egyedül.
CSILLAG Kik vannak vele?
BRENNER Rablók.
CSILLAG Kik?
GERGŐ Rablók. A varázsló szolgálai és tanítványai.

BRENNER Ez jó, ez tetszik! És ezek a rablók friss békákat és gyíkokat esznek, továbbá többéves cserebogarakat kapnak csemegéül, amik, mint a befőttek, üvegekben állnak a varázsló kamrájában.

GERGŐ És földalatti utakon járnak rabolni a városba, ha közelít az éj.

BRENNER Látjátok? Már is alkonyodik! Lebukott a nap a Nagytemplom tornya mögé.

GERGŐ Ilyenkor ébrednek a rablók, és útnak indulnak a földalatti járataikon.

BRENNER Belopódnak a szabadkai házakba, megbújnak a szekrények mélyén.

GERGŐ És ha leszáll az éj, és mindenki elalszik, feltörik a zárat és elrabolják a kincseket az ékszeresdobozokból.

BRENNER És otthagyják a törjeiket fenyegetésképpen!

GERGŐ És megeszik az összes édességet!

BRENNER Meg levágnák a kislányok babáinak a fejét is!

CSILLAG Szerintem ezt inkább ne csinálják! Ne legyenek ilyen kegyetlenek. Ne álmodjatok inkább ilyet, jó?

BRENNER Na jó, akkor nem vágják le a babák fejét. A nyakukon hagyják őket.

GERGŐ Csak a kincseket meg az ékszereket hozzák el a varázslónak. A sütiket helyben elfogyasztják.

BRENNER A varázsló pedig pirkadatkor lefekszik a kertben a virágok közé, azok pedig mind-mind lányokká változnak. Vagyis visszaváltoznak, mert igazából nem szivárványszínű virágok, hanem szabadkai lányok. Minden szabadkai lány virág igazából. Bizony! Én jól ismerem őket! Nárciszok, ibolyák, nefelejcsok, pipacsok...

GERGŐ Akkor te is virág vagy, Csillag?

BRENNER Még szép! Nem is akármilyen, hanem Csillagvirág! Egyszer majd ő is itt marad a varázsló kertjében.

GERGŐ Itt maradsz? Ugye nem?

CSILLAG Dehogy is maradok! Ne higgy neki! Össze-vissza beszél.

BRENNER A varázsló kertje. Ez tetszik. Ha felébredek, majd felírom valahova. Öröm volt együtt álmodni veletek.

GERGŐ Köszönjük, hogy megmutattad a kertet! Találkozunk még?

BRENNER Nem hiszem. De ki tudhatja azt előre? Semmi sincs kőbe vésvé. Vigyázzatok magatokra!

CSILLAG Te is vigyázz magadra, Brenner!

Tizenkettedik jelenet

Rémálom. Gergő iskolájának mosdója. Gergő és Csillag az egyik fülkében rejtőznek. Jön Mészáros, Alex és Báne.

MÉSZÁROS Hol vagy, Gergely? Gergelyke! Megtalálunk, ne félj!

GERGŐ Jaj, ne!

CSILLAG Hol vagyunk?

GERGŐ Az iskola mosdójában! Ez nem közös emlékünks. Ez egy rémálom!

CSILLAG Ha te irányítod az álmaidat, akkor miért engeded, hogy rémálomok legyenek belőlük?

GERGŐ Azt hiszed, olyan egyszerű másra gondolni?

ALEX Nincs hova bújnod, Gergelyke!

BÁNE Bizony, hogy nincs hova bújnod, Gergelyke!

GERGŐ Menekülj, Csillag, nem akarom, hogy bántsanak!

CSILLAG Kik ezek?

GERGŐ Az osztálytársaim a hátsó padból. A Mészáros, a Báne meg az Alex.

CSILLAG Itt maradok, segítek neked.

GERGŐ Nem tudsz segíteni!

CSILLAG Miért nem?

GERGŐ Mert semmi okuk arra, hogy szekáljanak, mégis szekálnak.

MÉSZÁROS *(feltépi a fülke ajtaját)* Hát itt vagy, Gergelyke! Gyertek csak ide, fiúk!

GERGŐ Ne bántsatok! Mit akartok tőlem?

MÉSZÁROS Meg akarunk tanítani arra, hogy velünk nem lehet csak úgy kibabrálni.

GERGŐ Kibabrálni? Mit csináltam? Én nem...

MÉSZÁROS Pedig szerintünk igen.

GERGŐ Meg fogtok verni?

MÉSZÁROS Megverni? Szerinted meg fogjuk verni, Báne?
BÁNE Szerintem meg fogjuk verni, Mészáros!
MÉSZÁROS Szerinted meg fogjuk verni, Alex?
ALEX Szerintem meg fogjuk verni, Mészáros!
MÉSZÁROS Szerintem meg mind a ketten tévedtek.
GERGŐ Nem fogtok megverni?
MÉSZÁROS Nem fogunk megverni.
ALEX ÉS BÁNE Nem fogunk megverni, Gergelyke.
MÉSZÁROS De ha még egyszer beleköpsz a levesünkbe, akkor véged!
ALEX Véged!
BÁNE Kicsinálunk.
GERGŐ De mit csináltam?
MÉSZÁROS Még kérdezed?
ALEX Még meg mered kérdezni?
BÁNE Nem szégyelled?
GERGŐ Nem akarok bajt.
MÉSZÁROS Akkor vigyázz magadra, hogy ne legyen baj, Gergelyke. Jó?
ALEX ÉS BÁNE Jó lesz, Gergelyke?
GERGŐ Jó lesz! De szeretném tudni...
ALEX Vigyázz a szádra, hékás!
MÉSZÁROS Gondolkodj csak el, és eszedbe jut majd.
ALEX A csicskánk leszel!
GERGŐ A micsodátok?
BÁNE Mi az a csicska, Alex?
ALEX Az egy V alakú paszomány a tisztiszolgák zubbonyujjának elején.
BÁNE Mi?
MÉSZÁROS Honnan tudsz te ilyeneket?
ALEX Nem tudom, Mészáros, kérdezd meg őt, ez az ő álma!
MÉSZÁROS Honnan tud ő ilyeneket, Gergő? A valóságban egy tökfaj.
ALEX Tökfej, aki mondja, Mészáros!
GERGŐ Nem tudom, honnan tudja.
MÉSZÁROS Dehogynem tudod!
GERGŐ Biztos olvastam valahol.
MÉSZÁROS Akkor ki vele! Mi az a paszomány?

GERGŐ A mi?

MÉSZÁROS Az előbb azt mondta, hogy paszomány.

GERGŐ Nem emlékszem!

MÉSZÁROS Azt akarod, hogy megverjünk?

GERGŐ Dehogyan akarom!

BÁNE Akkor mondd, Gergelyke, mondd, mi az!

MÉSZÁROS Mondd, Gergelyke! Mi a frász az a paszomány!

GERGŐ Mondja meg az Alex! Én nem emlékszem rá! És akkor már azt is megmondhatja, hogy mi a frász!

MÉSZÁROS Mondd, Alex! Mire vársz?

ALEX Hát a paszomány és a frász... a paszomány és a frász...

BÁNE A paszomány selyemszálakból készített lapos szalag vagy zsinór, amit különböző ruhákra szoktak felvarrni dísznek.

MÉSZÁROS Oké, okostojások! Honnan a rossebből tudtok ti ilyeneket, mi?

BÁNE Mészáros, mi az a rosseb?

ALEX És mi az a frász, Mészáros?

MÉSZÁROS Nem tudom, fiúk! Nem tudom, mik ezek a szavak! Az istókját neki! Miért kérdeztek tőlem ilyeneket? A teringettét! Elég ebből! Elég!

GERGŐ Hagyj bennünket békén, Mészáros!

MÉSZÁROS Oké! Most az egyszer! Hagyjuk itt ezt a szakrabéderes szűzmándokot meg a barátnőjét, fiúk! Irgum-burgum! Most azonnal elpuco-lunk az álmodból. Gyerünk! (*indul*)

ALEX (*elmenőben*) Mi az a szakrabéderes szűzmándok, Mészáros?

MÉSZÁROS (*elmenőben*) Nem tudom, Alex!

BÁNE (*elmenőben*) És mi az a teringette?

MÉSZÁROS (*elmenőben*) Nem tudom! Hagyj már békén!

ALEX (*elmenőben*) És az irgum-burgum, Mészáros?

Mészáros, Alex és Báne el.

CSILLAG Látod! Nagyon bátor voltál!

GERGŐ Én?

CSILLAG Bizony, te! Te irányítasz. Sokkal okosabb vagy, mint ők. Simán lekoptattad őket. Jó érzés, ugye?

GERGŐ Igen. Nagyon jó érzés.

CSILLAG Na, látod! Ne izgulj! Ébren is menni fog! Most gyere velem! Találkoznod kell még valakivel.

Tizenharmadik jelenet

Csillagrét. Fényesség.

GERGŐ Csillag! Csillag! Hova tűntél?

EGY FIZIKUS Nyugodj meg, Gergő!

GERGŐ Ki vagy te? Mi ez a fényesség? Nem látlak.

EGY FIZIKUS Micsoda felesleges kérdések!

GERGŐ Te vagy az, Csillag?

EGY FIZIKUS Tévedsz.

GERGŐ Nem látlak jól. Furcsa vagy. Sohasem találkoztam még olyasvalakivel, mint te. Mit csinálsz itt?

EGY FIZIKUS Nem is tudom. Nem gondolkodtam még ezen. Szemlélődök. Meg akarom érteni a világ dolgait.

GERGŐ Mint a fizikusok?

EGY FIZIKUS Pont, mint a fizikusok.

GERGŐ Akkor te is fizikus vagy?

EGY FIZIKUS *(nevet)* Igen, végül is fizikus vagyok.

GERGŐ Még mindig álmodom?

EGY FIZIKUS Ha neked így könnyebb, gondold azt, hogy álmodsz.

GERGŐ Mi ez a rengeteg fényes pont?

EGY FIZIKUS Csillagok, Gergő. Üdvözöllek Csillagréten!

GERGŐ Miért vagyok itt?

EGY FIZIKUS Azért, hogy cselekedj.

GERGŐ Nem tudom, mit kéne csinálnom.

EGY FIZIKUS Dehogynem, pontosan tudod. Nekem elhíheted. Tudod én már nagyon-nagyon régóta figyelek benneteket innen fentről. A csillagok közül minden jobban látszik. Tudom, hogy mi az, amit a legjobban szeretnél.

GERGŐ De hiszen azt még én sem tudom.

EGY FIZIKUS Tudod te azt, csak ahelyett, hogy kifelé figyelnél, most magadba kell nézned!

GERGŐ *(elgondolkodik)*

EGY FIZIKUS Mondd ki bátran!

GERGŐ Szeretnék még egyszer utoljára beszélni Csillaggal. Igazából!

EGY FIZIKUS Emlékszel még arra, mit mondtál Csillagnak, amikor neki adtad a dobozkát, ugye?

GERGŐ Persze. Emlékszem. Csak a nézőtől függ, hogy milyennek látja a világot.

EGY FIZIKUS Akkor most figyelj, mert én kinyitom a lezárt dobozt, hogy belenézhess. Csillag most már itt van velem, a csillagok között. De persze ott lehet veled is. Nem lehetetlen egyszerre több helyen lenni. Nekem igazán elhiheted.

GERGŐ Szeretném, ha azon a padon találkoznánk, ahol először is.

EGY FIZIKUS Ennek semmi akadálya.

GERGŐ Mit kell csinálnom?

EGY FIZIKUS Csak hunyd le a szemed. Most egy kicsit én fogok nézni helyetted.

Gergő lehunyja a szemét.

Tizennegyedik jelenet

Magányos pad Szabadka Prozivka városrészének parkjában. Gergő egyedül van. Megjelenik Csillag.

CSILLAG Megengeded, hogy leüljek melléd?

GERGŐ Meg.

CSILLAG Mi történt, miért vagy szomorú?

GERGŐ Mert te vagy az egyetlen, akivel beszélhettem, ha baj volt, és félek, hogy utoljára látlak. A szüleim megint összevesztek. Sose fognak kibékülni egymással.

CSILLAG Mi történt?

GERGŐ Nem tudom. Anya kiakadt valami miatt. Azt hajtogatta, hogy elege van, és nem tudta abbahagyni a sírást. Apa meg arról beszélt, hogy nem az ő hibája.

CSILLAG Az emberek mondanak dolgokat, aztán van, hogy megbánják. Az idő meg begyógyítja a sebeket. Az idő és a tél csendje. Tudod, régen azt hittem, hogy azért van csend télen, mert az énekesmadarak a nagy havazás elöl elhúzódnak az odvaikba meg a padlásokra. De rájöttem, hogy a csendnek semmi köze a madarakhoz. Autókat sem hallani, meg kamionokat se, meg azt se, ahogy az Ottmár bácsi kiabál a nagyothalló feleségének, hogy ritka női név hat betű. Az egész csönd a hó miatt van. Vagyis a pelyhek miatt. Minél hidegebb van, annál nagyobbak a pelyhek, és annál bolyhosabbak. És ahogyan leesnek, a bolyhaikkal hangszigetelik a világot. Elynelnek minden zajt. A közeli hangokat persze hallod, de azok nem jutnak messzire, behúzódnak a bolytok közé. A kiabálást se hallani, sőt még a sírás meg a veszekedések hangjai is a hó közé kerülnek. Csendes és nyugodt lesz minden. És ha jön a tavasz, a téllel együtt eltűnnek a veszekedések hangjai is. Elolvadnak a melegben. Csak ki kell várni.

GERGŐ Kérdezhetek valamit?

CSILLAG Kérdezz csak!

GERGŐ Ez a valóság, ugye?

CSILLAG Azt csak te tudhatod. Nekem most el kell mennem. Neked pedig ideje felébredned.

GERGŐ Köszönök mindent, Csillag!

CSILLAG Gergő!

GERGŐ Igen?

CSILLAG Ne haragudj a szüleidre.

GERGŐ Jó. Megpróbálom.

CSILLAG És nyugodtan mondd meg a tanító nénidnek, hogy nem szeretted, ha becéznek.

GERGŐ Itt leszel velem mindig, ugye?

CSILLAG Nyisd ki a szemed!

Gergő kinyitja a szemét. Csillagfény tör be az ablakon. Nagy pelyhekben hullani kezd a hó.

MIRO GAVRAN

A kisállatorvos

(Bábjáték)

Szereplők

ÁLLATORVOS

ROKKÓ, a papagáj

GOMBÓC, a kandúr

CSŐPI, a kutya

Első jelenet

Egy dal hallatszik a rádióból.

A papagáj berepül az orvosi rendelőbe és kikapcsolja a rádiót.

PAPAGÁJ Jó reggelt mindenkinek...! Jó reggelt mindenkinek! Jól vagytok, gyerekek? Kialudtátok magatokat, jól megreggeliztetek...? Tudjátok-e, hogy ki vagyok én? Rökkó vagyok, a papagáj, de nem vagyok ám akármilyen papagáj! Ebben az állatorvosi rendelőben dolgozom, az állatorvos asszisztenseként... Kihez szoktatok menni, amikor megbetegedtek? Ki segít nektek meggyógyulni...? Úgy van – az orvos azért van, hogy segítsen nektek, amikor fáj a pocakotok, vagy amikor lázasak vagytok. Az orvos segít, hogy újra egészségesek és vidámak legyetek, hogy aztán megint játszhattok a barátaitokkal... Tudjátok-e, hogy hívják azt az orvost, aki állatokat gyógyít...? Ő az állatorvos, én pedig a város valamennyi állatorvosa közül a legjobbánál dolgozom, és segítek neki meggyógyítani a kisállatokat... Sokat tudok az állatokról, de én csak a mi kisállatorvosunk egyszerű segédje vagyok. Nahát, megint késik...

Megjelenik az orvos.

DOKTOR Jó reggelt, Rökkó! Jó reggelt kívánok! Igazán szép napra viradtunk!

PAPAGÁJ Jó reggelt...! Késétt, doktor úr.

DOKTOR Hogy ne késtem volna, amikor sűrű a forgalom... a lámpákról nem is beszélve...

PAPAGÁJ Korábban kellett volna munkába indulni!

DOKTOR Korábban indultam volna, ha sejtem, hogy ekkora lesz a forgalom... Hanem, mi a helyzet a váróteremben?

PAPAGÁJ Tele van... Kér még egy kávét?

DOKTOR Köszönöm, de nem. Az orvosom azt mondta, hogy naponta egy kávénál többet nem szabad meginnom... Nos, ki lesz az első páciens?

PAPAGÁJ Egy fiatal macska.

A papagáj kirepül.

DOKTOR (*kiabál*) Csak vezesd be! (*Saját magának.*) Nekem a macskák a kedvenc állataim. Mert olyan gyorsak és ügyesek.

Bejön egy kövér kandúr.

KANDÚR Doktor úr, segítsen! Van egy meglehetősen súlyos... problémám.

Nem látjuk a macskát, csak halljuk.

DOKTOR Jövök már!

Moraj és zihálás hallatszik.

DOKTOR Beindult a szülés?

KANDÚR Gombóc vagyok, a kandúr, nem vagyok nőstény.

DOKTOR Nos... hogy vagy, Gombóc?
KANDÚR Úgy ahogy – nem a legjobban. Nehézségeim vannak.
DOKTOR Ó, látom... Mi nyomaszt?
KANDÚR Nos... tetszik tudni...
DOKTOR Kezdd az elejétől!
KANDÚR Nehezen lélegzem.
DOKTOR Jó – nehéz légzés...
KANDÚR Lépcsőzés közben kifulladások.
DOKTOR Én is zihálok, amikor felmegyek a lépcsőn.
KANDÚR De én a harmadik emeleten élek, és nincs lift.
DOKTOR Rendben, nincs lift és...
KANDÚR De a doktor úrnak is meg kell pihennie minden harmadik lépcsőfoknál?
DOKTOR Csak minden tizediknél.
KANDÚR Nos, könnyű a doktor úrnak, nekem meg kell állnom minden harmadiknál. Ha nem állok meg, nehezen veszem a levegőt, a szívem hevesen kalapálni kezd és szédülök.
DOKTOR Ó – ez nem túl jó egy ilyen kövér...
KANDÚR Miáááúúú?!?!?
DOKTOR Izé, akartam mondani, egy ilyen fiatal kandúrnak. Hadd nézzel! Gyere ide és nyisd ki a szádat!
KANDÚR Miért nyissam ki a számat?
DOKTOR Hogy megnézzem a torkodat.
KANDÚR A torkomat??? Nem fáj a torkom. És ha kiírna nekem valamilyen fogyaszto tablettát, vagy diétás teát, vagy zsírleszívást?
DOKTOR Várj! Nyugodj meg! Ezt a kiskanalat a nyelvedre kell tennem, neked pedig azt kell mondanod, hogy „Á”. Hadd lássam, nyisd ki a szádat, nyújtsd ki a nyelved és mondd, hogy „Á”!

A kandúr kinyitja a száját, az orvos pedig beteszi a kanalat.

DOKTOR Mondd, hogy „Á”!

KANDÚR Íííííííí.

DOKTOR Nem „I”, mondd, hogy „Á”! Na, mondd, hogy „Á”!

KANDÚR Úúúúúúúúúú.

DOKTOR Jajj, kandúr, megint rosszul csináltad! Mondd, hogy „Á”!

KANDÚR Éééééééééé!

DOKTOR Te szórakozol velem!? Vagy annyira fáj a torkod, hogy szükséged van egy kis meleg tejsre?

KANDÚR Tejecske?! Miaú, nagyon fáj a torkom, miáááúúúú!!

DOKTOR Várj, van egy ötletem, várj meg itt!

Az orvos elmegy és megjelenik a papagáj, aki látta, hogy a kandúr nem tudta kimondani az Á betűt.

PAPAGÁJ Gyerekek, ez a kandúr nem igazán tudja kimondani azt, hogy „Á”. Gyerünk, most mutassátok meg neki, hogy kell kinyújtani a nyelvet, és azt mondani, hogy „Á”! Amikor azt mondom, hogy „Á”, mindannyian mondjátok azt, hogy „Á”! Egy, két, há...

A gyerekek a papagájra hallgatnak.

PAPAGÁJ Bravó gyerekek, szuperek voltatok, és most maradjatok csendben, visszaért a doktor úr!

A doktor belép. A papagáj belesíp a kandúr farkába.

KANDÚR ÁÁ-ÁÁÁÁ-ÁÁ!!!

DOKTOR Bravó, sikerült!

KANDÚR Áááá!

DOKTOR A torkod rendben van – nincs begyulladva.

KANDÚR Áááá, kérek tejcskét!

DOKTOR Tej nélkül is sikerült. Hadd hallgassam meg a szívedet!

KANDÚR (*morcosan*) Miaúú!

Az orvos hozza a sztetoszkópot és a fülére teszi, a másik végét pedig a kandúr szívére helyezi.

DOKTOR Csitt...! Mélyen lélegezz be – lassan lélegezz ki!
KANDÚR *(lágyan durmol a sztetoszkóp felé)* Kell nekem egy kis tej...
DOKTOR Most csend legyen, hogy halljam a szívverésed! Mélyen lélegezz be – lassan lélegezz ki...! Mélyen be – lassan ki!

A hangszóróból lassú szívdobogást hallunk.

DOKTOR Figyelj, Kandúr! – Lassan ver a szíved.
KANDÚR Mondom én, doktor úr, hogy nem érzem jól magam. Kaphatok tejcskét???

DOKTOR Talán sokat tévézel?
KANDÚR Nos... néha nézem...
DOKTOR Mennyi ideig?
KANDÚR Minden estémet a tévé előtt töltöm a gazdámval és a gazdasszonyommal.
DOKTOR És sokat heverészel?
KANDÚR Napközben heverészem.
DOKTOR Milyen gyakran heverészel?
KANDÚR Reggeltől egészen a vacsoráig heverészem, vacsora után nézem a tévét, vagy szörfözöm az interneten, vagy felmegyek a Facebookra, megnézni, hogy mit posztolt a többi macska – hogy élnek, hogy játszanak, milyen rajzfilmeket szeretnek. Kaphatok tejcskét?
DOKTOR És mikor mész sétálni, mikor szaladsz, egyáltalán hogyan egerészel?
KANDÚR Egér?! Pfúj, undorító! Ki képes egeret enni?! Én a legjobb zacskós ételeket eszem. Kaphatok tejcskét?
DOKTOR Mindez nem tesz jót az egészségednek. Mozognod kell! A macskáknak és a gyerekeknek is minden nap el kell menniük sétálni, ha egészségesek szeretnének lenni.
KANDÚR Nos, volt, amikor minden nap elmentem sétálni, de abbahagytam.
DOKTOR De miért hagytad abba?
KANDÚR Azért, mert a társasházban, ahol élek, fél éve beköltözött egy család. Van nekik egy veszélyes kutyájuk. Ők az első emeleten laknak,

én pedig a harmadikon. Minden nap kiengedik azt a veszélyes kutyát az udvarra, aztán ott olyan hangosan ugat, hogy nem merek lemenni, nehogy megharapjon! Ezért az egyetlen szórakozásom az étel, a tévé és az internet. Kaphatok tejcsekkét?

DOKTOR Kandúr, ez nem jó. A lelked mélyén vadász vagy, fára kell másznod, futkorásznod az udvaron! Szükséged van a mozgásra, cselekvésre... Csak akkor tudsz egy csinos cicamicát megismerni, ha kint vagy.

KANDÚR Nem merek kimenni az udvarra! Félek a kutyától!

DOKTOR Bátornak kell lenned! Egyébként – az a te udvarod is!

KANDÚR Így van! Ez az én udvarom is!

DOKTOR Ki kell állnod a kutyával szemben, ha rád ugat!

KANDÚR Így van, ki kell állnom a kutyával szemben, ha rám ugat!

A kandúr megáll egy pillanatra és felfogja, hogy mit mondott, és kitör rajta a frász.

KANDÚR De éles fogai vannak!

DOKTOR Neked pedig éles karmaid vannak... Amúgy szeretnél karcsú, egészséges és mozgékony lenni?

KANDÚR Nindzsa cicamica lenni!

Karateütésekkel bohóckodik.

PAPAGÁJ Inkább duci szumó cica!

DOKTOR Így van kandúr! Minden nap el kell majd végezned a tornagyakorlatokat, amiket most felírok neked!

KANDÚR Tornagyakorlatokat kell végeznem?! *(Rájött, hogy rászedték és megpróbálja kihúzni magát a helyzetből.)* És mi van, ha esik az eső?

DOKTOR Amikor esik – a lakásban gyakorolj, amikor szép az idő – eddz az udvaron, a friss levegőn!

KANDÚR Hát nem kapok fogyasztó tablettát?

DOKTOR A legjobb orvosság a fogyásra a mozgás és a testedzés. És kevesebbet hamizzál!

KANDÚR Miaúú, de doktor úr...!

DOKTOR Kerülnöd kell a rossz minőségű ételeket és csökkentened kell a napi táplálékbevitelt!

KANDÚR Ez nem gond – éjszaka ehetek. Amikor felébredek, szeretek elmenni a hűtőig, kinyitni az ajtaját, mindent felfalni, amit ott találok, és aztán visszabújni az ágyamba.

DOKTOR Jaj, ne! Nem szabad éjszaka enned! Az nem egészséges.

KANDÚR Nem egészséges? De finom! Doktor úr a NAPPALI táplálékbevitel csökkentéséről beszélt, de nem mondott semmit az ÉJSZAKAI táplálékbevitelről, ezért azt gondoltam, hogy éjjel hamizhatok.

DOKTOR Nos, akkor most mondom neked, hogy ez az éjszakai hamizás a legkárosabb az egészségre!

KANDÚR (*sértődötten*) Miaúúú!

DOKTOR Attól hízol leginkább. Csak látnád az anyósom! Ezzel fel kell hagynod...! És most hadd mutassam meg neked a gyakorlatokat, amiket naponta háromszor kell elvégezned...!

KANDÚR Miaúú, mmiiáúú...!

DOKTOR Állj egyenesen, állj a hátsó lábadra! Ez az...! És most az elülső mancsokkal csinálj így – felfelé – egy, két, há!

KANDÚR Egy, két, há!

DOKTOR Jobban nyújtózz! Gyerünk, még egyszer: egy, két, há!

KANDÚR Egy, két, há!

DOKTOR Még erősebben, még erősebben!

KANDÚR Nem bírom erősebben – szédülök!

DOKTOR Jól van, állj – ereszkedj le...! És most kezd el kergetni a farkadat...! Gyorsabban, egyre gyorsabban!

KANDÚR Ugye, így?

DOKTOR Hát ez így lassú.

KANDÚR Nem megy gyorsabban.

DOKTOR Állj...! Most pedig jobbra fogod kergetni a farkadat... Vigyázz, kész, rajt!

A kandúr elkezd jobbra szaladni.

KANDÚR Ajjaj, ez még nehezebb...! Nem kapok levegőt, nem kapok levegőt!

A kandúr megáll, az orvos odaszorítja a sztetoszkópot a szívére. Gyors és heves dobogás hallatszik.

DOKTOR Kandúr, nem vagy túl jó kondiban!

DOKTOR Állj meg, kandúr, hadd hallgassam meg a szíved!

KANDÚR *(bólogatva)* Miaú! Kaphatok tejecskét?

DOKTOR Elhanyagoltad a saját tested. Alig mozogsz, ez árt az egészségednek.

KANDÚR *(bólogatva)* Miaú! Kaphatok egy kis tejecskét?

DOKTOR Holnaptól minden nap edzened kell!

KANDÚR De, doktor úr...!

DOKTOR Világos?!

KANDÚR Világos!

DOKTOR Akkor egy hét múlva találkozunk, hogy ellenőrizzem, hogyan haladsz az edzéssel és a fogyókúrával! Érthető?

KANDÚR Érthető.

Zene.

Jelenetek közötti váltás.

Bizonyos koreográfia szerint egymást váltja a papagáj és az orvos a mindennapi rutinmunka során. A jelenetet betölti a gyorsított zene – ami a múlt idő illúzióját kelti.

Második jelenet

A papagáj berepül a rendelőbe.

PAPAGÁJ Orvost! Orvost! Sürgősen szükségem van orvosra – sürgős betegünk van!

Megjelenik az orvos.

DOKTOR Mi történt?

PAPAGÁJ A váróban van egy kiskutya, akinek megkarmolták az orrát – azonnali vizsgálatot kér. Behívhatjuk soron kívül?

DOKTOR Ha friss a seb, ne vesztegessük az időt!

Az orvos elmegy... Kintről hallani, ahogy a kutya vonyít... Bejön a kutya ragtapasszal az orrán.

KUTYA Vaú, vaú, vaú, jaú! Nagyon fáj!

DOKTOR Nyugodj meg! Mi történt?

KUTYA Megkarmolt, nagyon megkarmolt! Most fáj és csíp!

DOKTOR Nyugi, előbb nyugodj meg, és mondd el, hogy hívnak!

KUTYA Jó napot!

DOKTOR Úgy hívnak, hogy „Jó napot”?

KUTYA Dehogyis! Csöpinek hívnak. Egy kandúr megkarmolta az orromat, és most fáj.

DOKTOR Hadd lássam a sebet!

Az orvos feltépi a ragtapaszt és megnézi.

DOKTOR Nem olyan szörnyű.

KUTYA Nekem se lenne szörnyű, ha nem engem karmolt volna meg, hanem a doktor urat!

DOKTOR Csöpi, ne túlozz – ez apró sérülés!

KUTYA Lehet, hogy apró, de FÁJ!

DOKTOR Hamar begyógyul. Rokkó vért vesz tőled, hogy biztosak legyünk abban, hogy nem kaptál tetanuszt.

KUTYA Jaaj, ne vegyen tőlem vért! Félek tőle!

DOKTOR Ugyan, ne félj – hamar kész leszünk és nem fog nagyon fájni! Rokkó! Hova tűnt el most, amikor szükségem van rá?

Az orvos kimegy... hangokat hallani a másik szobából, a kutya fél.

PAPAGÁJ Itt vagyok!

DOKTOR Vegyél tőle vért, hogy lássuk, minden rendben van-e Csöpivel!

PAPAGÁJ Rendszerben.

A papagáj berepül a fecskendővel, majd ahogy közelít a kutyához, az elkezd menekülni.

PAPAGÁJ Hé, állj meg, ne félj!

KUTYA Ez egy tű!

PAPAGÁJ Óvatos leszek, ez nem fáj annyira! Állj meg!

A kutya elkezd ugrálni, menekülni...

PAPAGÁJ Mit mondana a gazdád, ha ilyen rémülten látna? Mindenki fél a kutyáktól, a kutya pedig fél a fecskendőtől. Gyerünk, légy jó és add ide a tappancsodat!

KUTYA Itt a mancsom, de nem merek odanézni.

PAPAGÁJ Akkor ne nézd!

KUTYA Ha vége lesz, szóljon!

A papagáj megböki a kutya mancsát.

PAPAGÁJ Na – még egy kicsit. Vége! Látod, nem is fájt!

KUTYA Tényleg nem! Mintha egy szúnyog csípett volna meg.

PAPAGÁJ Megyek a laborba, hogy megnézzem, megfertőzött-e, aki megkarmolt, és szükséged van-e gyógyszerre, vagy injekcióra.

KUTYA Jaj, csak injekciót ne!

A papagáj elmegy... hangokat hallani a másik szobából.

DOKTOR Jól van. Gyerünk, meséld el, hogy ki karmolt meg és hogyan történt mindez?

KUTYA Nos... hát így történt: Egy olyan kisfiú gondjaira bízta, akinek sosincs ideje.

DOKTOR Hogy érted, hogy sosincs ideje?

KUTYA Se sétálni nem visz el, se nem játszik velem, se nem simogat, amikor a hátamra fekszem. Állandóan Facebookozik és számítógépezik, én pedig, mintha nem is léteznék. Én szeretek játszani és futkározni.

Sírni kezd.

DOKTOR Ne sírj! Várj, hozok neked zsebkendőt és kekszet, hogy jobb kedvre derítselek!

Az orvos kimegy, a kutya nyüszít és körbeszimatolja a rendelőt.

***

PAPAGÁJ Hát ez szörnyű! Akinek kutyája van, annak időt kellene szakítania arra, hogy elvigye sétálni. Gyerekek, hallottátok ezt? Szoktatok játszani a kutyusotokkal? Ki szoktátok vinni sétálni...? Meg szoktátok-e simogatni...? Annak a fiúnak, akinél Csöpi él, nem lenne szabad kutyát tartania!

Az orvos visszatér.

DOKTOR Íme Csöpi, tessék! (*Csöpi felugrik és megeszi a kekszet.*) És most mesélj még nekünk az életedről!

KUTYA Hat hónappal ezelőtt átköltöztünk egy első emeleti lakásba, aminek nagy udvara van... Azt hittem, így legalább sokat fogunk játszani a fiúval, de ő megint csak ül a számítógép előtt, úgy mint régen.

DOKTOR Mit meg nem adnék, ha lenne egy szép udvarom!

KUTYA Egyszer csak a harmadik emeleti lakás ablakában megláttam egy kövér kandúrt. És örömben felugattam és hívtam, hogy jöjjön velem játszani.

DOKTOR És ő?

KUTYA Ő pedig nem akart lejönni, hogy velem játsszon. Fenn hordta az orrát. Én minél jobban ugattam és hívogattam játszani, ő annál inkább ellenállt és visszautasította, hogy lejöjjön az udvarra.

DOKTOR Milyen kár! Jót játszhattatok volna!

KUTYA És ma először jött ki az udvarra. Amikor megláttam, örömben felugattam, odafutottam, hogy üdvözljem, ő pedig rámfújta, és megkarcolta az orromat.

DOKTOR Húha... hát így történt?

KUTYA Így. Pontosan így.

DOKTOR Azt mondd, hogy az a kandúr meglehetősen kövér és te az első emeleten élsz, ő pedig a harmadikon, és hogy annak a lakóháznak nagy udvara van?

KUTYA Pontosan!

DOKTOR Várj, várj, valamit ellenőriznem kell a betegkönyvben! Azt hiszem, tudom, hogy ki is a te kandúrod.

Az orvos kimegy, a papagáj megjelenik.

PAPAGÁJ Gyerekek, tudjátok-e ki az a kandúr...? Az a kandúr, aki itt volt nálunk a rendelőben a súlyproblémáival, akinek a doktor úr fogyókúrás zsírégető tornát írt elő.

A papagáj bosszantja a kutyát. Vérmintákat mutogat és ínycsiklandó jutalomfalatkákat eszik. A kutya ráugat.

DOKTOR Mi ez a zaj? Rökkó?!

A papagáj gyorsan lenyeli a finom falatokat.

PAPAGÁJ Doktor úr, íme a vérvizsgálatok eredménye!

Az orvos megfogja a papírt és a papagájt.

DOKTOR Lássuk... hm... nagyon jó a véreredmény. Nincs vérmérgezésed. Szerencséd van – a kandúr, aki megkarmolt, egészséges. Nem kell gyógyszereket bevenned, sem injekciót kapnod.

KUTYA Hála Istennek!

DOKTOR Rökkó, megvan-e annak az elhízott kandúrnak a mobiltelefon-száma?

PAPAGÁJ Megvan.

DOKTOR Hívd fel és mondd neki, hogy sürgősen jöjjön ide!

A papagáj fogja a mobilt és tárcsázza a számot.

PAPAGÁJ Halló! Gombóc kandúrt keresem!

A kandúr jelentkezik.

KANDÚR Halló, Gombóc vagyok!

PAPAGÁJ Rökkó vagyok az orvosi rendelőből. Sürgősen gyere az ambulanciára vizsgálatra és súlymérésre!

KANDÚR Rendben, jövök!

PAPAGÁJ *(kárörvendően a gyerekeknek)* Alig várom, hogy Gombóc ideérjen az ambulanciára és meglássa a kutyát. Képzelmek, hogy meg fog lepődni!

A kutya felmordul.

DOKTOR *(szigorúan)* Rökkó!

PAPAGÁJ Ugyan már, csak viccelek! Hanem, doktor úr, mihez kezdünk most?

DOKTOR Átme gyünk a kötözőbe, hogy Csöpinék új ragtapaszt, vagy fáslit tegyünk fel. Gyere!

PAPAGÁJ Rendben.

Az orvos és a kutya elmennek.

PAPAGÁJ Látjátok, gyerekek, hogy mit tettünk? Az orvos azt mondta a kandúrnak, hogy legyen bátor és menjen ki az udvarra, hogy van neki karma, ő pedig egyből megtámadta és megsebesítette a kutyát, aki csak játszani akart vele. Most a doktor a hibás, mert a kutyát megkarmolták... Mitévő legyek? Tudjátok mit? Mindent meg kell tennem, hogy a kutya és a kandúr kibéküljenek. Mi mégiscsak állatok vagyunk, nem pedig veszedő emberek, ezért össze kell tartanunk. Segítenétek nekem kibékíteni őket?

Kopogás az ajtó felől.

DOKTOR Rökkó, gyere segíteni!

PAPAGÁJ Upsz, belemerültem a beszélgetésbe! Megyeeek!

Lemegy a színről. A kulisszák mögül hangokat hallani...

DOKTOR Rökkó, valaki kopog... (*Bejön a színpadra.*) Rökkó...? Majd én nyitom!

Bejön a kandúr.

KANDÚR Jó napot kívánok!

DOKTOR Jó napot kívánok!

KANDÚR Rökkó azt mondta, hogy sürgősen jöjjen ide.

DOKTOR Nos, nagyon jó, hogy ilyen hamar ideértél... Rendszeresen végzed a gyakorlatokat, amiket mutattam neked?

KANDÚR Nos... próbáltam... De nem bírom rávenni magam az edzésre.

DOKTOR Gombóc, ez fontos az egészséged szempontjából!

KANDÚR Tudom, de egyből ásítozni kezdek, elálmosodom és hamar el is alszom. Unalmas egyedül gyakorolni.

DOKTOR Kandúr!

KANDÚR Még az igazi sportolóknak is van edzőjük, ők sem egyedül edzenek.

DOKTOR Tehát – ha lenne edződ, vagy játszótársad, akkor minden nap edzenél vele?

KANDÚR Ha lenne edzőm, edzenék.

DOKTOR Jól van. És az éjszakai nasi?

KANDÚR I... igeen... lehet éjszaka nasizni?

DOKTOR Tehát... eszegettél éjszaka?

KANDÚR Hát... igen. De csak akkor, amikor nem aludtam... Amikor aludtam, nem ettem semmit.

DOKTOR És az a kutya? Mi történt vele? Hallgattál rám és kimentél az udvarra?

KANDÚR Igen, de jobb lett volna, ha nem.

DOKTOR Miért?

KANDÚR Amint kivettem az udvarra a mancsomat, felém rohant, hogy megharapjon, de az utolsó pillanatban megkarmoltam az orrát, ahogy a doktor úr mondta.

DOKTOR És ő... vajon most az udvaron van?

KANDÚR Valószínűleg igen – lesben áll és várja, hogy megjelenjek, hogy rám ugorhasson és megharapjon.

DOKTOR Jaj Gombóc, mindent félreértettél!

KANDÚR Tessék?

DOKTOR Az a kutya hozzám jött segítségért. Gyere, Csöpi, gyere!

Bejön a kutya a rendelőbe. Amikor a kandúr és a kutya meglátják egymást, a kutya ráugat a kandúrra, a kandúr pedig ráfúj a kutyára.

DOKTOR Elég, nyugalom! Ti ketten – higgadjatok le...! Mindent félreértettetek!

KUTYA Ő megkarmolt!

KANDÚR Ő pedig meg akart harapni és folyton megugat!

DOKTOR Várjatok, nem viselkedhettek úgy, mint egy kutya és egy macska!

KUTYA De mi kutya és macska vagyunk!

DOKTOR Azok vagytok, de nincs okotok ellenségeskedni! Ti ketten szomszédok vagytok, barátoknak kellene lennetek, akik szeretik egymást és mindennap együtt játszanak az udvaron.

KUTYA Én szerettem volna, de ő nem szeret engem!

KANDÚR Ő utál engem!

DOKTOR Állj! Ha én, mint az orvosotok, mint az állatorvosotok... most azt kívánnám, hogy béküljete ki és legyetek barátok, megtennétek?

KANDÚR Hogy aztán megharapjon és megugasson?

KUTYA Hogy lehetnék a barátja annak, akinek éles karmai vannak és az arcomba fújtat?!

DOKTOR Tudom, hogy mit fogok tenni! Bocsássatok meg egy pillanatra! *(Kimegy a rendelőből. Kintről hang hallatszik.)* Rokkó, vigyázz erre a kettőre, mindjárt visszajövök!

A papagáj berepül a helyiségbe.

PAPAGÁJ Mindent hallottam és szerintem az lenne a legjobb, ha ti ketten kibékülnétek és összebarátkoznátok.

KANDÚR Hát... nem is tudom.

KUTYA Csak nem egy papagáj fog dirigálni nekünk?

Dühösen elfordulnak egymástól.

PAPAGÁJ Gyerekek, mit tesztek, amikor összevesztek a barátotokkal – kibékültök – ugye? Nos, mit kellene tennie ennek a kutyának és kandúrnak – mondjátok meg nekik!

GYEREKEK Béküljetek ki, béküljetek ki!

PAPAGÁJ Mi lenne, ha rábeszelnénk őket, hogy legyenek őszinték és mondják el, mit éreznek? Lehetséges? Kipróbáljuk?

PAPAGÁJ Csöpi, mondd el Gombócnak, hogy miért ugattad meg!

KUTYA Megugattam, mert szerettem volna vele játszani és ugatással hívtam játszani.

PAPAGÁJ Most pedig te mondd el, hogy miért karmoltad meg!

KANDÚR Megkarmoltam, mert meg akart harapni.

KUTYA Nem is!

PAPAGÁJ Persze, hogy nem! Ez egy nagy félreértés volt! Mától együtt kell játszaniatok az udvaron és igazi barátokká kell válnotok! Gombócnak edzőt is kell még találnia, mert le kell fogynia.

KUTYA Mindig is edző szerettem volna lenni. Lehetnék én az edzője!

KANDÚR Így nem lesz olyan nehéz gyakorolnom, ha lesz edzőm.

PAPAGÁJ És most nyújtsatok egymásnak mancsot és mondjátok: Bocsáss meg, barátom!

Megfogják egymás mancsát.

KUTYA és KANDÚR Bocsáss meg, barátom!

PAPAGÁJ Jaj, ez olyan megható, hogy elsírom magam!

*Távozik a színpadról, a kutya és a kandúr zavartan néznek utána.
Bejön az orvos.*

DOKTOR Itt vagyok, annak érdekében, hogy kibékítsek titeket, hoztam a kutyának kekszet, a kandúrnak pedig zsírszegény tejet. Barátok lesztek?

KANDÚR Igen azok leszünk, mégpedig a legjobbak!

KUTYA Akkor most induljunk és kezdjük el az edzést és a játékot! Én leszek a kandúr edzője!

DOKTOR Ez egyáltalán nem rossz ötlet! Két hónap múlva gyertek vissza ellenőrző vizsgálatra, hogy lássam a kandúr lefogyott-e és Csöpinek begyógyult-e a sebe!

Zene.

Harmadik jelenet

Elhalkul a zene.

PAPAGÁJ Eltelt két teljes hónap úgy, hogy nem láttuk és nem is hallottuk sem a kutyát, sem a kandúrt. A doktor úr és én nagyon kíváncsiak vagyunk, hogy kijönnek-e egymással, Gombóc vajon végzi-e a gyakorlatokat, továbbá begyógyult-e Csöpi orrán a seb?

Megjelenik az orvos.

DOKTOR Rökkó, megérkeztek-e a pácienseink?

PAPAGÁJ Remélem, hogy igen! Kimegyek értük a váróba.

A papagáj kirepül.

DOKTOR Remélem, hogy nem haragszanak megint egymásra!

Sovány kandúr jön be, feleakkora, mint két hónappal ezelőtt. Bejön a kutya is az orrán lévő ragtapasz nélkül.)

DOKTOR Gombóc, te vagy az?

KANDÚR Igen, én!

DOKTOR És hol van Csöpi?

KUTYA Itt vagyok, doktor úr!

DOKTOR Hol van a ragtapaszod?

KUTYA A seb begyógyult, nincs már rá szükségem, egy karcolásom sincs.

DOKTOR Te pedig, Gombóc... nos elég alaposan lefogytál! Még mindig zihálsz, amikor felmész a lépcsőn?

KANDÚR Ugyan már! Kiváló edzőm van. Minden nap edzünk és játszunk az udvaron. Már nem bámulom óráig a tévét, nem lógok egész nap a Facebookon, hanem együtt játszunk a friss levegőn. Igazi barátok lettünk!

KUTYA A legjobbak a kerületben, mindenki dicsér minket.

DOKTOR Úgy örülök! Egy állatorvosnak nincs is nagyobb öröme annál, mint amikor látja, hogy a betegek boldogok és egészségesek. És ráadásul barátságban élnek.

KUTYA Mindent köszönünk, doktor úr! Önnek köszönhetően szereztem egy barátot.

KANDÚR Én is! Méghozzá a legjobbat a világon. Most egészségesen élek, és minden nap élvezem a játékot!

Megjelenik a papagáj. Mindannyian összeölelkeznek és hátat fordítanak a közönségnek, úgy, hogy a papagáj az orvos fején legyen.

PAPAGÁJ Kedves gyerekek, mondtam nektek, hogy ő a város legjobb állatorvosa! Nem csak sikeresen gyógyítja az állatokat, hanem összebarátkozni is segít nekik. De mi is segítettünk, Ti is és én is. Ezért úgy gondolom, hogy megérdemlünk egy csodaszép befejező dalt a végére. Most énekeljük el közösen a barátság dalát!

VARGA Viktória fordítása

UTASI ANIKÓ

A farkas, aki kipottyant a könyvből

Tijeri Robereht–Gregoar Mabir: *Vuk koji je ispao iz knjige*. Szerb nyelvre fordította: Vladimir D. Janković. Propolis Books, Beograd, 2017; cirill betűs kiadvány

A belga szerzőpáros, Thierry Robberecht és Grégoire Mabire nagy sikerű képeskönyve, a *Le loup tombé du livre* [A farkas, aki kipottyant a könyvből] 2015-ben jelent meg először. Nem sokat kellett várnunk a szerb nyelvű fordításra sem, a belgrádi Propolis Books 2017-ben jelentette meg *Vuk koji je ispao iz knjige* címmel, Vladimir D. Janković tolmácsolásában.

A képeskönyv szövegének szerzője, Thierry Robberecht (1960) eredetileg a felnőtteket szólította meg műveiben, de ma már inkább szinte csak a gyerekeknek ír, regényeket, illusztrált szövegeket, képregényt. Számos elismerés birtokosa.

A könyv illusztrátora, Grégoire Mabire (1975) kezdetben szakácsnak készült, de szerencsénkre a rajzolás iránti érdeklődése erősebbnek bizonyult, így útja egyenesen a neves Saint-Luc de Bruxelles intézménybe vezet, itt végezte képzőművészeti tanulmányait három éven keresztül. Számos gyermekkönyv illusztrátora. Szellemes, modern stílusa azonnal felismerhető.

A szerb szöveg Vladimir D. Janković (1968) költő, esszéista, műfordító munkáját dicséri. Így ez a kiváló képeskönyv viszonylag rövid időn belül eljutott a szerb, illetve szerbül (is) olvasó közönséghez.

A nagy méretű, gazdagon illusztrált kiadvány meséje érdekesen kezdődik. A világok átjárhatósága nem újkeletű a gyermekirodalomban. Gondoljunk csak Mary Poppinsra, aki könnyedén besétál egy képbe, átjutva

így egy másik dimenzióba; vagy ott van Trapiti azzal a tulajdonságával, hogy egyik meséből át tud menni a másikba.

Ha bele lehet gyalogolni egy meséskönyvbe, nyilván könnyedén ki is lehet esni belőle. Éppen ez történik Thierry Robberecht főhősével. Egy nap ugyanis a gyerekszoba könyvespolcáról lezuhan egy könyv, onnan pedig kihullik egy félelmetes, koromfekete, éles fogú farkas, aki – mikor Zoja (az eredeti szövegben Zoé) szobájának padlóján találja magát – nagyon megijed. Főleg, amikor a kislány hatalmas kandúrja szemet vet rá, és föl akarja falni. Az arányokkal való játékot Grégoire Mabire illusztrációja is jól érzékelteti, az óriási vörös cirmos az, aki inkább félelmetes, mint az aprócska, ijedt farkas.

A halálra vált ordas előbb megpróbál visszajutni a saját könyvébe, egy birka azonban elkergeti, mondván korán érkezett, még nem jött el a farkas ideje a mesében. Újra próbálkozik egy másik oldalon, ám onnan a többi farkas űzi el, mivel szerintük elkészt.

A macska elől futva fölmászik a könyvespolc tetejére, és sikerül befurakodnia egy királylányos mesekönyvbe. Egy bálon találja magát, ahol figyelmeztetik, hogy át kell öltöznie. Farkasunknak viszont nem fűlik a foga ahhoz, hogy báli ruhát öltjön, ezért innen is elkergetik.

Kint a kandúr továbbra is lesben áll, a farkas ezért a következő kiadványba préseli be magát. Ezúttal dinoszaurszok közé kerül. Ezek az állatok óriásiak, veszélyesek és szörnyen műveletlenek, a farkas emiatt kényelmetlenül érzi itt magát, és ezért innen is megszökik.

Robberecht humoros szövegét mindvégig találó módon kísérik Mabire vicces illusztrációi. Például az imént említett szövegszegmenshez készült rajzon balról egy méretes vörös dinoszaurszt látunk, amint úgy torkon ragadja a farkast, hogy annak a nyelve is kilóg; jobbról pedig egy másik, kicsit kisebb, barna állat a farkas farkát húzgálja nagy buzgón. Minderről a kép alatti pár soros szöveg nem tudósít, csak a rajzoló. Hiszen a kortárs képzőművészek jól tudják, hogy az a jó illusztráció, amely hozzáad valami sajátosat a textushoz, hogy a történet az intermediális közegben, a szöveg és az illusztráció szoros kapcsolatán keresztül jut igazán kifejezésre. Az őslényekkel való kaland után a farkas taláalomra kinyit egy könyvet, és belép egy új mesébe. Egy erdőben találja magát. Egyszer csak egy

síró, piros ruhás kislányt pillant meg. A gyermek azért van elkeseredve, mert éppen a nagymamájához indult volna, hogy kalácsot és vaját vigyen neki, de a farkas nem jelent meg a mesében. Attól tart tehát, hogy elkésik, s kárba vész a mese. A farkas, aki végre megtalálta helyét ebben a könyvben, fölkinálja a segítségét, felajánlkozik amolyan pótfarkasnak, s az utolsó illusztráción úgy látjuk őt, amint Piroskával egymást átölelve vonulnak az erdei úton a nagymama háza felé, közben a kislány okítja az állatot, hogyan kell majd viselkednie.

Darvasi László *Trapitije* (2002) jut eszünkbe ismét önkéntelenül erről a *Piroska és a farkas*-átírátról. Robberecht történetében is a könyvbe való bemenetel változtat a mese folyásán, akárcsak Darvasi meseregényében, *A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se!* című fejezetben. Trapiti is elmegy a meséskönyvbe, ott viszont maga a farkas bömböl torkaszakadtából, mivel nagyon unja már, hogy folyton meg kell ennie a nagymamát és Piroskát. Ezért Trapiti és Olivér kimentti őt a meséből, de kénytelenek egy másik, helyettes ordast szerezní, hogy a farkas nélküli mese ellen föllázadt szülők újra el tudják mondani a mesét gyermeküknek.

A *Piroska és a farkas*-parafrazisra számos példát említhetnénk a kortárs gyermekirodalomból. Az örök mese rengeteg író és illusztrátort megihletett. Hogy csak néhány nevet említsünk: Mosonyi Aliz, Molnár Jacqueline, Toby Forward, Izhar Cohen, Lauren Child, Stefano Bordiglioni, Micaó, Orianne Lallemand és Éléonore Thullier is megírta, illetve megrajzolta a maga *Piroska*-változatát.

A modern mesében már a farkas sem a régi, a félelmetes nagy, fekete, gonosz, veszélyes vadállat sztereotípiája kiveszõben van. Ezek a hõsõk sokszor fellázadnak a nekik kiosztott szerep ellen: jók akarnak lenni! Az utóbbi idõben a farkasok ábrázolása sokkalta árnyaltabb, sírnak, félnek, gyáván menekülnek; szeretnek mesét olvasni és hallgatni, süteményt készíteni; engedelmesek, segítõkészek és kedvesek. És szinte soha nem járnak pórul a történet végén.

Ezt láttuk Thierry Robberecht és Grégoire Mabire remek, korosztályok feletti képeskönyvében is.

A szerb kiadás nagy sikerét mutatja az is, hogy a niši Bábszínház a képeskönyv alapján dramatizálta, és színre vitte a kiadvány címével azonos

előadását (2019), mely azonnal több díjat is bezsebelt. Horvátországban is igen népszerű a könyvből kipottyant farkas története. Szintén készült belőle gyermekelőadás, bábmusical formájában (a könyv horvát kiadása nyomán), a zágrábi Lutonjica Funkcionális Gyermekszínház mutatta be 2017-ben.

Mi pedig türelmetlenül várjuk a képeskönyv magyar változatának megjelenését.

LAPIS-LOVAS ANETT CSILLA

„Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk”

Találkozások a transzcendenssel Zágoni Balázs *A Gömb* és *Odaát* című regényeiben

Zágoni Balázs elsősorban gyerekkönyvszerzőként volt ismert a Barni-könyvek és a Kincses Képeskönyv sorozat révén, 2018-ban pedig megjelent első kamaszoknak szóló műve, *A Gömb*, amely meg is kapta az év ifjúsági könyve díjat 2019-ben. A könyv sodró lendületű cselekménye, összetett karakterépítése, átgondolt narrációja magasan kiemelkedik a hazai ifjúsági irodalmi mezőnyből. Kevesen vállalkoznak azonban arra, hogy műveik középpontjába emeljék azt, akit a 139. zsoltár félelmetesként és csodálatosként jellemez; ráadásul a transzcendensről való beszéd (bizonyágtétel?) Zágoinál nem válik szájbarágóssá, hanem csendben, szinte észrevétlenül bontakozik ki. Rendkívül izgalmasnak tartom, hogy a teológia kerete, „színtere” *A Gömbben* és folytatásában, az *Odaátban* a disztópia, ezért a továbbiakban azt vizsgálom, hogyan válhat lehetséges az Istenről való beszéd ebben a speciális prózai műfajban.

A Világirodalmi Lexikon terjedelmes szócikkéből kiderül, hogy a görög eredetű utópia kifejezés nagyjából „seholsincs-országot” jelent: legszűkebb értelmében olyan társadalom- és államelméleti elképzelés, amely az adott korban megvalósíthatatlannak tűnő társadalmi berendezkedést rögzít. Tágabb értelemben véve bármilyen (társadalmi, természet-tudományos vagy köznap) elképzelést jelent, amelynek megvalósulása csak a jelenlegitől eltérő térben és időben lehetséges vagy lehetetlen. A negatív utópiák, ellenutópiák vagy disztópiák irreálisan rossznak, em-

bertelennek vélt társadalmakat vonultatnak fel, és célfelszámoló szerepet is játszhatnak az emberi gondolkodásban, hiszen a jelenben még csak „csírákként létező és értelmetlenné váló tendenciák végkifejletét felmutatva elriaszthatnak bennünket a katasztrófák felé vezető tévutaktól” (KIRÁLY–SZERDAHELYI 1994; 252). Zágoni Balázs dilógiájában olyan átmediatizált, technicizált társadalom jelenik meg, amely sok elemében hasonlít korunk világára, de a történet rávilágít arra, mi történik, ha a high-tech eszközöket az állam az egyén szoros megfigyelésére, kizsákmányolására használja. A kétezres évek elejétől kezdve azt látjuk, hogy az elnyomó struktúrákat számos ifjúsági és young adult regény problematizálja; például az elmúlt évek egyik legnépszerűbb könyv- és filmso-rozata, *Az éhezők viadala* is a disztópia műfajához sorolható.

Mi lehet az oka a zsáner újrafelfedezésének? A kérdéskörrel foglalkozó szerzők, például Erdei Lilla vagy Gombos Péter a 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követő megrendüléshez kötik a műfaj reneszánszát. Czigányik Zsolt tágabb kontextusban válaszol a kérdésre: úgy véli, a disztópia a kevésbé magabiztos korok műfaja: a posztmodern világtapasztalato-t az általános elbizonytalanodás, a metanarratívák iránti bizalmatlanság jellemzi, s ebben a milióban ha nem is vagyunk biztosak abban, mi a jó, de azt legalább tudjuk, hogy mit nem akarunk – s ennek „kikristályosodási pontja” a disztópia (CZIGÁNYIK 2019; 21). Gombos Péter arra keresi a választ, miért válhat fontossá, különösen a fiatal korosztály számára: úgy véli, a műfaj érzékenyen rezonál a kamaszok tapasztalataira. Ezek a művek hatalomról, elnyomásról szólnak, s a kamaszoknak élénk tapasztalatai vannak arról, hogy állandóan felügyelik, szabályozzák őket (GOMBOS 2019; 53). Gombos szerint Lois Lowry az ifjúsági antiutópiák Gogolja: az eredetileg 1993-ban megjelent *Az emlékek óra* „köpönyegéből” bújtak elő például Suzanne Collins vagy Veronica Roth sorozatai (*Az éhezők viadala*, *A beavatott*). Az említett művek mindegyikében „a kamaszhős életre szóló döntésével kezdődik a történet, ráadásul úgy, hogy a döntés(helyzet) meglepetést okoz a főszereplő környezete számára” (uo. 51). Hasonló az alaphelyzet Zágoni Balázs könyvei esetében is, azonban az a bizonyos döntés, amelyet a főszereplő meghoz, nem annyira a fennálló rend destabilizálását célozza, hanem sokkal inkább személyes tétje van.

Czigányik Zsolt úgy jellemzi az utópiát és a disztópiát, hogy azok saját koruknak társadalmi-politikai környezetére reflektálnak, olyan fiktív valóságot teremtve, amely térben vagy időben elkülönül az adott történelmi viszonyoktól. A disztópiák világában többnyire jellemzőek a gondolatok ellenőrzésére vagy az egyéniség felszámolására irányuló kísérletek. Általában jelen van a rend ellen lázadó csoport is, melynek a főszereplő az egyik tagja, vagy később csatlakozik hozzájuk; s akinek szenvedése rámutat az emberhez méltó lét lehetetlenségére az adott államszervezeti keretek között. Czigányik kiemeli, hogy a műfaj középpontjában az emberi lét határai állnak (CZIGÁNYIK 2019; 20), a *The Cambridge Companion of Science Fiction* című tanulmánykötetben pedig azt olvassuk, hogy az utópia és disztópia az a műfaj, amely felveti a „mi az élet értelme?” vagy „miben áll az ember végzete?” kérdéseket, s napjainkban – sci-fi szerzőket vagy teológusokat kivéve – ezekkel a dilemmákkal alig foglalkozik valaki (JAMES-MENDLESOHN 2003; 228). A kortárs disztópiák tehát egzisztenciális kérdésekkel, emberi határhelyzetekkel foglalkoznak, s ez alól Zágoni Balázs műve sem kivétel.

A kétrészes regénysorozat „klasszikus” disztópiaként kezdődik. A sugárhajtóművel közlekedő bögyölydrónok és a kémkedéshez használt apró drónok jelenléte arra utal, hogy a történet a jövőben játszódik. A főszereplő-narrátor Vik retrospektív elbeszéléseiből megtudjuk, hogy a minden polgárra szinte megfizethetetlen adósságokat kirovó, hierarchikus berendezkedésű Város elől többen kolóniákba menekültek, és a Város körül elterülő erdőkben gombagyűjtéssel és -eladással vagy „ketyerészséssel” (fémhulladékok összeszedésével és értékesítésével) próbálják magukat fenntartani. A rendszer ellenségekné tekinti őket, ezért fordulhat elő, hogy a főszereplő-elbeszélő Vik egyik barátját, Galyat egy bögyölydrón agyonlövi a fiúk első gyűjtőgető portyája során. Ha a kortárs ifjúsági disztópiák jellemző forgatókönyvét követnénk, akkor valószínűleg ezen a ponton Vik a kolonisták támogatásával a háta mögött a Város ellen fordulna, hogy valahogyan megbosszulja barátja halálát; a harc során megismernék a Város elnyomó működését, a szubjektum eltüntetésére irányuló törekvéseit, ezzel szemben Vik lépésről lépésre válna a közösség bátor, erős vezetőjévé, így egyfajta coming of age sztori is ki-

rajzolódná. Hamar kiderül azonban, hogy Zágoni Balázs kétrészes műve rendkívüli kreativitással hozza játékba a disztópia kódjait, s feszegeti a határokat a fejlődésregény, a tézisregény vagy akár a „keresztény ifjúsági regény”¹ felé.

Az egyes szám első személyű, homodiegetikus narráció többnyire jelen idejű szólamát meg-megszakítja Vik visszaemlékezései, kommentárjai. Ezekből derül ki, hogyan élnek a kolonisták, milyen veszélyekkel kell szembenéznük. A személyiség integritását Vik édesapja szerint nem elsősorban a Város, hanem a Gömbként megnevezett repülő tárgy jelenti: nem tudják, honnan származik, kinek kémkedik, ha egyáltalán, és a vele való utazás beláthatatlan, negatív következményekkel is járhat – Vik nagybátyja, akit Bátyóként emlegetnek, a Gömbbel való találkozás után már nem volt a régi önmaga, s hamarosan el is tűnt a közösségből. Galy halála után Vik és egy másik barátja, Boki észreveszik a Gömböt a Város határához közel. Azonban nemcsak ők, hanem a Város drónjai is észlelik a hatalmas szappanbuborékhoz hasonló, lebegő tárgyat, sőt Viket és Bokit is. Üldözni kezdik a két fiatal, és Vik csak úgy menekülhet meg, ha beugrik az akkor már karnyújtásnyi közelségben lévő Gömbbe, amely messzire utaztatja. Eleinte nem bízik benne: „...belesétáltam a csapdájukba! A drónok bekergettek a Gömbbe, és most oda visznek, ahova akarnak” (ZÁGONI 2018; 38), később elkezdi kételkedni korábbi meggyőződéseiben: „Talán mégsem titkos katonai fegyver” (uo. 49), aztán megszületik benne a bizalom a Gömb iránt, hiszen az megmentette az életét: „apám és az öregek története ellenére bízni fogok a Gömbben. Valahogy meg akarom neki hálálni ezt... ezt az egészet. Nem akarok állandóan aggódni. Bízom benne” (uo. 56). Innentől kezdve az elbeszélés tétje már nem elsősorban az, mi történik a Város és a kolonisták feszült viszonyában, hanem hogy hogyan alakul a Gömb és Vik kapcsolata. A meghatározhatatlan tárgy bizonyos szempontból valóban fenyegeti a személyiség integritását, hiszen Vik hatalmas változásokon megy keresztül a Gömbbel való ismételt utazások során, de minden találkozás valamilyen jellemfejlődési ugrást is hoz magával, hogy a végkifejlet aztán a Gömbben való teljes feloldódás, a személyiség elvesztése, egyben kiteljesedése legyen. Ahogy haladunk előre a dilógia olvasásában, úgy

válik egyre egyértelműbbé: a történet allegorikusan is olvasható, hiszen egyén és transzcendens egy lehetséges Én–Te viszonyát járja körül. Vik bizalma erősödik a Gömbbel való ismételt találkozások nyomán: egyre inkább meggyőződik arról, hogy az ismeretlen tárgy a javát akarja. Azonban épp abban az időszakban, amikor a legnagyobb szüksége lenne rá, nem mutatkozik, pedig Vik emberfeletti erőfeszítéseket tesz, hogy megtalálja. Egyik felderítőútja során majdnem szomjan hal, és egy, a városállamoktól függetlenül élő közösség tagjai találják meg. Ahogy körükben lábadozik, a fiú átgondolja viszonyát a Gömbhöz, és arra jut: „egész egyszerűen nem érdekel már. Nem akarom, hogy érdekeljen. Tényleg csoda, hogy életben vagyok, de ezt nem a Gömbnek köszönhetem. Sőt, a Gömb után kutatva zuhantam le majdnem a sziklafalról, a Gömbre várva haltam szinte szomjan. És egyik alkalommal sem a Gömb mentett meg. Szóval, azt hiszem, hogy ezt a fejezetet végképp lezárhatjuk. Nem mondom, hogy nincs bennem csalódottság. Sőt, harag. De az elmúlt hónap csak arról szólt, hogy a Gömb cserben hagyott. Mi több, szívatott...” (ZÁGONI 2019; 255). A közöny hangjait a düh szólamai váltják fel Vik belső monológjában. Tudatosan ugyan nem akar foglalkozni a Gömbbel, de kibontakozó haragja elárulja, hogy a hosszú távollét ellenére is erős érzelmek fűzik hozzá. Úgy véli, a Gömb magára hagyta, és ebben az elhagyatottságban mintha a 22. zsoltár beszélőjét hallanánk: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Távol van tőlem a segítség, pedig jajgatva kiáltok!”² Ez az a zsoltár, amelyet Krisztus is idézett a keresztfán; és ez az a szituáció, amelyről a gyógyító közösség vezetője, Dorma azt mondja: a csönd próbája volt. „Amikor nincs válasz, csak a csend és a távolság. Ez a legnehezebb... De aztán vége lesz. Legalábbis azt hiszem” (uo. 265). Viket a Dormával folytatott beszélgetése után újra magukkal sodorják az események, és hamarosan döntéseket kell hoznia: ki mellé fog állni, mi ellen vagy miért fog harcolni, de pillanatnyilag a Gömb sincs mellette, hogy az egyre kaotikusabbá váló helyzetben segítsen neki.

Mint a műfajelméleti fejtegetés során láthattuk, a disztópiák egyik jellegzetessége, hogy rávilágítanak, hogyan lehetetlenül el az emberhez méltó lét az államban, s néhány regényben erre válaszként olyan el-

lenkultúra születik, amely meg akarja dönteni a fennálló rendet, hogy igazságosabb és az egyéniség kibontakozását lehetővé tévő berendezkedést hozzon létre. A *Gömb* és az *Odaát* esetében a kolónia lehetne az a közösség, amely fellázad a Város ellen, de mint a második kötet kezdetén megtudjuk, a kolónia maradék tagjai a Város déli, Szegény Szomszédnak nevezett rivális városállamába indulnak, s ott készülnek a Város elleni háborúra. Nem „egyedül a világ ellen” típusú harc ez tehát, hanem magasabb érdekekhez történő csatlakozás. Vik szükségképpen korlátozott nézőpontján keresztül ismerjük meg a Várost, a kolóniát és a Szegény Szomszédot is, és vele együtt azt látjuk, hogy minden viszonylagos: egyik közösséget sem tudja tisztán barátként vagy ellenségként kezelni. „A csönd próbája” során eljön az a pont, amikor már nem tudja, mi lenne a helyes döntés. Czigányik Zsolt szerint a disztópiákban nem ritka, hogy a hősiecs főszereplő leküzdje az elnyomó rendszereket (CZIGÁNYIK 2019; 20), itt azonban nem ez történik. Vik személyében nem egy, az ember-telen berendezkedés ellen harcoló figurát ismerünk meg, hanem egy tépelődő, bizonytalan, útkereső fiatalot, aki jó lelkiismerettel semelyik társadalmi alternatíva mellett sem tudja letenni a voksát. Kétségei az alábbi belső monológban csúcspontnak ki:

„Nem jó, nem jó, nem jó! – csak ez lüktet a fejemben. Miért kell megint lehetetlen döntést hoznom? Miért kell azok között választanom, akiket szeretek? Nem akarok egy vesztes háborúban a rossz oldalon állni, de protográdi polgár sem akarok lenni. Nem akarok röghöz kötött lenni életem végéig, de Rodnak sem akarok többé dolgozni! Nem akarom, hogy megint messze legyek anyámtól meg apámtól, de Ajlát és Bokit sem hagyhatom veszni. A fene essen az egészbe!” (ZÁGONI 2019; 302). Vik helyzetét a tagadás, a „nem akarom” határozza meg. Világosan látja: bárhogyan dönt, az veszteséggel fog járni, a családjá vagy a barátai, az otthona vagy a biztonság elhagyásával. Talán azért is ennyire fájdalmas és nehéz a döntés, mert Vik a Gömb távolléte alatt már megtapasztalta, milyen az, amikor elhagyják, és most ő készül elhagyni a barátait vagy a családját, az otthonát vagy a biztonságát. A megoldhatatlannak tűnő dilemmára nem kívülről és nem belülről, hanem felülről érkezik válasz: hosszú idő után Vik újra találkozik a Gömbbel. „És akkor észreveszem:

ott lebeg a kert végében, vagy húsz méterre tőlem, két barackfa között” (uo.). Vik ugyan Dormától magyarázatot kapott arra, miért nem jelentkezett a Gömb, de bizalma nem áll helyre rögtön: amikor újra meglátja, akkor mérgében össze-vissza rugdossa, üti-veri, míg külsején zöldes-feketés foltok nem mutatkoznak. Ám a Gömb innentől kezdve nem engedi el, sőt, olyan felismerésben részesíti, ami sorsdöntő lépések megtételére biztatja Viket. Olyan utazás veszi kezdetét, amelyet a misztika egyik meghatározásával jellemezhetnénk: *cognitio Dei experimentalis* – „az isteni valóság nemcsak fogalmi, hanem egzisztenciális megtapasztalása” (BALTHASAR 2008; 46). A főhős hátrahagyja saját kognitív erőfeszítéseit, és affektív módon részesedik abban a tapasztalatban, amelyet a Gömb kínál: „immár nem megfejtani akarom a Gömböt, hanem vele lenni” (ZÁGONI 2019; 310). Paul Tillich terminológiájával élve Vik a Gömb által a „végső meghatározottsággal” találkozik a cselekmény e pontján.

Tillich teológiájának egyik kulcskifejezése az „ultimate concern”, *Rendszeres teológia* című nagyszabású dogmatikai összegzésében is gyakran visszatér hozzá. A szókapcsolat visszaadásának nehézségeiről így ír a fordító, Szabó István a *Rendszeres teológia* egyik lábjegyzetében: „Tillich itt objektív értelemben használja a kifejezést, (...) mintegy sorsmeghatározottsággént, végső (meg)adottsággént. Más esetekben a kifejezés szubjektív-dinamikus jellegét állítja előtérbe, mint végső elhatározottságot, végső odaadottságot. A *concern* a latin *cernere* (szitálással elválaszt, kiostál) igéhez kapcsolódik, s innen van metaforikus jelentésvonzata is: *con-cernere*: összerostál, az összetartozó dolgokat felismeri, belátja. (...) A Tillich által alkalmazott angol szó (*concern*) elsőrendű jelentése tehát ez a kritikai, szétválasztó-összekapcsoló, elrendező, tisztázó tevékenység (végső meghatározottság)” (TILLICH 2002; 30). Az utazás során a Gömb is egyfajta tisztázó tevékenységet végzett, hiszen Vikben elrendeződtek az elmúlt hónapok kaotikus eseményei, és már nem látja annyira lehetetlennek a helyzetét, mint korábban. „Minden rendben van: akár városlakó leszek, akár nomád, akár déli, akár északi, van egy Gömböm, amelyben bízhatok, és amelyben biztonságban vagyok” (ZÁGONI 2019; 318). Bár a fiú nem először találkozott a Gömbbel, mégis ez az az alkalom, amikor tartós megnyugvásra és nagy elhatározásokra jut az utazást követően.

Honnan fakad ez a mélységes béke és bizalom? Olyasféle tapasztalatból, amit Kodácsy Tamás Tillich nyomán óceántapasztalatként ír le: ez egy határhelyzet, amely tere az immanens miszticizmusnak, képe az Abszolútnak mint alapnak és mélységnek, és képe a vallásnak mint ami a végtelen végesítésére törekszik. Kodácsy idézi Sanghon Baeket is, aki tovább elemzi Tillich gondolatait: „[a] határhelyzetben az ember a tenger előtt megtapasztalja porbanszületett végességét. Az immanens miszticizmus a dinamikus tömeg megkülönböztetésével csodálatra indítja az embert, Isten dicséretére. A hatalmas tenger előtti megállás érzékelteti minden Lét Forrásának, Istennek mélységét és alapját. Ebben Isten megragadhatatlansága jelenik meg” (KODÁCSY 2016; 289). Véges és végtelen, földi és nem-földi tapasztalatában részesül Vik akkor, amikor a Gömb a tengerhez utaztatja, majd engedi, hogy ússzon benne, közben végig „szemmel tartja”, hogy ne fulladjon meg. A fiú itt, a vízben jön rá, ki (és ki nem) a Gömb: „Élőlény. Ez jut eszembe, míg úszom felé. (...) Élő, sebezhető, lüktet benne az élet. És kommunikálni tud velem, szavak nélkül. És szeret, fontos vagyok neki. Ettől a gondolatsortól pedig kiráz a hideg. Merthogy nem a Földről való, ez biztos. Mert ilyen itt nincs” (ZÁGONI 2019; 317). Viket az ragadja meg, hogy megérzi azt a szeretetet, amely mindvégig kísérte a Gömbbel és a Gömb távollétében folytatott útján. Immár nem tárgyként, hanem személyként tekint rá: „fontos vagyok neki”. Az, hogy megtapasztalja a Gömb nem földi eredetű szeretetét, teszi késszé őt arra, hogy a történet végén életét áldozza a barátaiért – és számára ez az áldozat egy új történet kezdetévé válik.

A görög *disz-* előtag jelentése 'beteg', 'rossz', a *toposz* szó pedig 'helyet' jelent. Ebben az értelemben véve Vik számára mind a Város, mind a Szegény Szomszéd (Protográd), mind a kolónia disztópia, hiszen egyik berendezkedésben sem bontakozhat ki, mindenütt korlátokba ütközik. Vik számára az egyetlen „eutópia”, „jó hely” a Gömb lehet, s a belé vetett feltétel nélküli bizalom eltörli a többi közösség „rossz, beteg” jellegét is: „minden rendben van”, hiszen a Gömbben való hit helyfüggetlen. Úgy vélem, ezért bír különleges jelentőséggel az, hogy a transzcendens egy disztópiában lép színre: ez a regény nemcsak annyit kíván felmutatni, hogy az elnyomó rendszerek ellen lehetséges az eredményes lázadás,

hanem azt is, hogy van valami, ami egyének és rendszerek felett, szuverén módon képes beavatkozni az események folyásába. Mindemellett a transzcendenssel való kapcsolat segíti elő, hogy Vik ezentúl ne lehetetlen, hanem szuverén döntéseket hozzon: legnagyobb döntéseként az életét áldozza azért, hogy barátnője, Ajla életben maradjon. Ez a fennálló rendszer(ek) elleni lázadás radikális gesztusa is, egyben feloldódás az Örök Mostban: a regény zárлата szerint a Gömb az Örök Most egy cseppje, amelynek végtelenségéből részesülhet az, aki életében kapcsolatba lépett a Gömbbel. Itt találkozhat Vik Bátyóval, és ez az „eutópia” vár majd mindenki másra is, akit megtalál a Gömb.

KIADÁSOK

ZÁGONI Balázs (2018): *A Gömb (Fekete fény 1.)* Móra, Budapest

ZÁGONI Balázs (2019): *Odaát (Fekete fény 2.)* Móra, Budapest

IRODALOM

BALTHASAR, von Hans Urs (2008): Szempontok a keresztény misztika mibenlétének meghatározásához. In BEIERWALTES, Werner–BALTHASAR, H. U.–M. HAAS, Alois M.: *A misztika alapkérdései*. Sík Sándor Kiadó, Budapest

CZIGÁNYIK Zsolt (2019): Utópia és utópizmus: egy irodalmi és politikai fogalompár nyomában. *Korunk*, 2., 21.

ERDEI Lilla (2019): Horror a disztópiában, disztópia a horrorban, avagy zsendül a magyar ugar? *Korunk*, 2., 38–48.

GOMBOS Péter (2019): A disztópiák Alkonyatjától a disztópiák alkonyáig? *Korunk*, 2., 49–55.

JAMES, Edward–MENDLESOHN, Farah, ed. (2003): *The Cambridge Companion to Science Fiction*. Cambridge University Press, Cambridge

KIRÁLY István–SZERDAHELYI István (szerk.) (1994): *Világirodalmi Lexikon* 16. Akadémiai, Budapest

KODÁCSY Tamás (2016): Paul Tillich tengerpartja és a végtelen. *Lekipásztor*, 8–9., 288–290.

TILLICH, Paul (2002): *Rendszeres teológia* (ford. Szabó István). Osiris, Budapest

JEGYZETEK

¹ Itt Gombos Péter kifejezését használom, lásd GOMBOS Péter (2005): Utazás Narniától Fantáziáig: keresztény erkölcs a gyermekirodalomban, keresztény gyermekirodalom. In CZIRJÁK József, szerk. (2005): *Az erkölcs szépsége: a kaposvári Erkölcs-, Művészeti-filozófiai és -nevelési Konferencia előadásai, 2003. augusztus 27–29.*, Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar, Kaposvár, 431–439.

² Az idézet forrása a Magyar Bibliatársulat új fordítású, revideált *Bibliája* (2014).

LAPIS JÓZSEF

A (populáris) gyerekirodalom és a társadalmi ideológiák¹

*„Apa nagyon készülődött a kisbaba érkezésére. Összeszerelte az új ágyacskát, rászere-
relte a kacsás forgót is.”*

Bartos Erika: *Anna és Peti. Kistestvér születik*

*„De már oda is készítették a vascipőt a parázs fölé, fogókkal behozták, és letették a
királyné elé. Bele kellett bújni a tüzesen izzó cipőbe, és addig kellett táncolnia, míg
holtan rogyott össze.”*

J. és W. Grimm: *Hófejrke*, ford. Adamik Lajos, Márton László

„I feel like the spirit of the butterfly transferred itself to me.”

Vanessa Hudgens

Nagy Boldizsár kritikus, a *Gyerekirodalom Kritika* nevű blog szerzője egy régebbi, a honlapján és az *Élet és Irodalomban* egyaránt helyet kapó kritikájában a *High School Musical* című film(ek)ből készült könyvsorozatot veszi górcső alá. Már a cikk elején fölteszi a kérdést, „[h]ogy a kritikának miért kell ezzel foglalkoznia, mikor annyi szép mesekönyv van a piacon?” A válasz: „Azt hiszem azért, mert a popkultúra befolyása a 8–14 éves korosztályra sokkal nagyobb, mint bármelyik igényesnek-művészinek titulált gyerekkönyvé” (NAGY 2009). A mondatban van két fordulat, melyek felett első hallásra-olvasásra hajlamosak lehetünk elsiklani. Az első a mondatkezdő „azt hiszem” sajátos bizonytalansága, mely egyfelől a mondat információtartalmára – ti. hogy a popkultúra befolyása milyen nagy a korosztályra – is rávetül, másfelől persze mindenekelőtt arra vonatkozik, hogy a szerző nem biztos a dolgában, s a megfogalmazott

belátással együtt sem *feltétlenül* indokolt a popkultúrához tartozó szövegkorpusz kritikai vizsgálata.

S ne feledkezzünk meg arról sem, hogy nem mindegy, egy ilyen mondat hol bukkan föl: a szerző saját blogján, vagy a nagy presztízsű kulturális és közéleti hetilap hasábjain. Előbbi helyen – régebben: *Gyerekirodalom Kritika*, kritikusvagyok.sfblogs.net; jelenleg: kritikusvagyok.hu – elsősorban a gyermekirodalomhoz, gyermekkultúrához tartozó szöveges, mozgóképes, animációs produkciókkal kapcsolatos reflexiók és viták kapnak helyet, s találhatók közöttük sok, egyértelműen a populáris kultúra terrénumába (is) utalható jelenség. Ennek illusztrálására álljon itt, hogy a tárgyalt cikk megjelenését megelőző hónapokban mely témákat tárgyalja a szerző: az új *Múmin*-rajzfilm és annak fordítói megoldásai; a „Mi leszel ha nagy leszel?” kérdés és az ehhez kapcsolódó könyvválaszték a *Tesz-Vesz Várostól a Tatu és Papu fura masináiig*; „Tényleg meleg volt-e Dumbledore?” – Queer narratívák a gyerekeket célzó népszerű sorozatokban; kritika a *Twilight* című gótikus tini vámpírkönyvsorozatról, mely a *Csodaceruzában* is megjelent; egy rövid írás a fantasy gyerekekről; egy vitacikk Jacqueline Wilson angol író könyveiről, melyben Győri Hannával „szedik ízekre” az „írónőt”, s amely a *Pagony* és a *Litera* internetes portálokon is megjelent. Tüzetesebb vizsgálat nélkül is észrevehetjük, hogy a szerző változatos szempontrendszer alapján, a művek társadalmi kontextusát rendre szem előtt tartva közelíti meg választott témáit.

Ezen a blogfelületen tehát némiképp motiválatlannak tűnik a popkultúra kritikai vizsgálata iránti finom bizonytalanság fölemlegetése, illetőleg a szkepszisbe bújtatott apológia megfogalmazása. Itt legfeljebb az merülhetne föl, hogy a *High School Musical* másképpen popkulturális alkotás, mint a fantasy filmek avagy a vámpír-könyv, ám ez a lehetőség nem kecsget a helyzet jobb megértésével. Sokkal inkább az gyanítható, hogy a szerző apológiája nem elsősorban a blog, hanem az *Élet és Irodalom* potenciális olvasóinak szól, a védekező hangvételre miattuk van szükség, a népszerű kultúra tanulmányozása azon a fórumon szoríthat megokolásra.

A kikkból kiderül, hogy milyen szempontból gondolja a szerző a könyvsorozatot popkulturális alkotásnak, s miként értelmezi azt mint e kategó-

riába tartozó művet. Ám mielőtt továbbhaladnánk, térjünk még vissza egy pillanatra a mondandóm elején idézett mondat egy másik distinktív megoldására. Hadd idézzem még egyszer, kiemelve a tárgyalandó fordulatot: „a popkultúra befolyása a 8–14 éves korosztályra sokkal nagyobb, mint bármelyik igényesnek-művészinak titulált gyerekkönyvé” (uo.). E megfogalmazás szerint a popkultúra kritikai vizsgálatának gyakorlata részben akképpen legitimálódik, hogy a populáris alkotás egyszersmind a közönségre – vélelmezése szerint, s vélhetően a kvantitatív szempontot figyelembe véve – sokkal kisebb hatással lévő „művészi-igényes” produktumokkal van szembeállítva, ami nagymértékben a klasszikus, modernista gyökerű populáris–elit dichotómia újramondása. Ebben az „elit” rész bizonytalanodik el oly módon, hogy a valaminek „titulált” szófordulattal azt hangsúlyozza, hogy a „művészi-igényes” attribútum sokkal inkább az adott alkotás kanonizációjához, semmint létmódjához tartozik. Ami, tegyük hozzá, tartható koncepció – jóllehet, nem feltétlenül szerencsés, hogy egy olyan retorikai felépítményben hangzik el, mely a művészinak és igényesnek titulálás gesztusát a popkultúra széleskörű hatásmechanizmusával állítja szembe, s sugallja burkoltan azt, hogy a művészi jellegből fakadó igényesség szinte törvényszerűen függ össze a hatás visszafogottságával (hiszen legyen szó bármelyik igényes gyerekkönyvről...). S ezzel párhuzamosan az igénytelenség, művészietlenesség volna a nagyobb befolyás egyik ismérve? Mi történne a *High School Musical* [a továbbiakban: HSM] széleskörű népszerűségével, ha találnánk egy olyan nézőpontot, melyből az igényesnek és művészinak tartható, s ekként kanonizálódna is? Veszítene-e vajon radikálisan popularitásából? Túlpontírozott kérdésföltevések, tudom, ám a „titulálás” gesztusából mégiscsak következnek. Azonban, ha nem kizárólag a kanonizáció aktusával van összefüggésben egy-egy könyv igényessége, pláne művésziessége, akkor az „ekként titulált” kitétel mindenekelőtt könnyű retorikai fogásnak tűnik annak érdekében, hogy az elit–populáris oppozíció diskurzusba (vissza)lopásával, s e szembenállásban az elit rész megfricskázásával legitimálódjon a popkulturális termék kritikai tevékenység alá helyezésének igénye. S e ponton újfent a popkultúra-kutatás emancipálásánál tartunk, s a népszerű kultúráról való beszéd talán még min-

dig szükségképp kitermeli az oppozicionális és apologetikus retorikát, amint kilép a maga biztonságosnak, otthonosnak tűnő saját felületéről (itt: blog), s felbukkan a „magaskultúra” egyik reprezentánsának is tartható *ÉS* nyomtatott hasábjain.

De lássuk, hogyan olvas Nagy Boldizsár akkor, amikor a gyermekkultúrához tartozó populáris terméket/termékeket olvas (meg kell jegyezni, hogy elsősorban az eljárásmodra, metodikára összpontosítok, s szándékosan figyelmen kívül hagyom az értelmezés tartalmi viszonyait, az elemzés sikerességét). Hangsúlyozom: nem a HSM mint műalkotás összetettségéről, értékeléséről lesz szó, hanem a HSM Nagy Boldizsár szemszögéből történő megmutatkozását mint a populáris kultúráról való nyilvános beszéd egyfajta lehetőségét vizsgálom, némi kitekintéssel Nagy Boldizsár kritikairói-szerkesztői tevékenységére is.

A szerző mindenekelőtt leszögezi: „A könyvek persze nem pályáznak arra, hogy bekerüljenek a *Gyermekirodalom Remekei* című képzeletbeli sorozatba. Rajongói könyvekről van szó, amelyeket azok olvasnak, akik a többi relikviát is megvetetik a szüleikkel” (uo.). Ezután a helykijelölés után hangzik el a főt idézett, a kritika legitimitására vonatkozó kérdés és válasz, ami azért is érdekes, mert logikusan önmaga mondanójának értékítéletét is viszonylagosítja azzal, hogy egy „igényességkeretben” történő elhelyezés után beszél az igényességről mint „titulált” attribútumról (s ez vagy nagyfokú reflektív habitusról árulkodik, vagy éppenséggel nem teljes mértékű következetességről). Ekképp folytatja: „És nem is az a fontos, mennyire ábrázolják realiztikusan a *HSM*-könyvek a »valóságot« vagy a kamaszkor problémáit, hanem inkább az, hogy milyen ideológia rejlik emögött a reprezentáció mögött. Ki beszél és mit mond – azaz kivel és mivel azonosul a több millió *HSM*-fan gyerek világszerte, és milyen hatása lehet ennek a társadalmi szerkezet konstituálására. Mindenre persze nem akarok válaszolni: három társadalmi kérdést fogok csak érinteni, és megnézem, hogyan jelennek meg ezek a filmekben és a két legutóbb megjelent *Vadmacskák*-könyvben” (uo.).

Nagy Boldizsár a populáris kultúra kutatásának egyik alapvető, működő módszerével nyúl tehát a szövegekhez – azt vizsgálja bennük, milyen értékeket és ideológiákat reprezentálnak és közvetítenek a termékek (ami,

jegyezzük meg, jelen vizsgálódásunknak is részfeladata). Mint ahogy explicite meg is fogalmazta, a „ki beszél és mit mond” kérdésre helyezi a hangsúlyt, míg a „hogyan beszél” problémaköre kevésbé tűnik fontosnak. Jóllehet, ez természetesen sosem lehet független a „ki és mit beszél” problémájától, ám jelzésértékű, hogy a nyelv működésének esztétikai szempontú vizsgálata ezúttal háttérbe szorul, két, a kritika végén található értékelő megjegyzés kivételével: „A csikorgó, magyartalan mondatok, a borzasztó szóról szóra fordítás azt juttatja a felnőtt eszébe, hogy olcsó munkaerőn spórol az Egmont Kiadó”, továbbá: „Biztosan nem ezekből a könyvekből fogják elsajátítani a gyerekek a helyes magyar beszédet” (uo.). E ponton eltűnik a viszonylagosság. A nyelvhasználatra vonatkozó józan didaxis jegyében, a „helyes magyar beszéd” perspektíváját felvéve kifejezetten a normatív, preskriptív szemléletmód a meghatározó. Hozzáteszem, ez a távlat nehezen tűnik kiküszöbölhetőnek egyfelől a gyermekirodalomról, másfelől a populáris kultúráról való *ilyen irányultságú* beszédben – az ideológiafelmutatás és értékközvetítés ugyanis éppenséggel a gyerekirodalomban sokat vitatott, ám vele szervesen összefonódó didaxis fogalmával van összefüggésben. A dolog rákfenéje ugyanakkor éppenséggel az, hogy a didaktikus tartalmak közvetítettsége, avagy, másfelől és másképpen közelítve, a műalkotás hatásmechanizmusa biztosan nem független a műalkotás nyelviségétől – a nyelv tehát nem pusztán önmagára hajlik ebben az összefüggésben, nem pusztán nyelv- és beszédművelési szinten releváns egy alkotás nyelvi gondozottsága (illetőleg összetettsége). Természetesen a tanító jellegnek, célzatnak sokféle előfordulási formája lehetséges, miközben azt nem állíthatjuk feltétlenül, hogy egy-egy gyermekirodalmi alkotás sikeressége vagy értéke nagyban függne a didaxis rejtett vagy nyilvánvaló voltától – előfordul, hogy a legőszintebben tanító jellegű alkotások lesznek nagyon kedveltek, ha szimpatikus érték-szerkezetük olyan mintát sugároz, mely nem hat taszítóan a gyermekbefogadóra, és mindez szépen megfér a narratíva egyéb jellemzőivel, a cselekmény fordulataival, az azonosulást nagymértékben meghatározó kedvelhető szereplőkkel, a médium – a szöveges és vizuális megjelenés – működésmódjával. Erre példaként Zdenek Miller *Kis vakond* sorozatát lehetne említeni, mely ökológiai és szociális elkötelezettsége, oktatófilm

jellege ellenére (vagy azzal együtt) válhatott igencsak népszerűvé. Fogós kérdés, s bizonyos az adott gyermekbefogadótól is esetenként függő helyzet, hogy a jól átlátható és követhető azonosulási mintákat felkínáló történetek kedvelhetőbbek-e, vagy éppenséggel a nyitottabb szerkezetű, a fantáziára többlet odabízó, nehezebben felfejthető képi és szöveges narratívák. Kisgyermekkorban a mesélés során a szülő/nagyobb testvér és a gyermek kreatív együttműködése során ez a kérdés részben föl is függesztődik, hiszen a mesélés, eljátszás, képnézegetés során a történet úgy alakul, ahogyan a mesemondás helyzetének résztvevői szeretnék – az *Altató* című vers is több ízben hangozhat föl – funkcionális helyzetben – a „kis Balázs” helyett egyéb névvel, s legalább annyiszor az „apuka” alszik el a vers végén, mint az „anyuka”. Az utóbbi időben rendkívül sikeres és népszerű *Anna, Peti és Gergő* sorozat esetében talán azért is lehet olyannyira egyszerű, sematikus, feliratszerű a szövegezés, hogy a szülő számára könnyen megadja az attól való eltérés, a színezés, a változtatás lehetőségét. A szöveg itt részint partitúra szerepben áll.

Bartos Erika könyveit – mind a nyelvi, mind a vizuális minőségét illetően – komoly bírálatok érték szakmai részről², mások azonban védelmükbe vették a szerzőt. Nagy Boldizsár maga is tárgyalja a jelenséget blogján egy eredetileg 2014-es, *Leave Bartos Erika alone!* című cikkében, amelyben azt fejtí ki, hogy a negatív kritikák elsősorban a popularitása miatt támadják Bartost, miközben ő „sosem akart szépirodalmi babérokra törni, ahogy azt sem várja el, hogy avantgárd művészek tartssák: a művei a popkultúra részei, ami se nem alacsonyabbrendűbb, se nem ártalmasabb, mint az ún. magasművészet és az avantgárd termékei” (NAGY 2014). Hozzáteszi, hogy „[s]ajnálatos, hogy ilyen sznob hierarchiákban és elitista oppozíciókban gondolkodik a magyar szakma nagy része (nyilván Tarkovszkijt néznek esténként, egy hosszú nap után és dodekafón szimfóniákat hallgatnak vacsorához), mert akár örülhetnének is annak, hogy van egy igazi sikertörténetünk a gyerekirodalom területén” (uo.). Miközben a cikk érvei természetesen megfontolandóak lehetnek, az kérdéses, hogy az elit–populáris dichotómiát vajon valóban a bírálatok vonják-e be a diskurzusba, s nem Nagy Boldizsár diagnózisa teszi-e ezt ismételtelen meg, például az itt idézett sorokban is.

Ezen a ponton érdemes lehet bevonnunk Molnár Gábor Tamás *Élet és Irodalom*-béli reflexióját egy Bartos Erika-könyvről írott kritikára, s annak egy nagyon fontos meglátását, mely a könyvek sokat kritizált nyelvi igénytelenségének problémájából indul ki: „A rendkívüli mértékű redundancia nem egyszerűen azért baj, mert bántja az érzékeny bölcsészfüleket, hanem mert a szövegértési kompetencia egyik legfontosabb összetevőjére nem készíti fel kicsiny hallgatóit: arra, hogy megértsék, amit a szöveg pusztán jelez, de nem mond ki. Az pedig, hogy a mesék folyamatos nyelvi beavatkozást igényelnek a felolvasótól, egyrészt bosszúságot okozhat a felolvasó felnőttek, de ennél is nagyobb baj, hogy a beavatkozás szükségének felismeréséhez már bizonyos nyelvi kultúrára van szükség, vagyis ezúttal is azok a gyermekek juthatnak hozzá a magasabb minőséghez, akiknek családjában már eleve rendelkezésre áll efféle minőségérzék és műveltség. Talán patetikusan hangzik ez a tézis, de a szerző és a kiadó fokozott gondossága, az intézmények minőségérzéke a kulturális javak demokratikusabb eloszlásához is vezethet, míg a trehányóság az otthonról hozott különbségek átörökítését szolgálja” (MOLNÁR 2009). Mindennek éppenséggel nem mond ellent az, hogy a kötetek kiválóan működnek a gyermekek között, hatalmas sikerük van, és nagy népszerűséggel bírnak – sőt.

Molnár tehát a nyelvi igényesség, (minimális) összetettség elvárását legfőképpen társadalmi és kulturális keretbe helyezi, és tételez szoros összefüggést a kettő között – Nagy Boldizsár eljárása tulajdonképp ennek az ellenkezője: ő a *Vadmacska*-kötetek szintén fölismert nyelvi igénytelenségének hajlamos kevésbé lényegi jelentőséget tulajdonítani, s erről leválaszthatónak véli a kulturális ideológiák és értékek kötetbeli reprezentációját. Mindkét módszertan érvényesnek tűnhet föl, hiszen egyfelől a reprezentáció nyilvánvalóan nem lehet független a nyelvi médiumtól, ugyanakkor az is állítható, hogy az értékszerkezet a narratíva fordulatai, a jellemábrázolás a finom nyelvi összetettség hiányában is rekonstruálható. Sőt, megkockáztatható, hogy az ideológia transzparenciája akár egyenes arányban is lehet a kisebb nyelvi ellenállással.

Molnár Gábor Tamás is megengedő annyiban, hogy elismeri, ha az „Anna és Peti”-típusú kötetekben valamiképpen megbocsátható és (szü-

lői felülvizsgálattal) kezelhető is a szöveg gondozatlansága, helyenkénti igénytelensége, addig az üzleti siker, a popularitás kitermel olyan következményeket, hatásokat, melyek már komolyabb károkat okozhatnak: „A szinte kivétel nélkül pozitív visszajelzés ugyanis láthatólag annyira meghozta Bartos Erika kedvét, hogy jó ötletnek gondolta óvodásoknak szóló verseit és mondókáit is könyvben publikálni. Márpedig vers esetében a nyelvi kreativitás fontossága nyilvánvalóan messze felülmúlja bármiféle nem nyelvi képességét vagy attitűdét. Ha az *Anna, Peti és Gergő*-mesék bizonyos fenntartásokkal ajánlhatók kisgyermekes családoknak, a Bartos-versek zömétől bizony érdemes inkább távol tartani gyermekeinket” (MOLNÁR 2009). E megjegyzés egyébként arra is felhívja a figyelmünket, hogy a narratív szövegek és a mondókák, versek megítélése, kezelése, vizsgálata is joggal eltérő alapokon és preferenciákkal kell, hogy működjön.

A *HSM*-könyvek más korosztályt szólítanak meg, mint az *Anna és Peti*-kötetek, s míg utóbbi esetben a didaxis járulékos kérdésként és erényként jelentkezett („úgy látom, hogy a könyvek nemcsak szórakoztatják a gyereket, hanem igen fontos készségek és ismeretek elsajátításához is hozzásegíthetik” – jelzi Molnár Gábor Tamás, lásd *uo.*), addig Nagy Boldizsár írásában a kulturális, társadalmi ideológiák reprezentációjának problémája elődleges szempontként mutatkozik meg.

A kritikus az alábbi társadalmi-kulturális kérdésköröket emeli ki: mindenekelőtt a férfiasság és nőiesség, a férfi és női szerepek problémáját, elsajátítását („Szembeszállni a macsótársadalommal és lerombolni a férfiasság definícióját” [Nagy 2009], illetve: „A klasszikus Hófehérke-dilemma is megjelenik a *HSM*-sorozatban: ki a szebb a vidéken, az ártatlan, szende, ma született kislány vagy a csajbirodalomban már otthonosan mozgó, taktikázó szexistennő?”³ lásd *uo.*), másfelől a kulturális mássággal történő szembesülést és a szabad versenyt („A *HSM* ideológiája multikulturalista és versenypárti. Önreprezentáció, kultúrák találkozása, celebration és kész a működő multikulturalizmus: Slavoj Žižek fogná itt a fejét.” lásd *uo.*).

A kritika végét pedig azért érdemes idézni, mert az eddig tárgyalt legtöbb jelenség összegzően megjelenik benne, ráadásul mintha a koráb-

ban föl-föltűnő ironia is hiányozna belőle: „A *Vadmacskák* legjobb sztorijai talán sosem lesznek kötelező olvasmányok” (uo.). A miértre nem kapunk választ, pedig a „talán” azt sejteti, hogy elvileg lehetnének – de nem világos, hogyan is viszonyul e kijelentés a kanonizációhoz, illetve a gyermek- és ifjúsági könyvek igényességéhez, mert a továbbiakban a hanyag, rossz fordításról esik szó. „Biztosan nem ezekből a könyvekből fogják elsajátítani a gyerekek a helyes magyar beszédet, de ha az ideológiáról és normák közvetítéséről van szó, a HSM-könyvekben megbízhatunk. Ahogyan a legjobb populáris művek, a HSM is ügyesen lavírozik az egyszerű befogadhatóság és a társadalomépítés között: az, hogy ilyen sikeres, azt jelzi, hogy az ideológiák hegemoniája során a posztmodern szellemiség végre elérte a legkisebbeket is. És emiatt fontos, hogy foglalkozunk vele” (uo.).

Láthatjuk, a *HSM*-könyveknek a szerző által korábban említett nyelvi megoldatlansága (hangsúlyozzuk: bevallottan „helytelen” magyar beszédéről esik szó) e ponton nem nagyvonalúan figyelmen kívül hagyható, mellékes kérdésként tűnik föl, hanem, a fordítás anomáliáit leszámítva, már-már erényként, amennyiben az egyszerű befogadhatóság az ideológia könnyebb hozzáférhetőségét segíti elő. Itt már nem a mű esztétikai rendszerének szükségszerű, integráns és nagyon fontos részeként előkerülő termékeny didaxisról van szó, hanem mintha a szórakoztató narratíva az átlátszó, felfejthetőségi problémába nem ütköző példázatoságban, normaközvetítésben nyerné el mindenekfölötti értelmét.⁴

Az elgondolkodtató, hogy amint láttuk, populáris–elit dichotómiát retorikájában újratermelő, ám mégis posztmodernként⁵ bemutatkozó (illetve ahhoz vonzó) kritikai nézőpontból a populáris kultúrához tartozó gyermekkönyv fő célja a „társadalomépítés” elősegítése egyfajta határozott értékrendszer felől. Nagy Boldizsár írásai ez utóbbi preferenciát természetesen nem rejtik véka alá. A *Felébresszük-e Csipkerózsikát?* című írásában például a meséknek a társadalmi szocializációban betöltött szerepét vizsgálja, egyebek mellett azt a kérdést is föltevé, hogy a klasszikus népmesék lehetnek-e „károsak” a mai kor gyermekeire, s ír arról is, hogy a mesék korábbi verzióihoz képest „a Disney-stúdió mindig is kritikusan nyúlt a klasszikus hercegnő-történetekhez, és hősnői a 20. századi női

jogok kiterjedésével együtt változtak” (NAGY 2019). Nemrégiben pedig Mészöly Ágnes és Molnár T. Eszter közös ifjúsági disztópiájáról (*Az embe-
rek országa. Kalaallit Nunaat*) írt rövidkritikát, amely nyomtatásban (majd
online) megjelent a *Magyar Narancs* hasábjain⁶, de fölkerült a szerző
kritikai weboldalára is. Ebben az írásban a könyvet részben amiatt ma-
rasztalja el, hogy kevésbé egyedi, hogy túlságosan egyértelműen követi
Lois Lowry korábbi művét (*Az emlékek őre*), másrészt pedig azért, mert
– szerinte – problémásan ábrázolja a különböző nemzetiségeket. Ez a
meglátása vitatható a könyv szövegének ismeretében, s jellemző, hogy
a legélesebb mondatot utólag ki is húzta az írásból, miután a regény
egyik szerzőjének reflexiója rávilágított arra, hogy a regényszöveg alap-
ján az nem állja meg a helyét; ám írásomnak e tartalmi vita lefolytatása
nem célja – a lényeges most az, hogy Nagy Boldizsár következetesen és
markánsan kéri számon a műveken például a szolidaritás vagy a prog-
resszív társadalmi értéképzetek közvetítését. Adott esetben ezt olyan
lényegesnek tartja, hogy a művet akár nagyvonalúbban is olvassa a
szükségesebnél, azzal a következménnyel, hogy ezzel a könyvre és annak
szerzőjére kellemetlen bélyeget süthet rá.⁷

Az elköteleződése abban is megnyilvánul, hogy Nagy Boldizsár a szer-
kesztője annak az érzékenyítő meseantológiának, amely erőteljes poli-
tikai-ideológiai ellenszenvet váltott ki, s ez a könyv egy politikus általi
„ledarálásában”, megsemmisítésében kulminálódott – amely tett után a
rokonszenv és az elhatárolódás gesztusai is azonnal megjelentek (vala-
mint rendkívül megnőtt a figyelem és érdeklődés a könyv iránt). A *Me-
seország mindenkié* című könyv recepciójának vizsgálata minden bizony-
nyal tanulságos lesz a későbbiekben, ám az érzékelhető jelenleg, hogy
a társadalmi érzékenyítés terén végzett gesztus reflexiója megelőzte az
esztétikai szempontú reflexiót. Utóbbi szempontok szóba sem kerültek,
míg – a könyv tulajdonképpeni elolvasása nélkül – bizonyos tematizált
kérdéskörök, elsősorban a homoszexualitás és a transzneműség, a vita
központjában maradtak. Ez a két téma egyébként messze nem meríti
ki a másság, az elfogadás, a különbözőség megértésének eltérő dimen-
zióit megjelenítő gyűjtemény érdeklődési körét – a kiadói leírás szerint
a meseátiratok olyan hősokeket állítanak középpontba, „akik valamilyen

stigmatizált vagy kisebbségi csoporthoz tartoznak”; a szerkesztő, Nagy Boldizsár szavaival: a felkérés szerint a könyvben „régí mesék új átíratái lesznek majd olyan szereplőkkel, akik nem fértek bele az eredeti történetekbe”⁸

A politikai radikális „olvasata” nem csak szimbolikusan, hanem tárgyi, könyvtesti mivoltában megsemmisítő és stigmatizáló: eltörölni akar, megtagadva a létezését valaminek. Nyilvánvalóan nincs ez arányban, és nem említhető egy lapon azokkal a gesztusokkal, amelyek egy kritikus gyors ráolvasásaiban nyilvánulnak meg. Azonban, ha belegondolunk, hogy egy felelőtlenül elkövetett ideológiai alapú olvasat milyen bélyegeket tud kiosztani és ott marasztalni, a kritikai érzékenyítés jegyében érdemes megfontolni azt is, hogy valamely társadalmi csoporttal szembeni igazságosság kivívásának igénye – ebben a munkakörben – megengedheti-e a művel és szerzőjével szembeni igazságtalanság elkövetését?

KIADÁSOK

NAGY Boldizsár szerk. (2020): *Meseország mindenkié*. Labrisz Leszbikus Egyesület, Budapest

IRODALOM

MOLNÁR Gábor Tamás (2009): Mese, olvasás, kritika. *ÉS*, február. 20. (LIII/8.)

<https://www.es.hu/cikk/2009-02-24/molnar-gabor-tamas/mese-olvasas-kritika.html>

NAGY Boldizsár (2009): *Miért fontos a High School Musical?*

<https://www.kritikusvagyok.hu/cikkek-blog/mi%C3%A9rt-olyan-fontos-a-high-school-musical?p=36>; *ÉS*, március 20. (LIII/12.)

<https://www.es.hu/cikk/2009-03-23/q-nagy-boldizsar/miert-fontos-a-high-school-musical.html>

NAGY Boldizsár (2014): *Leave Bartos Erika alone!*

<https://www.kritikusvagyok.hu/post/leave-bartos-erika-alone>

NAGY Boldizsár (2019): *Felébresszük-e Csipkerózsikát?*

<https://www.kritikusvagyok.hu/post/felébresszük-e-csipkerózsikát>

JEGYZETEK

¹ A tanulmány leadásának ideje 2020. 10. 2.

² Az ún. „Bogyó és Babóca-vita” máig nyomon követhető, az egyik alapozó kritika az ügyben Wittmann Ildikőé volt *Könyvműtárs* címmel az alábbi helyen: <http://gyermekirodalom.hu/?p=1918> Varga Betti reflexiója magára a vitára: <https://kotvufezve.reblog.hu/haboru-a-magyar-gyerekirodalomban>

³ A Hófehérke-történet lélektani dilemmája alapvetően az elvált szülők gyermekeként az anya hiányával való megbirkózás és a mostohával való kényszerű rivalizálás.

⁴ Érdemes egyébként nem szem elől téveszteni azt, hogy a példázatosság, *A tücsök és a hangya* vagy *A holló és a róka* aiszóposzi történetétől kezdve mind a mai napig aligha működhet magától értetődően – a mese gyakorta mást is példáz, mint a kinyilvánított vagy a gyorsan kikövetkeztethető tanulság. Egy gyermek számára például egyáltalán nem magától értetődő, hogy a hangya szerepét miért kell előnyben részesíteni a tücsökével szemben, hiszen utóbbi nem tesz mást, mint amit a gyermek is: játszik. A holló és a róka történetében pedig az okozhat dilemmát, hogy egyáltalán bármelyik fél előnyben részesíthető-e etikai, illetőleg pragmatikai szempontból, milyen viszonyban áll itt erkölcs és hatékonyság stb.

⁵ „A posztmodern felbontotta az oppozíciókat, a feminizmus pedig rehabilitálta a ribikirálynőket” – fogalmaz Nagy Boldizsár (uo.).

⁶ *Magyar Narancs*, 2020/35.

<https://magyarnarancs.hu/konyv/kukucskalok-es-motyogok-132656>

A szerző saját oldalán *Itt Az emlékek őre magyar feldolgozása* címmel:

<https://www.kritikusvagyok.hu/post/itt-az-emlekek-ore-magyar-feldolgozasa>

⁷ Az eset távolról emlékeztet arra a 2003-as vitára, amelynek nyitányán, szintén a *Magyar Narancs* hasábjain, Báthori Csaba *A tétova konkvisztádor* című írásában erkölcsileg denuniciáló kritikai olvasatát adta Térey János *Sonja útja a Saxonia mozitól a Pirmai tégig* című verseskönyvének, illetve szerzőjének. Ezt követően mások mellett például Margócsy István vette védelmébe a könyvet, s mutatott rá a kritika tendenciózus olvasatára, végül az alábbi kérdést téve föl: „S ha már ennyit (bár nem szerencsésen) írt a költő felelősségéről: vajon miért feledkezik meg a kritikusról?” *Magyar Narancs*, 2003/40.

https://magyarnarancs.hu/konyv/margocsy_istvan_a_liberalis_perzekutor_reflexio_bathori_csaba_terey-kritikajara-56049

⁸ Forrás a szerző weboldala: <https://www.kritikusvagyok.hu/post/mesek-kulombbzo-gyerekeknek>

BÁLINT EMMA

A konyhából a csataterre

A társadalmi nemi szerepek filmes megjelenítése Hófehérke karakterén keresztül

Hófehérke egyike a legrégebbi, legnépszerűbb és leggyakrabban újraértelmezett meseszereplőknek. Történetének első és legmeghatározóbb írásos változata¹, amelyen adaptációk tömkelege alapszik, az 1812-ben a Grimm testvérek által kiadott *Gyermek- és családi mesék* (*Kinder- und Hausmärchen*) gyűjteményben jelent meg német nyelven. A magyar nyelvű fordítások a Grimm testvérek által írt utolsó, 1857-es változaton alapulnak, melyek közül a legismertebbek Benedek Elek *Hófehérke* (1904), valamint Adamik Lajos és Márton László *Hófejírke* (1989) című változatai. Kiadásainak sokasága és sokszínűsége ellenére a 20. század közepe óta mégis leginkább az 1937-es Walt Disney-rajzfilm, a *Hófehérke és a hét törpe* (*Snow White and the Seven Dwarfs*) révén, mintsem mesekönyvekből ismerik az elárvult és mostohaanya által halálra ítélt hercegnő történetét. Az elmúlt több mint kétszáz év során a mesének számos olyan adaptációja született, amelyben Hófehérkét nem egyszerűen egy szerencsétlen sorsú és naiv gyermekként, hanem egy erősebb és bátrabb, önmagáért kiállni és önmagát megvédeni képes fiatal nőként ábrázolják. A legújabb ilyen filmes feldolgozás az amerikai Universal Studios 2012-ben bemutatott *Hófehér és a Vadász* (*Snow White and the Huntsman*) című filmje, melyben Hófehérke a meggyilkolásával megbízott Vadással az oldalán indít csatát gonosz mostohája ellen. A Grimm testvérek által népszerűsített népmesék azonban természetesen nem csak angol nyelvterületeken, hanem a világ minden pontján inspirálták és inspirálják a mai napig a művészeket, amelyeknek már csak azért is érdemes figyelmet szentelni, hiszen sajátos nézőpontjaiknak és a kultúr-

specifikus referenciáknak köszönhetően képesek felfrissíteni a közismert és megszürkült történeteket. Ilyen például az 1984-es *Hófehér*, egy Magyarországon készült egész estés *Hófehérke*-paródia, melyről különleges jellege ellenére kevés tanulmányban és kritikai esszében lehet olvasni.

A Disney-gépezet *Hófehérke* karakterével korhű és könnyen értelmezhető példaképet akart állítani a gyermekeknek az által, hogy a gyermekeket a moziterembe kísérő szülők számára is elfogadható, már-már kli-sének számító nemi szereppel és jellemmel ruházták fel. Emiatt, bár a rajzfilmkészítés technikai szemszögéből nézve a *Hófehérke és a hét törpe* korszakújító volt, karakterfejlesztés szempontjából teljesen tradicionális. Ezzel szemben a magyar készítésű *Hófehér* és a hollywoodi *Hófehér és a vadász* forradalmasítottak: míg az előbbi a humor felől közelít, az utóbbi pedig igyekszik autentikusabbá tenni a történetet, mindkettő megkísérli felszabadítani a főszereplőt a Disney által egyértelműsített és ráégetett nemi sztereotípiák alól a maga módján. *Hófehérke* karaktere ezáltal alkalmazkodott a kortárs közönségek elvárásaihoz, és ezzel egyidejűleg a mese alapvető szerkezeti felépítése és morális üzenetei is megváltoztak. Ezen tanulmány célja, hogy a fent említett három *Hófehérke*-adaptáció időrendi sorrendben történő elemzésén keresztül mélyrehatóbban megfigyeljem és bemutassam *Hófehérke* karakterének filmes fejlődését. Nemcsak a szereplők külső megjelenését, hanem tetteiket és megfogalmazott gondolataikat is figyelembe veszem. Első és legfontosabb kérdésem, hogy valóban az asszertivitás és az önvédelem irányába fejlődött-e *Hófehérke* ezekben a reprezentatív filmekben. A hercegnő új és javított kiadásai első ránézésre nagyon különbözőek, de valóban kevésbé szorulnak rá az egyébként ritkán megjelenő és jelentéktelen férfi szereplők segítségére, mint az irodalmi mesében vagy a *Hófehérke*-adaptációk számára oly meghatározó Walt Disney-rajzfilmben? A mesében számos utalás van arra, hogy *Hófehérke* lányból asszonnyá vagy legalábbis feleséggé cseperedik, de vajon ez ezekben a filmes adaptációkban is bekövetkezik?

A filmek és a karakterek variációinak tárgyalása során elsősorban feminista filmelméleteket használlok, köztük Laura Mulvey nézni valóság („to-be-looked-at-ness”) fogalmát és Mary Ann Doane az álcázásról (masque-

rade) szóló elméletét. Ezek mellett a mesekutatás legkiemelkedőbb szerzőinek, Bruno Bettelheim pszichoanalitikai és Jack Zipes szociokulturális megközelítésű írásaira is támaszkodom. Mindketten nagy hangsúlyt fektetnek a mesék szocializáló és nevelő szerepére a gyermekek életében. Az irodalmi mesék mellett Bettelheim már az 1970-es években, a filmkutatás hajnalán felismerte a film médiumának hatalmát, különös figyelmet szentelve a Walt Disney Productions akkoriban is korszakalkotónak számító rajzfilmjeire. Mivel a *Hófehérke és a hét törpe* volt az első egész estés animációs játékfilm, nemcsak a későbbi *Hófehérke*-adaptációkat, hanem a hercegnős tündérmesék kánonját és az animációs mesefilmkészítés egészét is meghatározta. Ennek ellenére, mivel a filmes adaptációk is tükrözik és formálják a kultúráról alkotott elméleteket, szükség van arra, hogy folyamatosan megújuljanak, épp úgy, ahogy arra is, hogy a kutatók újra és újra elővegyék és elemezzék őket. Ahogyan az nemrégiben egyértelművé vált, széles körben elfogadott tény, hogy a mesék amellett, hogy támpontokat nyújtanak olvasóiknak/nézőiknek ahhoz, hogy megtalálják a saját helyüket, és véleményt tudjanak alkotni az őket körülvevő világról, formálják és legitímálják célközönségük, a gyerekek identitását, köztük nemi identitásukat, ezért fokozott szükség van arra, hogy (újra)értelmezésük által azonosítsuk a nem csak a készítésükkor, hanem a mai világban is értékes és hasznosítható értékeket megerősítő változatokat.

Hófehérke útja a mozivászonig

Hófehérke történetét nemcsak a Grimm testvérek módosították és írták újra és újra a *Gyermek- és családi mesék* (*Kinder und Hausmärchen*) című gyűjteményük több kiadásában, hanem a fordítások során is szivárogtak bele változások, beleértve Hófehérke karakterfejlődését, a szépség fogalmának és jelentőségének újraértelmezését, valamint a királynő és Hófehérke kapcsolatának ingadozását. A négy itt elemzett irodalmi változat közül – az eredeti német mellett a Jack Zipes által angolra fordított, illetve a Benedek Elek és Adamik Lajos által magyarba átültetett meséket említtem – a fejlődést, illetve annak hiányát a német változat közvetve

emeli ki azáltal, hogy mindvégig gyermekként, semleges nemben utal Hófehérkére, és még a herceg érkeztekor sem nevezi nőnek. Ezzel egyidejűleg ugyanebben a verzióban Hófehérke felnőtt, mostohaanyjával vetekvő hiúságát is bizonyítja az, hogy jóhiszeműen elfogadja a vénasszonynak álcázott királynőtől a jótanácsokat és a tradicionális divatcikkeket és női kellékeket, hiszen a lelke mélyén pont azokra vágyik; pontosabban arra, hogy ő is teljes értékű felnőtt nő lehessen (BETTELHEIM 1977; 210). Erre utal az erdőben töltött időszak is, mely Hófehérke felnevelésének a periódusát, egy a társadalomba való beavatási szertartás legfőbb próbáját hivatott reprezentálni, melynek különböző megjelenítése és értelmezése a filmek esetében fog nagyobb jelentőséget hordozni.

Míg Hófehérke szépségét mindegyik verzióban mindenki csodálja, sőt, a német változatban a herceg egyenesen azért szeretné hazavinni Hófehérkét koporsójában, hogy tovább gyönyörködhessen benne, a királynő szépségét csak az angol változat említi egyértelműen, valamint csak itt találunk utalást arra, hogy a vadász részben a szépsége miatt sajnálja meg és engedi szabadon Hófehérkét. Érdekességként említhető, ám inkább egyszerű fordítási sajátosságként könyvelhető el, hogy míg a német és angol változatokban a tükör szerint Hófehérke ezerszer szebb a királynőnél, addig Adamik fordításában mindössze százszor.

Az angol változatban nem Hófehérke mostohaanyja, hanem maga az édesanyja válik féltékennyé, és akarja megöletni saját lányát, és más változatokban is értelmezhető úgy, hogy a mostoha és az édesanya a szülő szigorú és kedves oldalainak a megtestesülései (BETTELHEIM 1977; 70). Az, hogy a királynő terve mindvégig az, hogy megegye a kislány tüdejét és máját, és ezzel szó szerint bekebelezze Hófehérkét és annak (belső) szépségét, csak az angol változatban kerül említésre, pedig karaktereik egymástól való függése mindenkor érezhető. Sőt, miután Hófehérke a mérgezett almától végleg meghalni látszik, a királynő azt mondja, most már békében nyugodhat, mintha mostohagyermekével együtt ő is meghalt volna. Bár egyértelműen jelentőséggel bírnak ezek a gyakran nüansznyi különbségek, ezek a változtatások mégis elenyészőek azok mellett, amelyeket a Disney-gépezet és az azt követő filmadaptációk sora hoztak létre.

A legkorábbi filmes meseadaptációkat a 18. században készítették a mozi elsősorban francia úttörői, melyek *féerie* néven váltak ismertté; ezekben azonban nem a narratíva és a karakterek fejlődésére, inkább a filmes médium technikai oldalára helyezték a hangsúlyt (CRISTIAN-DRAGON 2008; 12, ZIPES 2011; 31). Ezekkel szemben állnak a Walt Disney-féle animációs tündérmesék, melyek cukormázzal beborítva és a végtelenségig leegyszerűsítve helyezik át a közismert történeteket az új médiumba. A filmművészet fentebb említett korszakalkotó műve, a *Hófehérke és a hét törpe* elkészítése által tehát Disney nem csak az adott mese legelfogadottabb formáját, hanem a mindenkori, gyermekeknek szánt tündérmese tökéletes szerkezetét is meghatározta, sőt, védjegyezte azt (ZIPES 2011; 116). Ezen két irányzatból kiindulva felismerhetjük a mai napig népszerű klasszikus és kísérleti filmes meseadaptációk közötti alapvető különbségeket: az előbbi, melynek fontos képviselője és népszerűsítője a Disney-gépezet, a mese ismertségéből próbál profitálni, lehetőleg szöveghű, óvatos és széles körben elfogadható adaptációkat gyártva, míg az utóbbi gyakran megkérdőjelezi a klasszikus tündérmeséket meghatározó heteropatriarchális és egyéb hierarchikus alapokra épült rendszereket, és gyökeresen megváltoztatja a mesék szerkezetét, nem ritkán a rigid Disney-változatok megszólítása és parodizálása által. Mindemellett *Hófehérke* története azért is különleges filmtörténeti szempontból, mert magában hordozza annak lehetőségét is, hogy felidézze és feketén-fehéren ábrázolja a korai, 20. század eleji hollywoodi filmek naiva-vamp ellentétét, melyet Sandra M. Gilbert és Susan Gubar az angyal-nő valamint a szörny-nő ellentétéként határoz meg (GILBERT-GUBAR 1979; 36). A szépség itt azonban nem csupán a külső jegyekre, hanem inkább a viktoriánus házi angyal szerepét is meghatározó belső, a személyiségre vonatkozó jellemzőkre utal: szép az, aki kedves, segítőkész, csendes és engedelmes, tehát példás női viselkedést gyakorol (ZIPES 2011; 120). Ebben a párosban a gonosz királynő, aki szemmel láthatóan birtokolja ugyanazokat a szépséget meghatározó jegyeket, mint *Hófehérke*, legalább olyan fontos és izgalmas szereplő, mint az engedelmes, naiv és jószívű *Hófehérke* (ZIPES 2011; 115), filmes alteregója pedig egyidejűleg iskolapéldája a film noirból ismert *femme fatale* karakternek

is, egy az anyaság antitézisét megtestesítő, aktivitás és passzivitás között megrekedt női karakternek, aki minden ereje és bátorsága ellenére csupán hordozója, de sosem teljes jogú birtoklója a hatalomnak (DOANE 1991; 2), ahogyan azt számos gyilkossági kísérletének kudarcba fulladása is mutatja. A királynő, aki egyszerre bizonyítja és cáfolja azt az egészen Platónhoz visszavezethető gondolatot, miszerint a szépség és a jóság, illetve a csúfság és a gonoszság együtt járnak (BAKER-SPERRY–GRAUERHOLZ 2003; 718), mindenekefeletti gyönyörűségre való törekvésében éppen ezt a tulajdonságát félredobva egy ráncos, görnyedt vénasszonynak álcázva magát próbálja elcsábítani az erdő mélyén bűvő Hófehérkét.

A megfilmesített mesékben a fiatal női karakterek mellett mégis háttérbe szorulnak az idős nők és a férfiak (BAKER-SPERRY–GRAUERHOLZ 2003; 717–722). A *Hófehérkében* a vadász magára ölt ugyan egy cselekvő patriarchális szerepet (GILBERT–GUBAR 1979; 39), melyben helyettesíti a királyt, a férjet és az apát (BETTELHEIM 1977; 206), mégsem sikerül eleget tennie sem a feleség, sem a gyermek kéréseinek és igényeinek. Ugyanakkor meglepő módon, attól függetlenül, hogy oly kevésszer jelenik meg férfiszereplő a mesében, a történetet az irodalmi változatokban is a Laura Mulvey által felvázolt nézés élvezetének rendszere irányítja: a férfi aktív, a nő pedig passzív szerepet tölt be (MULVEY 1999; 62). A nő passzivitás és szépség kiemelése által legitimálják a domináns nemi szerepeket (BAKER-SPERRY–GRAUERHOLZ 2003; 711), mely értelmében a férfi idealizált egóként jelenik meg, akivel azonosulni szeretne az olvasó/néző, a nő pedig a szkopofilikus nézés tehetetlen, erotizált tárgyává válik (MULVEY 1999; 64). A *Hófehérke* mese lényege tehát abban rejlik, hogy mit jelent a szépség a nők számára, és hogy hogyan tudja azt a férfi tekintete manipulálni (ZIPES 2011; 117), ami a vizuális adaptációkban még inkább előtérbe kerül.

Éppen ezért talán még a királynőnél is érdekesebb szereplő a tükör, aki hatalommal rendelkezik, legalábbis a nők felett. Sok adaptációban férfiként jelenik meg, talán épp az elhunyt király gondolatait tolmácsolva. Gilbert és Gubar szerint ez a férfihang a patriarchális rendszer antropomorfizálása, amely a nők egymásnak uszításán dolgozik (GILBERT–GUBAR 1979; 38), így ő a valódi főgonosz, mivel egyedül ő határozza meg a

szépségideált, és az ő királynéval ápolt kapcsolata okozza a fő konfliktust (ZIPES 2011; 116). Bár a királynő szebb Hófehérkénél, ezt nem tudja, mert a tükörben nem önmagát látja, csak a tükör által diktált elvárásokat (ZIPES 2011; 122). Az, hogy Hófehérke bele sem néz a tükörbe, jelentheti azt, hogy nem akarja megismerni önmagát, de azt is, hogy (még) nem áll készen arra, hogy alávesse magát a patriarchális nemi szerepek elszájtására.

Ennek értelmében a *Hófehérke és a hét törpe* főhőse alkalmazkodik a meseben is uralkodó sztereotípiákhoz, s egy hasonlóan jelentéktelen funkciót tölt be a nézés tárgyaként és a történekek passzív elszenvedőjeként. Míg azonban a Disney-féle Hófehérke mosogatva és söprögetve várja hercege eljövetelét, alátámasztva azt, hogy „a tündérmese a kiszolgáltatott, elesett nőfigurákat kedveli inkább, akikkel szemben a férfi nagylelkű és lovagias lehet” (BOLDIZSÁR 2003; 41), a *Hófehér* főhősnője egy mármár nevetségesen szerencsétlen és egyszerű fiatal lány, aki kevés sikerrel ugyan, de igyekszik saját kezébe venni élete irányítását; miközben a *Hófehér és a vadász* egy erősebb, sőt, harcias hercegnőt állít a csatáterre, rácáfolva arra, hogy a főhősnő szerepe és funkciója kizárólag a ház vagy család körüli problémák megoldása, és nem a hétfejű sárkány legyőzése (BOLDIZSÁR 2003; 27). A továbbiakban a mese filmváltozatainak vizsgálatán keresztül tárgyalom a női karakterek kapcsolatát, a férfi karakterek, köztük a tükör bíráló és irányító szerepét, valamint Hófehérke külsejének és jellemének alakulását.

Hófehérke és a hét törpe (1937)

A mese fentebb tárgyalt irodalmi változatai olyan fontos témákat, morális és etikai kérdésköröket pedzegetnek, mint a felnőtté válás, az érettség, a szexualitás és a halál, de a Disney Stúdió a széleskörű népszerűség érdekében, valamint a cég profitorientáltsága okán leegyszerűsítette és leegyszerűsítette a történetet. Így a rajzfilm a szerintük helyesnek tartott szexuális szerepeken, viselkedési formákon és szokásokon alapul (ZIPES 2006; 206), melyet a korabeli és a mesékhez illő, elsősorban a nemi szerepkörökre vonatkozó sztereotípiák alkalmazásával értek el. Ezzel a

rajzfilmmel a Disney-gépezet nemcsak „a hercegnő narratívát” tette magáévá szinte monopolizálva azt (WHELAN 2012; 22), hanem a lányok ideális személyiségét és viselkedésmódját is meghatározta (WHELAN 2012; 23–24). Ezek azonban több szempontból is károsak: nemcsak azok létjogosultságát bizonyítják a közönség számára, hanem a szereplők személyiségének formálását és fejlődését is akadályozzák.

A Hófehérke és a hét törpe készültek a stúdiót olyan külső hatások érték, mint a kitörni készülő második világháború, az 1930-as évekbeli amerikai gazdasági válság, valamint, még közvetlenebb módon, a hollywoodi Mozgóképelőállítási kód szabályzata. Ez utóbbi célja az volt, hogy az általuk meghatározott morális és etikus mércének megfelelő szabályok alapján megtisztítsák a mozivásznak az immorális tartalmaktól, beleértve a gyermekeknek szánt rajzfilmeket is (CRISTIAN–DRAGON 2008; 73). Érthető, hogy ilyen nyomások alatt Disney igyekezett egy olyan elvarázsolt és a valóságtól távol eső helyet létrehozni, ahol szülők és gyermekek egyaránt gondtalanul és biztonságban érezhették magukat.

A meseország kapuját jelző vaskos mesekönyv kinyílásával egy, a történetnek autentitást kölcsönző középkori helyszínre transzportálják a nézőt, ahogy ez bevett szokás a tündérmesék (audio-)vizuális adaptációiban. A könyv vizuális trópusa mellett a herceg is keretként szolgál a Disney-rajzfilmben, hiszen, mintha csak azért vonulna háttérbe, hogy Hófehérke megtalálhassa magát, csupán a film elején és végén jelenik meg. Mégis, továbbra is ő tekinthető annak a szereplőnek, akinek a tekintete alatt a film eseményei kibontakoznak, és aki nélkül Hófehérke sem léphet saját fejlődésének következő szakaszába (MULVEY 1999; 64). Ezáltal a herceg férfiként azzá a karakterré válik, akinek a jelenléte szükséges bárminemű változás előidézéséhez, és aki előre tudja mozdítani a történetet.

Ahogy a mese, úgy a rajzfilm is a névtelen gonosz királynővel kezdődik, aki tükrét nézi. A tükörben egy fehér, kifejezéstelen és nemtelen maszk jelenik meg, akinek a hangja azonban egyértelműen férfié, s a patriarchális réteg véleményét tükrözi (GILBERT–GUBAR 1979; 38). Hófehérke hamarosan egyedül találja magát a sötét erdőben, majd a horrorfilmbe illő jelenetet a törpék kunyhójához való megérkezése zárja.

Hófehérke bekopog, és választ nem kapván, nem éppen udvarias fiatal hölgyhöz illően, besétál. A mesével ellentétben nem enni, inni, majd aludni tér, hanem körülnéz, és a kunyhó elhanyagolt állapotát felmérve azonnal nagytakarításba kezd. Nem várja meg, ahogyan a Grimm testvérek szövegében tette, hogy a törpék felajánlják, akkor maradhat, ha főz, mos és takarít rájuk, hanem teljesen egyedül ismeri fel, milyen funkciót tud betölteni a törpék életében. Amikor a törpék rátalálnak, hamar egy angyalhoz hasonlítják, ezzel utalva arra, hogy a kunyhót feltakarítván remekül megtestesíti a viktoriánus házi angyal ideálját (GILBERT–GUBAR 1979; 39), de még nem helyezik ellentétbe a szörnyeteg királynővel.

Disney abban is az elsők közé tartozik, hogy nevekkkel és személyiségekkel látta el a törpéket, akik olyanok, mint a nevetlen, engedetlen gyerekek, és mindössze a komikus hatás érdekében kaptak ekkora helyet a történetben. Ám még így is Hófehérke felett állnak, hisz megszabják neki, hogy mit szabad és mit nem szabad csinálnia a házukban. A gonosz királynő rögtön a mérgezett almával kínálja mostohalányát, a szépségápolási kellékek elmaradnak, és ezzel Hófehérke hiúsága is leplezve marad. Nemcsak azért fontos azonban az alma, mert attól szenderül mély álomba a hercegnő, hanem a mitológiához és a Bibliához kötődő konnotációi miatt is. Az, hogy Hófehérke elfogadja az Afroditéhoz és a tudás fájához köthető gyümölcsöt, azt hivatott jelezni, hogy saját véleménye szerint vágyódik a felnövés iránt, szexuális és intellektuális értelemben is (BETTELHEIM 1977; 212). Azonban, ahogyan azt a törpék aggodalma elővetíti, nem áll teljesen készen arra, hogy önálló nő legyen. Hófehérkének a törpék anyjaként betöltött szerepe is csak álcaként fogható fel, mely a sajátos személyiségjegyeinek és funkciójának hiányát hivatott elrejtteni. Mary Ann Doane definíciója szerint az efféle álca a női flörtölés és viselkedés túljátszásával egy látványos, figyelmet elterelő felszínt képez, mely elrejtja a valódi és egyedi személyiség hiányát (DOANE 1991; 25). Ez egy mesterséges és performatív nemi szerep, ami mindig az ellenkező nem elvárásai alapján jön létre (BUTLER 2010; 64). Hófehérke tehát nagymértékben függ a férfi karakterektől, és teljes mértékben passzív szerepet tölt be, melyet a királynő elősegít azáltal, hogy morbid művészeti alkotást csinál Hófehérkéből, melyben férfiak gyönyörködnek

(GILBERT–GUBAR 1979; 40). Tulajdonképpen a gonosz királynő és Hófehérke is rab: egyikük a tüköré, másikuk az üvegkoporsóé (GILBERT–GUBAR 1979; 36). Utóbbi később az őt először megvásárolni akaró, majd szexuálisan zaklató és elrabló hercegé is. Ez a meglehetősen kicsavart történet az alapja a Disney boldogságreceptjének, melyet azóta rengetegszer újrahasznosítottak a hercegnős rajzfilmjeikben (ZIPES 2011; 88). A királynőt végül nem a törpék vagy a leendő királyi pár bünteti meg, hanem a természet: ezáltal mindenki ártatlan marad, s csak a gonosz fizet halálával a tetteiért.

Hófehérke, bár arcfelépítése alapján leginkább egy hároméves kislánnyra hasonlít, a korabeli elvárások szerint tipikus szépség. A Disney-verzió magába foglal olyan korai 20. századi amerikai és hollywoodi ideálokat is, mint a Garçon hajstílus és a vékony testalkat. Ez a divatos Hófehérke mégis ízig-vérig hercegnő, aki nem tudja megvédeni magát, és a film legmozgalmasabb jeleneteiben nem is vesz részt (ZIPES 2006; 205). Anynyira engedelmes és magatehetetlen, hogy szinte elveszíti a történetben az aktív funkcióját és tökéletes megtestesítőjévé válik annak, amit Laura Mulvey néznivalóként („to-be-looked-at-ness”) definiált. Az ilyen női karakter exhibicionista módon kerül a látvány passzív tárgyává, hogy vizuális örömet nyújthasson a heteroszexuális férfi néző számára (MULVEY 1999; 63). Mesefilmek esetében természetesen a szereplők és a történet elsősorban inkább gyerekeknek mutat egy szigorúan ellenőrzött követendő példát.

A *Hófehérke* egy klasszikus narratívát tár nézői elé, melyben a nők élete a férfiak tekintetének tükrében játszódik le (ZIPES 2011; 116), még hozzá egy szigorúan heteroszexuális rendszerben. A filmben szereplő karakterek és a nézők is a nőt, Hófehérkét nézik mint erotikus, vagy legalábbis mint a sztereotipikus és társadalmilag elfogadott nemi szerepek és jellemzők értelmében példát mutató passzív és engedelmes tárgyat (MULVEY 1999; 63). Bár a hollywoodi filmek ügyesen kombinálják a látványos elemeket és a narratívát, a nő képe mindig megállítja a diegézist (MULVEY 1999; 63). Bár, mint már említettem, a férfiaknak nem jut nagy szerep, Hófehérke mégis csak rajtuk keresztül, vagy velük ellentétbe állítva definiálható (MULVEY 1999; 124): Hófehérke a halott király gyermeke,

a törpékről gondoskodó pótanya és cseléd lány, amely szerepét azonban elveszíti a szimbolikus újjászületését és a nekrofil csókot követően, átalakulva a herceg menyasszonyává, elfoglalva az előre meghatározott pozícióját hercegnőként. Hófehérke látszólag irányító szerepe a törpék anyukájaként tehát nem tart sokáig, mégis fontos, mivel ez az időszak jelöli a film egyik fő mondanivalóját, vagyis a nők „házasítását,” vagy a háztartás vezetésére és a családjuk ellátására való nevelését (ZIPES 2006; 204). A cél, hogy a gyerekeknek megtanítsák a helyes és társadalmilag elfogadott viselkedési formákat, még mielőtt kitörne a második világháború, amelynek következményei arra fogják kényszeríteni a nőket, hogy munkába álljanak.

Mivel a klasszikus tündérmesék kivétel nélkül a patriarchális szimbolikus renden alapuló szexuális és nemi szerepekkel operálnak (ZIPES 2006; 194, BACCHILEGA 1997; 10), így azok adaptációi sem tudják elkerülni e szerepek megjelenítését: akár elfogadják és használják, akár megtagadják és felülírják azokat. A legrégebbi népmeséket meghatározó aktív férfi és passzív női szereplők ellentéte (MULVEY 1999; 125) a Grimm testvérek által lejegyzett *Hófehérké*ben, sőt, a történet számos filmes adaptációjában is megfigyelhető. Habár az irodalmi *Hófehérké*ben a női fejlődés és féltékenysége (BACCHILEGA 1997; 31), Hófehérke és a gonosz mostoha problematikus kapcsolata (GILBERT–GUBAR 1979; 36), pszichoanalitikai értelmezésben pedig az Ödipusz-komplexus legyőzése (BETTELHEIM 1977; 195), és nem a megfelelő férj felkeresése irányítja a történéseket, a mese mégis csak akkor tekinthető befejezettnek, ha a főhősnő elfogadja és elfoglalja a számára előírt szerepet feleségként és hercegnőként.

Hófehér (1984)

A *Hófehér*, ez az izgalmas, groteszk és satirikus, szócickekkel és kultúr-specifikus utalásokkal tűzdelt paródia felnőttek számára készült, amire a tudós, Tutegál mester még a film elején figyelmezteti is a nézőket. Bár Hófehér továbbra is a viktoriánus házi angyal szerepét tölti be, annyira rosszul csinálja, hogy nem tekinthető példaképnek. Az ilyen parodikus ábrázolások különösen a posztmodern korban terjedtek el (BACCHILE-

GA 1997; 20), és gyakran tekinthetők a Disney rajzfilmjeire adott válaszként, melyekben előtérbe kerül a királynő és az ő pszichikai állapota, illetve melyekben a főszereplő hercegnő általában bátrabb és önállóbb (MAIO 2012; 205). Ezeket Jack Zipes egyenesen a Disney-t megdöntő vagy felülíró („de-Disneyfied”) meséknek és filmeknek nevezi (ZIPES 2011; 15). A *Hófehér* írója, rendezője és tervezője, Nepp József már az 1960-as években kiemelkedő résztvevője volt a magyar animációs színtérnek. A nevéhez olyan ismert rajzfilmek és sorozatok fűződnek, mint *A Mézga-család* és a *Macskafogó* (M. TÓTH 2010; 55), ám talán éppen felnőttes humora miatt, a *Hófehért* csekélyebb népszerűség övezi.

Mint minden *Hófehérke*-történet és a tündérmesék nagy hányada, a magyar *Hófehér* is egy királynő gyermek utáni vágyakozásával indul (BOLDI-ZSÁR 2003; 30), mely azonnal megadja a rajzfilm parodikus hangvételét. Sőt, Nepp még egy tipikus afrikai fekete bőrű királynőt is becsempészett a sorba, amit a Disney Stúdió csak 2009-ben mert megtenni *A hercegnő és a béka* mozivásznonra vitelével. Bár a vészjóslóan szürke bőrű, szívtelen és határtalanul boldogtalan és életunt Lady Konstans Frizsider királyné nem vágyik gyermekre, az egyetlen még meg nem mérgeztetett udvarhölgye, Arrogancia meggyőzi, hogy kötelessége utódot nemzeni az iránta egyébként meglehetősen közömbös király számára. A túlságosan is segítőkész szolgáló egy mérgezett tűt nyújt a királynőnek, aki zavarában egy albínó gyermekre vágyik, és egy csepp vér elhullajtása után azonnal meghal.

A mese tehát gyász hírrel indul, de itt a királynő tölti be a köszömlére tett halott szerepét, nem Hófehér. A királyné halálát Arrogancia hetekig titokban tartja, egyrészt, hogy véghezvihesse tervét, miszerint a királyi udvar professzora, Tutegál mester könyökpuszikért cserébe kotyvaszt egy királyi gyermeket, másrészt mert tart tőle, hogy ha a király megtudja, „hogya felesége gyereket vár, még képes és utólag meglátogatja az ágyban”, utalva többek között a Walt Disney-rajzfilmben alkalmazott halottébrésztő csókra. Hófehér végül az idős és bolond király, Utolsó avagy Oroszlánszagú Leó egyik tyúkjának, Kolumbának tojásából születik meseterséges megtermékenyítésen keresztül. Miután elébe hozzák a pólyába csavart vörös szemű, tollas hercegnőt, egy katona egy pillantást vetve rá

nyomban elájul, a nézőknek pedig az egyik karjánál többet nem is mutatnak. A király szerint azonban „egy trónörökösnél nem a fej a fontos”, majd ő a lány nemi szerve láttán borul ki. A halott Frizsider ágyánál Arrogancia máris felajánlja a kezét a királynak, és a „gyász-születésnappal egybekötött lakodalmi temetés” közepette Hófehérről teljesen megfélemez mindenki. A három film közül itt ábrázolják a legszembetűnőbben azt, hogy mennyire gyenge jellemek az apa és a vadász – aminek az irodalmi mese elemzéseiben is nagy jelentőséget tulajdonítanak –, hiszen sem Hófehére, sem a mostoha szükségleteinek és kéréseinek nem képesek eleget tenni (BETTELHEIM 1977; 205). A vadász neve itt találó módon Szatíró, egy szemtelen és reménytelenül szerelmes férfi, akinél nem egyértelmű, hogy Arrogancia kezére vagy fityiszt mutató jogaára pályázik. Hófehér úgy viselkedik, mint egy vadonban nevelkedett gyermek: négykézláb közlekedik, csontot eszik és morog. Végül már öt-hat éves korban kidobják a várból, mert kolbászt lop. Ekkor szembesülhet először a néző a lány addig trükkösen eltakart arcával. A mesében Hófehére statikus, passzív és gyönyörű, mint egy tükörkép (BACCHILEGA 1997; 29), mely vonásokat a magyar rajzfilmben tovább fokoznak Hófehér albínó vonásai és márványszoborhoz hasonló arca. Egy kovácmester magához veszi, hogy inast neveljen belőle, ahol a lány már szögeket eszik, de természetfeletti erejét meglátva megijed és elzavarja. Mindeközben az udvarhölgyből lett királynő, Első avagy Egetverő Arrogancia, addig etette a királyt, míg végül a Kolumbából készült sóstorta után szó szerint kipukkant. Első önálló uralkodói tetteként kivitette az egyik trónt azzal az indokkal, hogy arra már nem lesz többé szükség az ő birodalmában, amely Ravenna királynő, a *Hófehér és a vadász* egyaránt férfigyűlő gonosz mostohájának jellemrajzához is tökéletesen illene. A professzor Arroganciának ajándékoz egy tükört, és megdicséri gyönyörűségét, amiután a királynő a saját tükörképét csokolja meg. A tükör ezen változata, amelyet sorstükörnek hív a kitalálója, valójában egy tükör mögé rejtett papagáj, aki vissza tudja mondani mindazt, amit valaki a tükör elé állva kívánt, illetve amit a professzor tanított neki. Mivel ez a tükör tehát valójában nem bír varázserővel, Tutegál mester maga válik a tükörbe rejtett férfitá, aki nem épp észrevétlenül irányítja a királynőt.

Idővel Hófehér visszatál a várba, akinek a mester éppúgy, mint Arroganciának, könyökpusziért cserébe ajánlja fel segítségét.

A *Hófehérke* hét törpéjével először a vörös hajú herceg találkozik az erdőben, aki egy hatalmas fehér lóval próbálja kompenzálni apró és törékeny természetét. A hét napjairól elnevezett törpék hangját a többi férfi szereplő adja, de még a külsejük, sőt, részben a személyiségük is hasonlít ikertesvéreikéhez. Vasárnap a rangidős törpe például ugyanannyira mindenhatónak érzi magát, mint az öreg király, míg Szerda, a Szatíróról, a vadászról mintázott törpe részegen próbál csókot lopni Hófehértől. A törpék, akiknek egyébként az a munkájuk, hogy a bányában visszaöntsék a földbe az olvasztott aranyat, egy vöröstéglás neoklasszikus stílusú, fehér karókerítéssel körbevett házban élnek. Rajtuk, valamint a gonosz királynő karakterén észrevehető, mekkora befolyása van a Disneynek, mivel ők voltak azok, akik először egyedi jellemekkel ruházták fel a törpéket. A *Hófehér* törpéi viccet csinálnak a jól ismert „hejhó” kezdetű dalból, de ezen a néhány poénon kívül nincs nagy hangsúly a törpéken, hiszen eleve újrahasznosított karakterek.

A már említett Alfonz herceg a várba érkezve először Hófehért próbálja elcsábítani. Valószínűleg rövidlátósága miatt nevezi angyalnak Hófehért. A királynő a szobájába hívja a lányt, és amikor megtudja, hogy a szomszédos ország hercege megkérte a kezét, vérszemet kap. Egyszerre néznek a tükörbe, és a látvány hatására Arrogancia összetöri a tükkrét. Megpróbálja a vadással megöletni, de Hófehér, attól tartván, hogy Szatíró, „szemtelenkedni” akar vele, megszökik. Hófehér erdőbeli bolyongása elmarad, mintegy jelezve, hogy ennek a Hófehérnek esélye sincs a fejlődésre és felnövésre. A törpék ki akarják dobni a házból, mivel nem csak, hogy óriás, de nő is, sőt, szörnyetegnek és sárkánynak is nevezik. Ebben a változatban tehát Hófehér az angyal is és a szörny is egy személyben (GILBERT–GUBAR 1979; 38). Miután leitatja a törpéket rumos teával, megengedik, hogy maradjon, de amikor másnap lerombolja a házukat takarítás címszó alatt, mintegy demonstrálva csekély értelmi képességeit is, azok egyenesen a gonosz királynőhöz mennek panaszt tenni.

A tudós új tükört készít, de a tükör helyett ismét ő bókol Arroganciának, sőt, figyelmezteti a királynőt arra, hogy vigyázzon a szépségére. Csak sí-

rásának hatására ajánlja fel a tudós Arroganciának, hogy átváltoztatja. Ezután egy kézformából álló és egy férfarcot is ábrázoló melltartót ad neki, legyantázza a lábát, bepúderozza és fehérre festi a haját, míg végül úgy néz ki, mint Marie Antoinette. A szomszédos Retrográd hercege, Alfonz kedvéért cicomázza így ki magát, mégis Hófehért megy meglátogatni, mintha őt is el szeretné csábítani.

Hófehér valójában nem haragszik sem a királynőre (BETTELHEIM 1977; 72), sem másra a királyi udvarból, és anélkül, hogy felismerné, megvendégeli mostohaanyját egy szelet sütőporral készült almáspitével, amelytől a királynő a földre rogy. Eközben Alfonz is megjelenik, beleszeret a halottnak tűnő királynőbe, és még csókolgatja is. Miután a királynő boldogan ellovagol új hercegével, a tudós megpróbálja Hófehért meggyőzni arról, hogy legyen ő az új királynő, kevés sikerrel. A hercegnő házassága után a tükör bűvöletében töltött körforgás folytatódna (ZIPES 2011; 116), de Hófehér ennek ellenáll. Habár (ismét) elutasítja Alfonzt, az udvarlót és a királynői rangot, így is szerepet kap a házasság fogalma a mese végén, még ha csak annak megtagadása által is (MULVEY 1999; 126). Ehelyett, miután melléhez szorította és megpuszilta a törpéket, azok megengedik, hogy velük maradjon. A törpékkel töltött idő a növekedésről és fejlődésről kellene, hogy szóljon (BETTELHEIM 1977; 201), azonban egyértelmű, hogy ez a Hófehér nem áll készen a továbblépésre. A mesékben az erdőn keresztül tartó út az önmegismerés és a felnőtté válás szimbólumaként jelenik meg, gondoljunk csak az erdő szerepére a *Hófehérke* mellett a *Piroska és a farkas* vagy a *Jancsi és Juliska* történeteiben. Nem véletlen ezért, hogy a sötét erdőben kétségbeesetten bolyongó Hófehérekét csak a Disney- és a Sanders-féle filmekben örökítették meg, hiszen a parodisztikus *Hófehérben* a főhősnőnek esze ágában sincs felnőni.

Hófehér és a vadász (2012)

A *Hófehér és a vadász* a gótikus filmeket kedvelő tinédzser, valamint felnőtt nézők számára készült, így az ő ízlésükhöz alakították a történetet és a film színvilágát és látványtervét. A film, mely pont 75 évvel a jól ismert

Disney-rajzfilm bemutatása után látott napvilágot, innovatívan egy harcias Hófehért mutat be, melyben még a feminizmus néhány alapelvével is eljátszadoznak, és bár a főhősnek valóban sikerül kitörnie a házias és engedelmes sztereotípiából, csak látszólag válik önálló nővé. Ennek a történetnek a vadász a narrátora, és még Hófehér anyjának a lány védjegyévé vált három színhez kapcsolódó kívánsága is az ő mély hangján hangzik el. Mivel Hófehér apja míg élt sem tudta kielégíteni a lánya és a felesége kívánságait, miközben a törpék egy pre-Ödipális gyermeki fejlődési szinten ragadtak, William, a történet hercege, pedig egyszer már cserbenhagyta Hófehért, a Vadászra hárul a feladat, hogy betöltse az egyetlen hősies és férfias karakter szerepét (BETTELHEIM 1977; 206). Lehet bármilyen depressziós vagy alkoholista, ő az egyetlen, aki meg tudja menteni Hófehér életét a Disney által bevezetett újraélesztő csókkal. Éppen ezért nem meglepő, hogy a Vadász foglalja el a címben a Disney esetében a törpéknek ítélte helyet, Hófehér életében pedig ő tölti be a herceg védelmező és hősies funkcióját.

Ahogy a Walt Disney-rajzfilmben a gonosz királynőnek, úgy itt a segítő Vadásznak sincs neve. Mivel ezt a filmet a készítőik egy jövedelmező franchise-nak szánták, csak kiegészítőivel együtt alkot teljes egészet, és csak a regényesítésből ismerhetjük meg a Vadász nevét. A regény és a film közötti legmeghatározóbb különbség Ravenna királynő múltjának részleteibe menő ismertetése, ezáltal a gonosz motivációinak megjelenítése és karakterének humanizálása, valamint a Hófehér és a Vadász közötti romantikus kapcsolat alakulása. A könyv olvasója tehát még többet tudhat meg arról, miért vált gonosszá Ravenna királynő, és több Hófehér és a Vadász közötti innuendó tanúja lehet, mint a film nézője.

Egészen sokáig, a királynő halálától Hófehér Williammel szövődő barátságán keresztül Ravenna és a király házasságáig, a Vadász narrálja az eseményeket, amikor is a gonosz királynő veszi át a szót. Ravenna királynő gyűlöli a férfiakat, és már gyermekkorában megtanította neki az anyja, hogy a szépsége lesz a legfontosabb eszköze, ha valamit el akar érné az életben. Ravenna világlátása miatt szokták feministának tekinteni a filmet (PORS 2012), de a helyzet nem ilyen egyszerű, hiszen a feminizmus nem egyenlő a férfigyűlölettel. A királynő még a nászéjszakán végez

újdonsült férjével, és helyette tükrével ápol bizalmas viszonyt. A hatalmas, kerek alakú, rézből készült lemezből egy szintén rézszínű, teljesen felismerhetetlen alak folyik ki, aki mindig mély és határozott férfihangon szólal meg. A tükör csak és kizárólag a királynőhöz tartozik, és az ő részét alkotja, hiszen ő az egyetlen, aki a belőle kicsorduló alakot látja és kommunikálni tud vele. A tükör emellett egy Oscar-díjra is hasonlít (PORS 2012), amely diszkrét kikacsintás lehet a szépségben és fiatalosságban versengő hollywoodi színésznők felé.

A királynő tejben fürdik, ami által egyrészt fehér, sőt, hófehér lesz, másrészt teljessé, tökéletessé, és örökkévalóvá válik, akár egy márványszobor. A királynő célja nem az, hogy megölje a mostohaanyját, hanem csak az, hogy eltávolítsa a színről, hogy ő lehessen a legszebb (BETTELHEIM 1977; 196). Kettejük versenyében inkább a belső szépség számít, annál is inkább, mivel Charlize Theron, a királynőt alakító színésznő sokak szerint szebb Kirsten Stewartnál, a Hófehért alakító színésznőnél (PORS 2012).

Egy földre ejtett alma elszürkülése és rohadása jelzi az idő múlását, amíg Hófehér a tömlöcben raboskodik, ahová mostohaanyja zárta be. Végül Finnek, a királynő testvérének ügyetlensége hozza el neki a szabadulás lehetőségét, de a másik foglyot, akiből Ravenna már kiszívta az életerőt, mint egy dementor vagy lidérc, különösebb probléma és megbánás nélkül hagyja maga mögött. Hófehér, ahhoz képest, hogy tíz évig élt egy apró, sötét és nedves verembe zárva, önmagát meghazudtoló gyorsasággal és ügyességgel menekül a kastély csatornarendszerén keresztül egészen a tengerpartig. Habár egyedül szökött meg a tömlöcből, a vízpartra érve egymás után csatlakoznak hozzá az őt védő segítőtársak, a szelíd fehér lótól kezdve a Vadászon és a nyolc törpén át, egészen egy hadseregnyi férfig, akik az utolsó és mindent meghatározó csatajelenetben küzdenek mellette. A ló egészen a sötét erdőig elviszi, ahonnan is meg kell kezdenie önálló útját, ami valójában mindössze addig tart, amíg utol nem éri Finn és csapata, beleértve a Vadászt is. Hófehér valószínűleg nem tudta volna egyedül túlélni a hosszú utat, hiszen az erdőben a Vadász még a kezét is segítségül nyújtja, hogy felsegítse a dombon felfelé haladva.

Hófehér valamilyen szinten ellenáll az előre meghatározott nemi szerepeknek azzal, hogy csatába hívja a kint éppen őt gyászoló férfiakat és kardot ragad (BUTLER 2012; 449). Itt William, a herceg megfelelője mellett a csata ad olyan keretet, mint a Disney-adaptációban a könyv és a herceg. A *Hófehér és a vadászban* azonban fontosabb a harc, mivel a történelemhez híven ettől függ, hogy haladhat-e előre a történet vagy sem. A csata közben, bár a segítségére rohan William is és a Vadász is, Hófehér egyedül öli meg a királynőt, és közli vele, hogy nem kaphatja meg a szívét.

Hófehér és a gonosz királynő az egyedüli női karakterek, akik számítanak a mesében, melyek közül Ravenna királynő jelleme és háttértörténete egyértelműen komplexebb és izgalmasabb Hófehérénél. Kortárs fiatal alkotók körében nagyon népszerűvé vált a hercegnő-narratívák efféle újraértelmezése (WHELAN 2012; 30). Hófehér mégis bebizonyítja, hogy ő az egyik legklasszikusabb hercegnő, aki akármilyen bátornak és ügyesnek is mutatja magát, tradicionális hősnő marad, nem irányíthatja és szervezheti az életét férfi karakterek közbenjárása és manipulációja nélkül (ZIPES 2006; 204). Hófehér egyedüli jellemvonásai továbbra is a kedvesség, ártatlanság és igazságosság. Egyre harciasabbak a Hófehérek is, mint a mesebeli hercegnők általában (MAIO 2012; 207), amelyre Hófehér anyja már az első jelenetben utalt, amikor nemcsak a rózsza színét, hanem annak erejét is kívánta a gyermeke számára. Hófehér hiányosságait ez alkalommal nem a női jellemzők túlhangsúlyozásával, hanem férfi attribútumokkal próbálják elfedni. A ruhái semlegessé válnak, miután a Vadász levágja róla a szoknyáját az erdőben a gyorsabb haladás érdekében, de a végső csatajelenet előtt a Vadász megdicséri Hófehérekét, hogy jól áll neki a páncélruha, az angol „mail” szót használva, mely kiejtésben teljesen megegyezik az angol „male” vagyis férfi kifejezéssel. Ugyanakkor Hófehér a férfias megjelenése ellenére továbbra is nőként, sőt, a férfiak segítségére szoruló nőként viselkedik.

Bár látszólag nem alkalmazkodik a társadalom által diktált nemi szerepekhez, nem is nyújt újdonságot. Kathi Maio szerint Hófehér, mint egy „lelencből lett Jeanne d’Arc”, a film leggyengébb pontja, hála a színésznőnek (MAIO 2012; 209). Whelan szerint a progresszív hercegnő nem

egyszerűen visszautasítja a korábbi hercegnők által megformált sztereotipikus viselkedési formákat, hanem a nemi szerepek közti egyensúly viszszahelyezésére is törekszik. Magáévá teszi a kívánatos férfiattribútumokat, mint az aszertivitás, ugyanakkor megőrzi a pozitív női jellemzőket, mint az együttérzés (WHELAN 2012; 29). Tehát az, hogy férfijellemzőket ölt magára, ha csak látszólag is, ugyanannyira értelmetlen, mint a csendességre és szófogadásra nevelő klasszikusabb Disney-hercegnők.

Habár a film megpróbálja megdönteni a segítségre szoruló hercegnő sztereotípiáját, valójában megerősíti azt. Habár a nők házimunkára való ösztönzése elmarad, és a Vadász, a legmeghatározóbb férfialak a háttérben marad a koronázási ceremónia alatt, még mindig ő az egyetlen, aki nélkül nem történhet változás, és aki nélkül nem haladhat előre a történet. Sőt, az ő közbenjárása nélkül nem maradt volna élve az erdőben, és később nem éledt volna újra Hófehér. Az utolsó jelenetben a Vadász ugyanúgy húzódik háttérbe, amikor Hófehér elfoglalja méltó helyét a trónon, ahogyan a *Hófehérke és a hét törpe* hercege, illetve Alfonz herceg távol maradtak, amíg Hófehérke és Hófehér a törpékkel éltek, csak azért, hogy a történetek végén mindhárman visszagaloppozhassanak, és hazavihessenek egy királynőt lóháton. A film utolsó kockáin egy kastélykapu záródik, hasonlóan a Disney-rajzfilm becsukódó könyvéhez.

A *Hófehér és a vadász* közel állt ahhoz, hogy egy példás hercegnőt állítson nézői elé, de ezzel is több probléma adódott és adódhat még a jövőben, mivel a *Hófehér és a vadász* trilógiának tervezték a kitalálói. Mivel a filmet felnőtteknek készítették, nincs olyan szerepe, mint például a Disney-rajzfilmnek, hogy gyerekek millióinak mutassa meg, hogyan viselkedik helyesen egy hercegnő; illetve a magyar Hófehérral ellentétben a hollywoodi *Hófehér és a vadász* már most franchise-zá nőtte ki magát, aminek az eladhatóság növelése az elsődleges mozgatórugója.

Befejezés

Disney Hófehérkéje és hercege a lemenő nap fényében andalognak a kastély felé, Nepp Hófehérje boldogan és bizakodón öleli magához a hét törpét, Sanders Hófehérje pedig elégedetten és magabiztosan foglalja

el méltó helyét a trónon. Ezek alapján úgy tűnhet, hogy nincs itt semmi probléma. Azonban amit az állóképekben nem lehet megmutatni, az az, hogy az első Hófehérkét meg sem kérdezték, szeretne-e a herceggel tartani, hogy a második Hófehér azért szorítja ilyen vehemensen magához a törpéket, mert ezzel szeretné biztosítani, hogy továbbra is náluk maradjon, és nem szükséges sem férjet keresnie magának, sem felelősséget vállalnia apja országáért, illetve hogy a harmadik Hófehér nem másra, mint a Vadászra néz ilyen vágyakozva a trónról, aki valószínűleg hamarosan ott fog ülni mellette.

Bár az irodalmi *Hófehérke*-adaptációk között találhatunk valóban innovatív értelmezéseket, a főhős a fenti filmes adaptációk mindegyikében passzív szereplő marad, aki elfogadja a ráruházott szerepeket és engedelmesen alkalmazkodik hozzájuk. A Walt Disney-féle Hófehérke, bár végig a film középpontjában van, a néznivalóság („to-be-looked-at-ness”) szerepét tölti be. A személyiségjegyeinek és egyedi életcéljainak hiányát a tervezői a Grimméktől ismert és a 20. század elején népszerűnek számító szépségideálok ötvöztetésével előállított álca (masquerade) mögé rejtették el. Egy kedves, ártatlan, jószívú fiatal lány, Hófehérke csak a mesében egyébként alig-alig megjelenő férfiak oldalán definiálható: mint a király lánya, a törpék pótanyukája, és végül, mint a herceg leendő felesége. A magyar Hófehérke, aki nevéhez híven valóban tetőtől-talpig hófehér, a Disney-hercegnőhöz hasonlóan kiábrándító. Bár egy nagyon humoros és élvezhető rajzfilmet készített Nepp József és csapata, a főhősnőjük szintén nem mutat semmilyen fejlődést, de még az eredeti mesében erre utaló jeleket is elhagyták az adaptációból, valószínűleg nem véletlenül. Míg Hófehérkénél megvan a távoli lehetőség, hogy valamikor önállósuljon, Hófehérenél semmi ilyesmiről nincs szó. A *Hófehér és a Vadász* főhősnője, akit szintén a kicsinyítőképző nélküli Hófehér néven ismerhetünk, az egyetlen olyan Hófehérke, aki megpróbál szembemenni a patriarchális rendszer által ráosztott szerepekkel, és valamilyen szinten sikerül is neki. Hófehér személyiségéről nem sokat tudunk meg, de ez lehet, hogy az őt alakító színésznő hiányosságaiból fakad. Mindent egybevetve, ez a Hófehér az egyetlen, aki valóban elindul az önmegismerés útján. Sajnos azonban ez a férfiasnak álcázott hercegnő sem mutat változást a

nők filmbeli elnyomásának szempontjából, hiszen a vártömlöcből csak azért szabadul ki, hogy gyerekkori barátját, Williamet megtalálja, az úton végig védelmezi a Vadász és a nyolc törpe, ráadásul még a trónon ülve is a Vadász elismerő tekintetét fürkészi.

KIADÁSOK

- GRIMM, Jacob and Wilhelm (2014): Little Snow White (ford.: Jack Zipes). In Jack ZIPES ed.: *The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm*. Princeton UP, Princeton, 170–177.
- GRIMM, Jacob és Wilhelm (1904): Hófehérke (ford.: Benedek Elek). In *Grimm testvérek összegyűjtött meséi*. Lampel R. Könyvkiadó
- GRIMM, Jacob és Wilhelm (1999): Sneewittchen – Hófejírke (ford.: Adamik Lajos). In *Aschenputtel. Fünf Märchen. – Hamupipőke. Öt mese*. Corvina, Budapest, 97–125.
- HANDEL David (rend.) (1937): *Snow White and the Seven Dwarfs*. Walt Disney Productions. DVD. Walt Disney Studios Home Entertainment, 2001
- NEPP József (rend.) (1983): *Hófehér* (1983): Pannónia Filmstúdió. DVD. Soundcard Kft
- SANDERS, Rupert (rend.) (2012): *Snow White and the Huntsman*. Universal Studios Home Entertainment, 2012

IRODALOM

- BACCHILEGA, Cristina (1997): *Postmodern Fairy Tales. Gender and Narrative Strategies*.
- BAKER-SPERRY, Lori–GRAUERHOLZ, Liz (2003): The Pervasiveness and Persistence of the Feminine Beauty Ideal in Children's Fairy Tales. *Gender & Society*, 5., 711–726.
- BASILE, Giovanni Batiste (1893): *The Young Slave. SurlaLune Fairy Tales* <http://www.surlalunefairytales.com/sleepingbeauty/stories/youngslave.html>
- BETTELHEIM, Bruno (1977): *The Uses of Enchantment. The Meaning and Importance of Fairy Tales*. Vintage Books, New York
- BOLDIZSÁR Ildikó (2003): *Varázslás és fogyókúra*. Didakt Kft., Debrecen
- BUTLER, Judith (2010): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York
- BUTLER, Judith (2012): Gender is Burning. Questions of Appropriation and Subversion. In MIRZOEFF, Nicholas ed.: *The Visual Culture Reader*. Routledge, New York, 448–462.
- CRISTIAN, Réka M.–DRAGON Zoltán (2008): *Encounters of the Filmic Kind*. JATEPress, Szeged
- DOANE, Mary Ann (1991): *Femmes Fatales. Feminism, Film Theory, Psychoanalysis*. Routledge, New York
- GILBERT, Sandra M.–GUBAR, Susan (1979): *The Queen's Looking Glass. Female Creativity, Male Images of Women, and the Metaphor of Literary Paternity. The Madwoman in the Attic. The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. Yale UP, New Haven, 3–44.
- M. TÓTH ÉVA (2010): *Aniráma*. Kortárs Könyvkiadó, Budapest
- MAIO, Kathi (2012): Beauty Fades But Fairy Tales Never Die. *Fantasy & Science Fiction*, 5., 204–210. <https://www.sfsite.com/fsf/2012/km1209.htm>
- MULVEY, Laura (1999): Afterthoughts on 'Visual Pleasure and Narrative Cinema' inspired by 'Duel in the sun' (King Vidor, 1946). In THORNHAM, Sue ed.: *Feminist Film Theory. A Reader*. Edinburgh UP, Edinburgh, 122–130.

MULVEY, Laura (1999): Visual Pleasure and Narrative Cinema. In THORNHAM, Sue ed.: *Feminist Film Theory. A Reader*. Edinburgh UP, Edinburgh, 58–69.

PORS, Mary (2012): *Snow White and the Huntsman. The Fairest Feminist of them All. Time*. <http://entertainment.time.com/2012/05/31/step-monster-snow-white-and-the-huntsman>

University of Pennsylvania Press, Philadelphia

WHELAN, Bridget (2012): Power to the Princess: Disney and the Creation of the 20th Century Princess Narrative. *Interdisciplinary Humanities*, 29.1: 21–34.

ZIPES, Jack (2006): *Fairy Tales and the Art of Subversion. The Classical Genre for Children and the Process of Civilization*. Routledge, New York.

ZIPES, Jack (2011): *The Enchanted Screen. The Unknown History of Fairy-Tale Films*. Routledge, New York

JEGYZETEK

¹ A kevésbé szilárdan bizonyítható forrásokra, melyek időrendileg megelőzték az oly sok klasszikus mese szerzőjeként elismert Grimméket – a *Hófehérke* esetében ilyenek például a feltehetőleg valóélet-beli inspirációként szolgált Margaretha von Waldeck nevű grófnő élete (1533–1554) és Giambattista Basile *A kis rabszolgány* (1634) című meséje – nem térek ki rá, mivel ezek a jelen tanulmány szempontjából, melyben egyértelműen a Grimm fivérek változatán alapuló és ahhoz köthető filmeket elemzek, nem relevánsak.

Számunk szerzői

ANDRÉ Ferenc (1992) költő, slammer, szerkesztő

BÁLINT Emma (1990) doktorjelölt

BICSKEI Anikó (1987) képzőművész, illusztrátor

BÍRÓ Tímea (1989) költő, újságíró

CIROK SZABÓ István (1995) költő

DÁNIEL András (1966) író, grafikus

DUDÁS Robert (1997) egyetemi hallgató

FENYVESI Ottó (1954) költő

GAVRAN, Miro (1961) próza- és drámaíró

JÓDAL Rózsa (1939) író

KOLAROV, Igor (1973–2017) író

KORMÁNYOS Ákos (1992) költő, pszichológus

LAPIS József (1981) szerkesztő, tudományos munkatárs

LAPIS-LOVAS Anett Csilla (1987) PhD-hallgató

MÁSIK Tivadar (1987) író

MÉSZÁROS Anikó (1987) író

OLÁH K. Tamás (1990) költő, teatrológus, dramaturg

OROVEC Krisztina (1982) műfordító, újságíró, szerkesztő

TÉKISS Tamás (1987) író, tanár

UTASI Anikó (1966) főiskolai tanár

VARGA Viktória (1988) műfordító, pedagógiai asszisztens

A szám megjelenését a Szerb Köztársaság Művelődési és Tájékoztatási Minisztériuma, a Tartományi Művelődésügyi, Tömegtájékoztatási és Vallási Közösségi Titkárság, a Magyar Nemzeti Tanács, Újvidék Város Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alap, valamint a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

A jelen folyóiratban szereplő tartalmak nem feltétlenül tükrözik a kiadványt támogató Újvidék Város Önkormányzatának hivatalos álláspontját.

HÍD – irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. – 2020. október-november.

Kiadja a Forum Könyvkiadó Intézet. Igazgató: Virág Gábor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 21000 Novi Sad, Vojvoda Mišić u. 1., telefon: 021/457-216; a Híd honlapja: www.hid.rs; e-mail: hid@forumliber.rs – A Szerb Köztársaság Tudományügyi és Technológiai Minisztériuma által tudományosnak (M53) minősített folyóirat. – Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. – Előfizethető az Izdavački zavod Forum 840-905668-94-es számlára (broj modela 97, poziv na broj [odobrenje] 16-80250-742131-00-04-820); előfizetésekor kérjük feltüntetni a Híd nevét. – Előfizetési díj belföldön 1400 dinár. Egyes szám ára 150, kettős szám ára 250 dinár. Külföldre és külföldön egy évre 70 EUR – Készült a Grafoprodukt nyomdájában, Szabadkán. – YU ISSN 0350-9079

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása

A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

82+3

HÍD : irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat / Főszerkesztő

Berényi Emőke. – 1. évf., 1. sz. (1934) – 7. évf., 15. sz. (1940); 9. évf., 1. sz. (1945)– . – Újvidék : Forum Könyvkiadó Intézet, 1934–1940 ; 1945–. – 23 cm

Havonta

ISSN 0350–9079

COBISS.SR-ID 8410114